ARMINII KOECHLY

TURICENSIS

DE

ILIADIS CARMINIBUS DISSERTATIONES III — VII.

TURICI,

IMPENSIS MEYERI ET ZELLERI.

MDCCCLXIV.

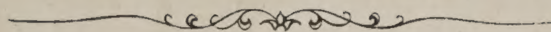
Fortsetzung auf der letzten Seite des Umschlags.

ARMINII KOECHLY

TURICENSIS

DE

ILIADIS CARMINIBUS DISSERTATIONES III — VII.

TURICI,

IMPENSIS MEYERI ET ZELLERI.

MDCCCLXIV.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XV. MENSIS APRILIS

USQUE

AD DIEM XV. MENSIS AUGUSTI MDCCCLVII

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO III.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1857.

nasse sufficit, sive obrutorum Alexandrinae scientiae thesaurorum investigationem atque restaurationem, cui provinciae Geologorum fere muneri comparandae post Lehrsium signiferum Friedlaenderus Duentzerus Ribbeckius Nauckius Osannus Schmidtius indefessum laborem dedicaverunt, sive externam, quae dicitur, poësis Homericae historiam, quae nuperrime acutissimis eruditissimisque Maximiliani Sengebuschii disputationibus egregie promota est. Quod vero ipsam horum studiorum quasi arcem attinet, quae quaestionem continet de poëtica aut universae Iliadis atque Odysseae aut singulorum utriusque carminum unitate atque virtute, eam arcem ut jam parato animo adgredi felicique successu expugnare liceat, factum est insigni viri ingeniosissimi facinore, qui haud scio an post Lachmannum unus optime vulgatam de invicta illa statione superstitionem spernere docilia certe ingenia docuerit. Quis est, quaeris, quis tandem est, qui summi magistri, cujus ut Hermanni Manibus hodie a nasutulis quibusdam quamquam haud indoctis hominibus petulantissime insultari videmus, arma non solum sustinere humeris ausus sit, sed etiam per obstrepentes magis quam «obstantes catervas» victor explicare potuerit? Num quis nostrum, qui ad signiferi exemplar singula quaedam «carmina venamur», arduum illum in montem enisus praedam cepit molestissimo labore dignissimam? Nemo, mihi crede, nemo nostrum tantam sibi vana arrogantia vindicat gloriam! An est Augustus Jacobus vir sani judicii, qui vel elegantioribus hominibus, qui delectandi gratia Homericas epopoeias legunt, quam multa in iis perfectae unius artificii imagini adversentur, scite perspicueque demonstravit? Non contemnendus Jacobus, praesertim cum plenissima Homericae unitatis fide instructus eam tamen in lectitandis carminibus veritatis vim expertus sit, ut fortasse plura etiam, quam opus erat, in iis reprehenderit. Sed vel hic vereor ut unitariorum uni persuaserit aut carmina integra aut carminum fragmina esse, quae illis varia quidem sed idonea miri corporis membra videntur. Quis igitur est? Quin nomina tandem virum Lachmanni aemulum! Attende igitur: nemo is alius est, nisi G r e g o r i u s N i t z s c h i u s, senex vere venerabilis, unitariorum dux atque princeps, qui cum ceteris libris libellisque de historia atque poësi Homeri olim conscriptis tum inprimis edito nuper eo libro, cui hunc titulum fecit «*die Sagenpoesie der Griechen*», sanctam illam unitatem tam accurate enucleare, tam subtiliter probare, tam blande commendare, tam pie praedicare studuit, ut, quaecunque ab aliis ante eum ut a Langio Vetterleinio Arndtio Baeumleinio in eandem sententiam scripta sunt, ea ille unus omnia comprehendisse atque consummasse videatur. Verum enim

vero hic quidem ὁ ἰασόμενος ἔτρωσεν! Quod non pro ludibrio et joco objectum, sed serio et vero dictum puta. Etenim in rebus humanis omnibus, quas contrariis et tradita conservandi et nova inferendi studiis in vicem agitari constat, perpetua haec atque constans regnare lex solet, ut nova conversio vere victrix evadere possit non prius, quam antiqua conditio quasi omnibus viribus denuo collectis ad pristini vigoris splendorisque speciem postremum surrexerit, ut et occidentem solem ardentissimis radiis fere rubere videmus et in moribundo corpore vis vitalis haud raro in summum naturae fastigium effervescere dicitur. Hinc, cum primi surgentis aetatis praecones illacrimabiles plerumque atque conviciis obruti intereunt, existere tum solent viri ingenio magni animo egregii, qui pro vergente saeculo aliquantisper strenue feliciterque propugnent, sed sua postremo ruina omnia secum trahant atque praecipitent. Ita Demostheni Graecae libertatis Catoni Romanae reipublicae vindici causam suam non solum ipsorum vita viribusque aliquamdiu victricem sed victam etiam ad mortem usque placuisse scimus, omninoque latissime patet illa «ultimi Mohicanorum» tragoedia ne ab incruentis quidem scientiae literarumque certaminibus conversionibusque aliena. Id ipsum etiam in Nitzschio accidit poëticae epopoeiarum Homericarum unitatis defensore tam forti atque religioso, ut vere hoc dici possit nec post Homerum Iliadem nec post Nitzschium Iliadis ut simplicis carminis enarrationem scribi posse.

Jam vero haec ipsa enarratio commodissimum est et efficacissimum instrumentum, quo qui recte utatur sua ipse mentis acie clarissime perspicere poterit unitatem illam non in Homero poëta aut inesse aut subesse sed tantum in Nitzschio interprete adesse. Quod ne temere dixisse videar, jam libri Nitzschiani recte utendi praecepta accipe.

Sententia Nitzschii de Iliade haec est: exhiberi illa Achillis imaginem, qui contumelia affectus jure suo iram concipiat primum quidem Graecis fatalem, mox vero, cum in jure suo exercendo modum egressus nec adversarii satisfactioni atque amicorum precibus cesserit et desperatis Graecorum rebus non ipse succurrerit sed amicum tantum anguste circumscriptum auxilio miserit, in ipsum Achillem vergente, qui jam duplicis quam admiserit culpae gravissimas poenas luat eodem illo amico infestissimi hostis manu interfecto, qua clade ad modestiam repressus tandem popularibus reconcilietur simul vindictae ob amici mortem sumendae gratia, quam tamen vindictam denuo supra modum exigat occisi hostis corpore male tractando, donec Dis

ipsis intercedentibus Priami maxime admonitione in temperantiam humanaeque sortis conscientiam vocetur. Poëticam hanc esse vereque tragicam propositionem atque potuisse ad eam propositionem rerum Iliade enarratarum seriem in carmen «simplex et unum» componi quis est qui neget? Sed re vera hanc, quam habemus, Iliadem ab uno poëta illo consilio conceptam atque elaboratam esse dum Nitzschius demonstrare studet, accidit idem ei, quod et olim Goethio in vindicanda contra Wielandium Euripidis Alcestide et nuper Welckero in resuscitandis cyclicis poëtis, ut «quomodo ipse illud argumentum tractaturus fuerit, non qua ratione antiquo carmine tractatum sit», demonstraverit. Jam enim cape mihi Nitzschii librum eaque ejus capita, quibus de Iliade speciatim agitur, XXXII–LIII accuratissime pertracta ita, ut cuivis sententiae cuivis orationis membro ipsum Homerum adhibeas inprimisque, quoscunque laudavit sed non adscripsit Nitzschius locos, eos evolvas atque perscruteris omnes interpreti «nullum unum verbum credens» sed poëtam ubique ipsum consulens: — et mox videbis, quibuscunque rebus sententiarumque acuminibus maxime insistat Nitzschius, eas fere aut sola ejus et meditatione fingi et eloquentia depingi aut perraro obiterque commemorari vel uno interdum eoque obscuro verbo indicari, saepe etiam versibus aliunde compilatis miserrimisque centonibus contineri; cum contra, quae res apud Homerum et accuratissime exponuntur et splendidissime exornantur, aut nihil aut parum faciant ad illam Nitzschii unitatem condendam, quam theologicam sive christianam appellare licet, quoniam fere in Achille posita est suorum delictorum atque divinarum castigationum vicissitudinibus ad seram poenitentiam bonamque frugem redacto! Unam inprimis attendere juvat viri optimi nescio utrum piam fraudem dicam an insciam imaginationem, qua ille, quo rarius obscuriusque principalis ipsius sententia apud Homerum deprehenditur, quo violentius difficiliusque singulis locis aut extorquetur aut infertur, eo prolixius eam enarrare, eo saepius eam repetere atque repetendo magis magisque exornare solet hand immemor, opinor, dicti illius, quod Groebelius olim noster discipulis suis inculcare solebat, repetitionem esse matrem studiorum! Gravissima quaedam id genus Schoemannus notavit in dissertatione illa acuti subtilisque judicii plenissima, quam de reticentia Homeri scriptam scholarum universitatis Gryphiswaldensis indici mense Octobri a. MDCCCLIII praemisit. Nos quidem duobus exemplis defungi satis habemus.

Statim ab initio .capite XXXII et XXXIII multis verbis ea sententia ex-

ornatur, quam Thucydides pro suo instituto I, 11 breviter proposuit, post primam pugnam cum appellentibus Graecis commissam Trojanos Achillis terrore correptos intra muros sese tenuisse, obsidionem, non oppugnationem fuisse; sed, simulatque iratus Achilles a cetero exercitu se separaverit, tum vero illos denuo urbe excedere ausos esse, ut hinc demum plenum sive plenum et proximum (p. 211) sive — ut alibi exaggerando dicit p. 196 — omnium primum bellum exortum sit. Artificium non latet: excusanda est teichoscopiae importunitas, qua Priamus introducitur decimo belli anno primos quosque hostium duces ignorans! Locos cumulavit Nitzschius, quibus illam rerum conditionem aut innui aut diserte indicari affirmat: *N* 101 sqq. quem tamen locum ipse a diasceuasta compositum putavit, *I* 352 sqq., *O* 721 sqq., *Δ* 512 sq., *B* 792–794, *Σ* 287, ibid. 257 sq., *B* 239–242, ibid. 375–380, *Z* 98–101, *H* 113 sq., ibid. 226–230. Evolvas, quaeso, hos locos et putabis in numeris erratum esse: tam nihil faciunt ad eam, quam Nitzschius iis stabilire studuit, probandam sententiam, ut ei adeo nonnulli adversentur! Unicus est in tota Iliade locus, quo ea sententia diserte exponitur, *E* 787–791, ubi Juno dicit:

αἰδώς, Ἀργεῖοι, κάκ᾽ ἐλεγχέα, εἶδος ἀγητοί·
ὄφρα μὲν ἐς πόλεμον πωλέσκετο δῖος Ἀχιλλεύς,
οὐδέ ποτε Τρῶες πρὸ πυλάων Δαρδανιάων
οἴχνεσκον· κείνου γὰρ ἐδείδισαν ὄβριμον ἔγχος·
νῦν δὲ ἑκὰς πόλιος κοίλῃς ἐπὶ νηυσὶ μάχονται.

Quae sententia si vere subesset Iliadi, non uno alterove loco, sed innumeris locis debebat repeti; debebat diverso modo jactari in principum altercatione, debebat in Thetidis cum Jove colloquio, debebat in Somni ad dormientem Agamemnonem oratione, debebat in Thersitae convicio, quod nunc miserrime evanescit in *B* 239–242 aliunde fere desumptos (240 = *A* 356. 507. 242 = *A* 232), debebat ante omnia in Iridis admonitione 796 sqq., quae toto coelo a Nitzschiano proposito distat, debebat denique et quavis pagina repeti et statim prooemio indicari, quod quomodocunque dijudices ab illa sententia prorsus abhorret. Quanto sapientior Quintus, qui Paralipomenon initio septemdecim versibus exornavit quod duobus indicavisse satis fuisset:

δὴ τότε Τρῶες ἔμιμνον ἀνὰ Πριάμοιο πολῆμοιο
δειδιότες μένος ἠὺ θρασύφρονος Αἰακίδαο!

Alterum hoc est. Secundum Nitzschii sententiam eo maxime Achilles modum excedit, quod legatos precibus donis pollicitationibus supplices su-

perbe rejicit; patet igitur omnem culpae illius cardinem in hac ipsa repulsa verti. Et sane nona illa rhapsodia tanta arte curaque elaborata est, ut, si unus poëta totam Iliadem composuit, profecto, quam gravis ea pars sit, in ea scribenda sensisse videatur. Nonne igitur jam exspectandum est in altera Iliadis parte, ubicunque occasio data fuerit — datur autem saepissime —, eam Achillis pertinaciam memorari atque notari? Quid vero? Quasi humida spongia in iis, quae sequuntur, omnis legationis memoria diluta videtur, si unum exceperis locum *T* 140 sq.

δῶρα δ' ἐγὼν ὅδε πάντα παρασχεῖν, ὅσσα τοι ἐλθὼν
χθιζὸς ἐνὶ κλισίῃσιν ὑπέσχετο δῖος Ὀδυσσεύς,

qui locus utrum initio ibi scriptus an serius additus sit parum refert, cum non solum jejuna solius Ulixis mentione sed etiam temporis discrepantia nihil commune habeat cum illa, cujus memoriam per novem libros desideravimus, legatione. Eo autem loco, quo vel maxime inexorabilis Achillis animus castigandus erat a Patroclo *Π* 20 sqq., de aliis omnibus rebus multa de hoc superbiae cumulo ne γρῦ quidem audimus; Achilles vero ad ea respondens si v. 72 sq. εἴ μοι κρείων Ἀγαμέμνων ἤπια εἰδείη dixit, profecto, quasi medicatum Lethes poculum hausisset, prorsus oblitus est non solum mitem sed supplicem se praebuisse Agamemnonem! Operae pretium est videre, quam misere se torqueat bonus Nitzschius p. 181 sq., ut vel contra sociorum unum Naegelsbachium hanc apertissimam repugnantiam dissolvat, ut adeo aut ad simplicem conjecturam (ἄρτια vel ἄρθμια pro ἤπια v. 73) confugiat, aut ad conjecturam cum athetesi conjunctam, ut deletis v. 69–79 tum v. 80 ἀλλ' ἄγε δή scribatur pro ἀλλὰ καὶ ὧς. Impugnavit haec suo jure Schoemannus l. c. p. 13–15, et in fine verissime addit: «Nam quod objiciat fortasse aliquis, in verbis his quae sunt v. 61, ἤτοι ἔφην γε οὐ πρὶν μηνιθμὸν καταπαυσέμεν, ἀλλ' ὁπότ' ἂν δὴ νῆας ἐμὰς ἀφίκηται ἀυτή τε πτόλεμός τε, respici tamen manifesto ad IX, 646, ubi simile quid Achilles profitetur; hoc facile redargui potest notissima observatione, quod φάναι saepenumero etiam de tacita cogitatione dici constat.» Ita ille: quid vero Nitzschius? Postquam p. 181 monuit illo ἤτοι ἔφην γε «satis diserte» (*ausdrücklich genug*) respici ad «ultimum illud verbum» *I* 650–653, repetiit hoc simpliciter p. 252 et 261, cum emphasi p. 239 (‚*wenn nicht — das tragische Wort wäre*'), p. 273 (‚*das vermessene Wort*') et 460 (‚*als er seinen Patroklus wegen jenes Worts, das er in Vermessenheit gesprochen, allein zur Hülfe sendet*'), postquam p. 222 legationem, de qua altum est silentium apud Homerum, de suo addidit:

‚wenn er nur zur Gesandtschaft nicht das Wort gesprochen hätte!‘ Jam libri Nitzschiani tibi finge lectorem, qui Homerica ubique comparare negligit, quantam ille uno isto verbulo excitari tragoediam persuaderi sibi a callidissimo defensore patiatur, quem profecto mireris Lachmanno objecisse causidicalem orationem (*‚advocatische Rede‘* p. 229), cum tota ipsius disputandi ratio causidicorum technas strophasque sapere videatur.

Ne iniquius judicasse arguar de viro praestantissimo, duo insuper addere placet similis interpretationis exempla, a quibus piam fraudem abesse aegre tibi persuadeas. *Λ* 609 sq. Achilles Graecorum cladem ex navis puppi prospiciens ad Patroclum dicit:

νῦν ὀίω περὶ γούνατ᾽ ἐμὰ στήσεσθαι Ἀχαιοὺς
λισσομένους· χρειὼ γὰρ ἱκάνεται οὐκέτ᾽ ἀνεκτός,

quae loquentem qui fecit Achillem, profecto legationem hesterno die repudiatam ignoravit. Quid vero Nitzschius,? Iterum verbuli emphasis opportune succurrit. Sed audi ipsum p. 238 sq. disserentem: «*Was Achill dabei empfand und meinte, sagt er uns in den Worten: «Jetzt (erst recht), meine ich, werden die Achäer flehentlich bittend mich angehen; denn ganz unerträglicher Nothstand trifft sie jetzt.» — Nicht, als hätten sie ihn gar noch nicht angegangen, spricht er das, sondern mit scharfer Betonung des νῦν, jetzt recht, wie man durch ein so betontes Jetzt im Sinne eine Vergleichung des Vorliegenden mit einem frühern vollzieht.*» Et cfr. p. 246: «*Als Achill durch das, was er von Getümmel und Bewegung des Kampfes sah, zu dem betonten Jetzt bewogen wurde —.*» Injuriam facias viro doctissimo, talia si refutes.

Sed magis etiam suspiciosum alterum. Quis nescit, *Α* 221 sq. quae de Minerva narrantur — — — ἣ δ᾽ Οὔλυμπόνδε βεβήκει
δώματ᾽ ἐς Αἰγιόχοιο Διὸς μετὰ δαίμονας ἄλλους,
quantum negotii facessiverint et antiquis lyticis et hodiernis unitariis, quippe adverso fronte pugnantia cum iis, quae infra 423 sqq. 493 sqq. de cunctorum Deorum apud Aethiopes secessu exponuntur? De his audi Nitzschium § 107 suo more disputantem non sine nationalis illius theoriae ope, quae, ubicunque rationes ab eo adlatae habent cur clariorem lucem reformident, benigni numinis instar nebulam tutricem iis superfundere solet. Sed hoc nolo exagitare. Quid vero est quod Nitzschius non solum bis ex illo loco tantum μετὰ δαίμονας ἄλλους ivisse Minervam refert, sed etiam ita de ea re disserit, quasi nec Οὔλυμπόνδε nec δώματ᾽ ἐς Αἰγιόχοιο Διός praecessisset? Calumniari me putas? En ipsissima ejus accipe verba: «*Wer nun bei dem Wort von der*

Rückkehr der Athene, sie sei gegangen μετὰ δαίμονας ἄλλους (222), *genauer ausdenkt, wohin das gewesen, der kann entweder vermuthen, die Griechischen Hörer, welche alt- und vollgläubiger an das Walten der Schutzgötter waren als die deutenden Grammatiker, sie mögen wohl sich vorgestellt haben, Here und Athene seien noch eine Zeitlang in der Nähe ihrer Schützlinge geblieben, oder sie haben auch bei den Aethiopen den Streit derselben gehört, oder endlich auch — was sie späterhin bei vielen Stellen denken mussten — der Dichter hat hier das, was nur Ein- und Fernwirkung war, als leibhaftige Handlung ausgeprägt.»* Vides nullam trium, quae proponuntur, solutionum cum Olympi atque Jovis palatii mentione concordare.

Sed haec satis sunto, quamquam fortasse pluribus ostendere debebam, quam mire Nitzschius secum ipse pugnet, qui, cum Homerum suum antiquiora carmina non habuisse tantum atque materiae inde petendae gratia tractasse sed etiam plus minusve immutata retinuisse atque suis inseruisse saepius pronuntiet (vid. p. 75. 87. 109. 123. 126. 128. 220. 225. 254. 255. 257. 273.), tamen et haec ipsa antiquiora carmina inquirendi atque enucleandi studium ut historiae atque nationali theoriae repugnans acerrimo convicio (ut p. IV. 177. 185. 186. 250. 267.) damnet, nec intelligat non ingeniosi poëtae unitariam sed sollertis redactoris — licet uti verbis barbaris — concinnatoriam artem hac ratione Homero suo vindicari. Quam redactionis continuitatem tantum abest ut in hodierna Iliadis atque Odysseae compage desideremus, ut libenter concedamus componendi ex hisce carminibus duo corpora negotium nec olim potuisse nec nunc posse melius confici, quam a Pisistrateis Homeridarum atque rhapsodorum vestigia secutis consummatum est. Poëseos vero unitatem inesse non posse in his quantumvis artificiosissime compositis corporibus, sed tantum in integris, quae illis corporibus inserta sunt, carminibus id quomodo negare possit, qui de illis carminibus tantum quantum Nitzschius concessit, me non intelligere fateor. Sed nolo haec longius persequi, cum omnino non disputationem viri egregii singulatim refutare mihi proposuerim sed tantum exemplis quibusdam demonstrare, qua via procedendum sit, si quis ea duce uti velit ad omnem illam de Iliadis unitate doctrinam convellendam.

Quodsi tamen ea, quam descripsi, Nitzschiani libelli pertractatio conjuncta quidem cum perpetua accurataque Homeri lectione nondum suffecerit ad traditam illam fidem deponendam,*) tum vero posito libello ipsam

*) »*Es handelt sich aber darum, ob die Menschheit einen Homer gehabt habe oder nicht. Ehe man diese überlieferte Thatsache sich nehmen lässt, diesen Glauben sich*

Iliadem uno tenore saepius perlegas ita, ut semper et ubique, quam Nitzschius fundamentalem posuit carminis sententiam, memoria teneas et acri judicio quasi normam ad illud admoveas: jam videbis, si quis poëta re vera ad illam regulam opus composuisset, eum profecto muneri suo functum esse pessime, cum et per longissimas carminis partes res enarrentur nihil ad summam illam conferentes, et quae necessario ejus illustrandae gratia adlata vellemus prorsus omittantur, et quaecunque uno loco conduntur personarum rerumque rationes sequentibus statim aut ignorentur aut evertantur, et omnino non uni capiti «membra undique conlata» adglutinentur, ut vere dici possit Homerum Nitzschiana quidem trutina pensitatum non «nihil», sed potius nihil non «inepte molitum» esse. Quin, si quis poëta Nitzschii praecepta secutus novum carmen proponere adgrederetur, is haud dubito quin non tam Iliadem post Homerum, quam Achilleidem praeter Homerum scripturus esset, cum tantum non omnia aliter ei instituenda et fingenda forent.

Itaque assentientes me habiturum spero omnes Nitzschii beneficio factum esse, ut tandem aliquando illam de poëtica Iliadis unitate superstitionem tamquam victam spernere possimus, cum jam eo duce quivis indefessi laboris atque incorrupti judicii lector — sive Graecum Homerum legat sive vernaculum — proprio Marte et indagare et demonstrare possit, quam nec insit nec subsit Nitzschianum illud commentum in carminibus Homericis. Hinc etiam supervacaneum adhuc putavi libello peculiari ad illam Nitzschiani libri partem ita respondere, ut singulis ejus paginis pertractatis quantum Nitzschii illa theoria distet ab Homericorum carminum indole singulatim demonstrarem, quamquam facere id potuissem statim post librum Nitzschii editum, quem ea

bewogen finden soll aufzugeben, da verlangt man zuerst eine ganz andere Untersuchungsmethode, ganz andere Grundsätze derselben und denen entsprechendes Verfahren.» Nitzsch. p. 294. Audire tibi videris unum ex hisce nostratibus theologum purissima fide sanctissimaque pietate ferocientem! Et ne agitur quidem de Homero in universum, sed tantum de Homero Nitzschiano, quam in sententiam adscribere placet sobrium Sengebuschii judicium in dissertat. Homer. post. p. 89 his verbis conceptum: «Ex iis quidem, quae adhuc a me in medium prolata sunt, hoc minime consequitur, Homerum ipsum, si in partes Wolfianas discedas, e medio esse tollendum. Nam ut multi fuerint Iliadis atque Odysseae poëtae, quid impedit, quominus uni inter eos Homeri nomen fuisse credamus, a quo, quum in hoc poëseos genere toto princeps haberetur, totum genus Homerici traheret nomen?» Equidem quamquam «carminum venator» non solum nomen, sed etiam personam Homeri retineo, qui quomodo insigni ingenii artisque exemplo novus epicae poëseos conditor atque signifer exstiterit, accurate perspicueque in prima illa literariae Graecorum historiae parte explanare studebo.

quam commendavi ratione plus semel percensui singulis quibusque locis suas adnotans refutationes. Sed — verum fateri licet — ei mori, quo quidam, quoscunque libros aut perlustraverint aut inspexerint, de iis «sententiam suam propalam dicere» pruriunt, ut addictus sim tantum abest ut per longam annorum seriem ne unum quidem vel ex libris accuratissime lectitatis recensere sustinuerim. Quam sive modestiam sive inertiam in Nitzschio potissimum refutando deserere eo minus animus erat, quo plura in praestantissimo libro — si quidem *πρῶτον ψεῦδος* illud removeas — acute ingeniose vere disputata sunt, quae mihi quoque ut aliis egregie profuisse, ut gratiam habeam viro acutissimo et plenissimam et sincerissimam, hac ipsa data occasione libentissime profiteor. Sed ei gratiae haud optime consuluissem ejusmodi scribenda recensione, qua fieri facile potuit ut iniquius de toto opere statuisse viderer, si ipso refutandi fervore abreptus, ut fere accidit — *αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος* —, spissas phantasmatum atque sophismatum nebulas quavis fere partis illius pagina obvias paullo acrius disjicere gestivissem. Et nunc quoque sententiam meam de insigni Nitzschii facinore aperte pronuntiare supersedissem, nisi in ipso disputationis de singulis Iliadis carminibus initio ultimum unitariorum principis conatum silentio praeterire nefas putassem. In iis vero, quae jam scripturus sum, nisi ubi prorsus necessarium fuerit, ab omni aut Nitzschii aut ceterorum ejusdem sectae commemoratione abstinebo, cum plane alia sit harum dissertationum ratio, de qua jam accipe.

Etenim, ut jam ad meas accedam rationes, quod in altera illa de catalogo Homerico dissertatione p. 4 sq. olim promisi me vernaculo sermone singulorum carminum peculiarem indolem singularemque artem explicaturum esse, id jam facere hoc ipso tempore adgressus sum. Constitui autem omnem literarum apud Graecos historiam usque ad belli Peloponnesiaci finem accurate perspicueque enarrare non solum eruditorum virorum in usum, quorum rationibus, alios ut taceam, unus optime satisfecit Bernhardyus *γαιήοχος* nuper ab Ameisio meo aptissime dictus, sed ita etiam, ut simul cultioris elegantiorisque ingenii hominibus aeterna illa vereque divina perfectae humanitatis monumenta intelligenda atque admiranda proponantur. Ejus libri prima parte et antiquissima tempora et Homericam aetatem comprehendam ita, ut non solum, quae mea sit de his rebus obscurissimis maximeque dubiis sententia, simpliciter perpetua oratione exponam, sed etiam Homericorum carminum, qualia mihi quidem soluta Iliadis atque Odysseae compage restituenda

videntur, propriam naturam atque virtutem quam luculentissime potero explicem, solutus omni controversiarum atque disceptationum onere. Verum enim vero quoniam ea carminum restitutio verendum est ne nimis ex tripode edicta et quasi pro imperio pronuntiata videatur, in supplementum poëticae illius enarrationis his jam dissertationibus criticas breviter exponere placet rationes, quibus, ut carmina hoc quo feci modo disposuerim, adductus sum. In ea autem re versabor ita, ut ubique Lachmanni «considerationes», quas satis diu vulgo neglectas a. MDCCCXLV in conventu philologorum Darmstadiensi a me primum publicam in disceptationem vocatas esse hodieque gaudeo, pro fundamento disputationis meae habeam, et quaecunque principis critici acumine jam ad finem perducta sunt, ea simpliciter repetita adsumam, ubi vero a viri summi auctoritate dissentiendum mihi videtur, ibi meas rationes fusius explicem, ab impugnando autem ipso Lachmanno non minus quam ab adferendis aliorum refutandisque, quae mihi non probantur, sententiis, si quidem ullo id modo evitari poterit, fere abstineam. Res etenim in ejuscemodi quaestionibus haec est, ut et veritas, ubi semel inventa fuerit, sua ipsius vi errorem vel inveteratissimum evertat, et commissus aut repetitus error facilius detegatur commodiusque discutiatur, si missis aliorum opinionibus, quae a me proposita fuerint, per se sola Homericae lectionis trutina examinentur.

His, quae necessario praemittenda videbantur, absolutis jam ad rem ipsam accedo statim a prima rhapsodia initium facturus. In ea Lachmannum constat p. 4–7 post primum carmen 1–347 duas secrevisse «continuationes», priorem 430–492 posteriorem 348–429. 493–611, quarum illa copulatis versibus 348 et 430

ἡ δ' ἀκέουσ' ἅμα τοῖσι γυνὴ κίεν· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς

aut et ipsa primi carminis pars initio fuerit aut ei carmini aptissime habitaque indolis ejus ratione adnexa sit, cum haec et a primo carmine et a priore continuatione propter temporis atque loci apertas discrepantias separanda sit. Et hoc quidem judicium non opus est pluribus fulciatur contra longissimas vanissimasque quorumdam argutationes, praesertim cum eodem tempore Naekius vir sagacissimus iisdem fere usus rationibus eandem proposuerit sententiam in dissertatione scholis aestivis a. 1838 praemissa, quae nunc in opusculorum vol. I, p. 263–271 legitur. Quamquam etiam alia afferri poterunt, ut Junonis persona multum illa in utroque carmine diversa. De priore vero

continuatione paullo aequius sensisse videtur Lachmannus, quamquam et ipse propter utriusque simile initium 348 *αὐτὰρ Ἀχιλλεύς* et 430 *αὐτὰρ Ὀδυσσεύς* ei se conjecturae favere p. 7 dicit, qua et illa a carminis primi auctore abjudicetur.

Verissimam esse hanc conjecturam pluribus jam Hauptius demonstravit in additamentis p. 98 sq., qui et verissime monuit Apollinis expiationem, in qua omnis rei cardo versetur, uno verbo *τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων* 457 repetito illo ex 43 jejunissime absolvi, cum sacra atque epulae satis prolixe enarrentur, et paene dimidiam horum versuum partem aliis ex locis desumptam indicavit: 432 = *π* 324. — 435–437 = *ο* 497–499 (437 etiam in hymn. Apoll. Pyth. 327 legitur.). — 453–455 = *Π* 236–238. — 458–461 = *Β* 421–424. — 461–465 = *γ* 458–462. — 464–469 = *Β* 427–432. — 470 sq. = *Ι* 175 sq. (*γ* 339 sq. *φ* 271 sq.). — 475–477 = *ι* 558–560 (*κ* 185–187). — Verum ne ceteri quidem versus melioris sunt farinae, ut haec optime demonstrabit tabella.

431. Cfr. supra 99 sq. *ἄγειν θ' ἱερὴν ἑκατόμβην ἐς Χρύσην.* Hic quidem inepte dicitur *ἐς Χρύσην ἵκανεν*, cum 432 sqq. centonibus aliunde depromptis eos ad litus demum appulisse narretur.

433. Cfr. *γ* 11 *ἱστία — στεῖλαν*, *π* 353 *λιμένος πολυβενθέος ἐντός, ἱστία τε στελῖαν.* Clausula ut alibi saepissime, ita etiam supra 300. 329 legitur.

434 = hymn. Apoll. Pyth. 326.

438 sq. Cfr. supra 142 sq. *ἐς δ' ἑκατόμβην θείομεν, ἂν δ' αὐτὴν Χρυσηΐδα βήσομεν*, 14 *ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος* et *Ψ* 872 sq. *ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνι — ῥέξειν ἱερὴν ἑκατόμβην*, *ο* 284 *ἂν δὲ καὶ αὐτὸς νηὸς ἐβήσετο ποντοπόροιο.* Sed imperitiam concinnatoris prodit cum totius versus elumbis modulatio — qua fortasse Chryseidis molestam e navi escensionem depingi quis putaverit! —, tum *βῆ* in thesi positum, quod uno praeterea loco, qui et ipse suspectus est, *Π* 702 factum observavi.

440. Cfr. supra, ut de aliis locis taceam, 311 sq. *Χρυσηΐδα — εἷσεν ἄγων· ἐν δ' ἀρχὸς ἔβη πολύμητις Ὀδυσσεύς. οἱ μὲν ἔπειτ' ἀναβάντες.*

441 = *πατρὶ φίλῳ* 98 + 585 *μητρὶ φίλῃ ἐν χερσὶ* (sic olim legebatur pro *χειρί*) *τίθει, καί μιν προσέειπεν*, ubi ut *Ω* 101 eadem phrasis recte de poculo dicitur, quam inepte plagiarius ad virginem transtulit!

442. Cfr. 280 *πρὸ δὲ μ' ἧκε* et jam 172 *ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων*, quod tam saepe recurrit.

443 sq. Cfr. 20 *παῖδα δ' ἐμοὶ λῦσαι* et 99 *ἄγειν θ' ἱερὴν ἑκατόμ-*

βην; tum γ 144 ῥέξαι θ' ἱερὰς ἑκατόμβας, supra 100 μιν ἱλασσάμενοι et 147 ἱλάσσεαι ἱερὰ ῥέξας. Aristarcho tamen posterior versus spurius visus: ὅτι τὸ ἀγέμεν κοινόν, ὥστε γίνεσθαι τὸν ἑξῆς περισσόν· διὸ καὶ ἀθετεῖται. Cfr. Lehrs. stud. Ar. Hom. p. 359.

445. Cfr. O 451 πολύστονος ἔμπεσεν ἰός, B 15 (69) Τρώεσσι δὲ κήδε' ἐφῆπται, Φ 524 πολλοῖσι δὲ κήδε' ἐφῆκεν.

446 = Ψ 624. 797, ubi phrasis jam supra notata ad 441 itidem ut et Ψ 565 de rebus inanimatis ponitur. Sensit, opinor, versificatoris ineptias, quasi Chryseis puellula fuisset manibus sustinenda, Zenodotus, qui συντετμημένως scripsit: ὥς εἶπεν (sic recte Duentzerus de Zen. stud. Hom. p. 152 pro vulgato εἰπών)· τοὶ δ' ὦκα θεῷ ἱερὴν ἑκατόμβην —, quamquam suo jure respondit Aristarchus: τὴν δὲ ἀναγκαιοτάτην Χρυσηίδα περιεῖλεν.

447. Cfr. 20 παῖδα — φίλην et κλειτὴν ἑκατόμβην Δ 102. 120. Ψ 864. 873.

448. Hic satis infeliciter suum ἑξείης ἔστησαν ex ejusmodi locis deprompsit, ut Ψ 839. α 145. β 341 sq. τ 574. ω 385. 411, oblitus tamen res, quae ordine dispositae dicuntur, per pluralem semper efferri, non collectivo singulari includi, quale h. l. est ἑκατόμβη. Sed quid hoc ad nostrum hominem, qui habebat quem locum suo more in compendium redigeret λ 132–134 = ψ 279–281: ἔρδειν θ' ἱερὰς ἑκατόμβας ἀθανάτοισι θεοῖσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, πᾶσι μάλ' ἑξείης! — Tum ἐύδμητον περὶ βωμόν iterum ex hymno Apoll. Pyth. 93 desumpsit.

449. χερνίψαντο apud Homerum est ἅπαξ λεγόμενον, sed unde profecerit, non obscurum. Vide modo Ω 303 sqq. — ἡ δὲ παρέστη χέρνιβον ἀμφίπολος πρόχοόν θ' ἅμα χερσὶν ἔχουσα. νιψάμενος δὲ κύπελλον ἐδέξατο ἧς ἀλόχοιο. Tum καὶ οὐλοχύτας ἀνέλοντο recurrit B 410.

450 = Γ 275 τοῖσιν δ' Ἀτρείδης μεγάλ' εὔχετο, χεῖρας ἀνασχών.

451 sq. = 37 sq. Quamquam hic quidem, dummodo cetera bene haberent, repetitionem non vituperarem!

456. Cfr. supra 67. 97. 341. 398.

457 = 43, de qua angustissima expiati Apollinis mentione egregie jam admonuit Haupt. p. 98.

472. Cfr. γ 486. ο 384 οἱ δὲ πανημέριοι, de quo jam antiquos dubitavisse et quaesivisse constat, tum Σ 572. φ 430 μολπῇ, postremo Z 380. 385 θεὸν ἱλάσκονται. Praeterea etiam seriem rerum altero carmine infra 601 sqq. enarratarum, ubi itidem Dii epulati atque Musarum cantu delectati cubitum eunt, suo more ante oculos habuisse centonarium patet.

473 = *X* 391, nisi quod καλόν de suo addit. Rem hausit ex hymno Apoll. Pyth. 339.

474. μέλποντες iterum est apud Homerum ἅπαξ λεγόμενον, et quod activum et quod significationem adtinet: cfr. Friedlaend. Ariston. p. 53. Quare Aristarchus obelo notavit: ὅτι νομίσας τις τὸν Ἀπόλλωνα Παιήονα εἰρῆσθαι προσέθηκεν. Sed rem contraxit ex θ 367 sq. ταῦτ' ἄρ' ἀοιδὸς ἄειδε — αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς τέρπετ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀκούων, nomen ἑκάεργον ex 147 retinuit.

478. Cfr. supra 426 καὶ τότ' ἔπειτα, τ 202 ἀνάγοντο, quod memor versuum 229. 384. 423 male conjunxit cum consueta formula μετὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν abusus ut aliis locis ita *E* 589 μετὰ δὲ στρατὸν ἤλασ' Ἀχαιῶν.

479 = β 420. ο 292, nisi quod alia clausula γλαυκῶπις Ἀθήνη. Cfr. ε 268. λ 7.

480 = κ 506 ἱστὸν δὲ στήσας ἀνά θ' ἱστία λευκὰ πετάσσας. Cfr. β 424 sq. (ο 289 sq.). Medium στήσαντ' hic ut supra 433 στείλαντο metri gratia praetulit.

481–483 = β 427–429, nisi quod hic primo versu vulgo ἔπρησεν δ' ἄνεμος legitur.

484 = ϱ 85 (178 et alibi) + *A* 229. 384 (alibi), ubi iterum in Graecorum exercitum male navibus pervenire dicuntur Ulixis socii.

485 = π 325.

486 = hymn. Apoll. Pyth. 329, nisi quod ibi vulgo παρὰ δ' ἕρματα legitur, quo nostrum ὑπό melius est firmatum *B* 154 ὑπὸ δ' ᾕρεον ἕρματα νηῶν.

487. Cfr. *T* 277 (*Ψ* 3. β 258.) οἱ μὲν ἄρ' ἐσκίδναντο, supra 306 et 328 ἐπὶ κλισίας καὶ νῆας et *Ξ* 392 ποτὶ κλισίας τε νέας τε.

Consulto quam accuratissime haec pertractavi. Jam enim cuique apparebit nos hic nec carmen nec carminis fragmentum nec omnino aliquid poëseos simile sed merum habere consarcinatoris foetum factum eo consilio, ut primum cum secundo carmine connecteretur, ne Ulixis iter in illo 308–311 Agamemnonis jussu susceptum reditu careret. Operae pretium est observare, quam studiose concinnator praeter locos aliunde collatos etiam iis usus sit, quae et ex priore carmine et ex Apollineo hymno in suam rem convertere potuit. Agnoscimus omnino eam tessellarii opificii artem, quam et in βουλῇ γερόντων inesse primae dissertationis p. 7–10 et in Trojanorum catalogo alterius dissertationis p. 26–33 demonstravi; saepiusque alia centonarii hujus generis exempla in ceteris Iliadis libris ostendemus, quae omnia non solum hoc commune habent, quod data opera solis ex Homericis versibus ver-

suumque fragminibus conglutinata, sed etiam, quod aperte eum in finem facta et intrusa sunt, ut rerum lacunae narrationisque intervalla certe aliquo modo quasi ponticulo ad temporis necessitatem e vilissima materia constructo velentur potius quam obtegantur. Hinc fatali quadam sorte accidit, ut unitatis pastoribus hae potissimum sarturae miserrime consutae maximo studio defendendae et calidius fere fovendae sint, quam ingenii vere poëtici praestantissima atque divina opera. Hic tamen ex unitariis unus, qui proximum facile a Nitzschio locum tenet, Baeumleinius incorruptum ea opinione judicium prodidit, cum in Lachmanniarum considerationum recensione inserta annalibus Cassellanis a. 1848. p. 325 sq. totam hanc continuationem Hauptio duce damnare ausus est. Nec tamen Naegelsbachii pietati persuasit, qui in adnotationum ad Iliadis I–III editione altera, postquam p. 106–108 contra utrumque egregie argutatus est, postremo hanc adjecit praedicationem: «*Nur* (*der Verfasser des ersten Liedes*) *war fähig, den Bericht in der bescheidenen Mässigung zu halten, welche Bäumlein mager nennt!*» Suo acumine fruatur, nam «de gustibus non est disputandum!» Et poteram jam misellum relinquere centonem, nisi haud abs re videretur unum insuper notavisse argumentum, quo «ex uno disce omnia!» Unitariorum nescio quis alicubi monuit propterea ampliorem sacrificii hic v. 458 sqq. exhiberi descriptionem, quoniam primus sit in Iliade locus, quo de re divina facienda agatur. Speciosum praetextum credulus arripuit et repetiit Naegelsbachius p. 106. Itane vero? Sed quid tandem fecerunt, jam antequam Ulixes ad Chrysen pervenisset, Graeci v. 315–317?

ἕρδον δ' Ἀπόλλωνι τεληέσσας ἑκατόμβας
ταύρων ἠδ' αἰγῶν παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο·
κνίση δ' οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.

Ad **primum** carmen redeo ejusque prooemium, de quo nuper in Muetzellii annalibus accurate egit **Duentzerus**, ut et scite contra Grotefendium atque Jacobum disputaverit et recte versus 4 et 5 jam Zenodoto suspectos ejecerit. Sed ea in re viro doctissimo adsentiri non possum, quod hoc prooemio praeludi putavit longiori carmini, quo non solum ira Achillis contra Agamemnonem concepta ejusque origo tractata sit, sed etiam funestissima mala inde oriunda enarrata fuerint. Egregie jam huic opinioni occurrit Naekius p. 268: «Illud non perspicio, quo jure omnes hoc dicere poetam credant, se tractaturum esse ista, quae versibus 2. 3. 4. 5. indicantur, omnia. *Μῆνιν* pollicetur: quod argumentum quam grave sit, aptissime monstrat ex effectu: *οὐλομένην, ἣ μυρί'* et quae seq. Tum versu 6. pergit ad suum sibi proprium argumentum se conversurus: *ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα* etc.»

Etiam versus 489–492, qui alioquin male nos habeant, «egregie ad conclusionem carminis factos esse» idem pulcre perspexit p. 267; nisi quod remotis centonibus 430–487 arctius etiam ea conclusio cum 348 jungenda est hoc modo:

348 *ἡ δ' ἀκέουσ' ἅμα τοῖσι γυνὴ κίεν. αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς*
488 *ἐκ τοῦ μήνιε νηυσὶ παρήμενος ὠκυπόροισιν·*
490 *οὔτε ποτ' εἰς ἀγορὴν πωλέσκετο κυδιάνειραν,*
οὔτε ποτ' ἐς πόλεμον, ἀλλὰ φθινύθεσκε φίλον κῆρ
αὖθι μένων, ποθέεσκε δ' ἀυτήν τε πτόλεμόν τε.

Illud *ἐκ τοῦ* v. 488 olim positum fuisse paene spoponderim: ut omnino tota conclusio ad prooemium respicit, ita haec ipsa verba speciatim ad v. 6 *ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα* etc. revocant; videtur hinc secundi carminis auctor suum *ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἐκ τοῖο* v. 493 sumpsisse, quod et antiquis et hodiernis unitariis tantam dubitandi materiam praebuisse constat.

Antequam jam ad ipsum hoc carmen transgredior, aliam Naekii observationem et repetere et accuratius definire placet. Etenim ille «habemus» inquit p. 267 «veram *Μῆνιν*, quo nomine olim hoc sic conceptum carmen appellatum a rhapsodis auditoribusque, quin immo a poeta ipso fuisse credibile est: nam poetis quoque ad designanda carmina sua appellationibus quibusdam, iisque, ut nos credere par est, quam brevissimis opus erat. Dicam etiam germanice: *das lied vom zorn.* Scilicet de ira primum concepta, ejusque caussis.» Diserte Aelianus V. H. XIII, 14, quem locum quamquam notissimum adscribere juvat: *ὅτι τὰ Ὁμήρου ἔπη πρόπαλαι διῃρημένα ᾖδον οἱ παλαιοί· οἷον ἔλεγον τὴν ἐπὶ ναυσὶ μάχην καὶ Δολώνειάν τινα καὶ ἀριστείαν Ἀγαμέμνονος καὶ νεῶν κατάλογον καί που Πατρόκλειαν καὶ λύτρα καὶ ἐπὶ Πατρόκλῳ ἆθλα καὶ ὁρκίων ἀφάνισιν· ταῦτα ὑπὲρ τῆς Ἰλιάδος· ὑπὲρ δὲ τῆς ἑτέρας τὰ ἐν Πύλῳ καὶ τὰ ἐν Λακεδαίμονι καὶ Καλυψοῦς ἄντρον καὶ τὰ περὶ τὴν σχεδιάν, Ἀλκίνου ἀπόλογον* (vulgo *ἀπόλογοι*), *Κυκλώπειαν καὶ νέκυιαν καὶ τὰ τῆς Κίρκης, νίπτρα, μνηστήρων φόνον* (vulgo *φόνοι*). *τὰ ἐν ἀγρῷ, τὰ ἐν Λαέρτου.* Adscripsi haec, quo intelligatur, quam bonum verumque instrumentum sit ad singula carmina eruenda haec antiquitus traditorum nominum memoria, dummodo teneas ea potius ad recitationum quam ad carminum ambitum inventa esse non tam poëtarum quam rhapsodorum respectu habito, ita ut quotcunque versus narrationem quandam per se absolutam continentes ab uno rhapsodo sine intermissione declamarentur, ii certo ex re ipsa desumpto nomine designarentur. Hae sunt rhapsodiae, quae plerumque eundem habent cum ipsis carminibus ambitum — et haec quidem

carmina sine dubio pro antiquioribus sunt habenda —, interdum vero, ubi longiora sunt carmina, singulas tantum eorundem partes continent. Ad posterius carminum genus, quae paullo recentiora videntur, et in Iliade pertinet Achilleis illa per quinque libros Σ–Χ latissime extensa, quam verissime jam Lachmannus pronuntiavit p. 80 unius coloris atque ab uno poëta profectam esse, et Odysseae prius dimidium, quod dubitari non potest quin praeter minora quaedam carmina, ut ἆθλα sive σύστασιν ϑ 96–265. 370–416, μοιχείαν 266–369, totam Necyiam, ex duobus longioribus compositum sit, quorum unum, quod νόστον Ὀδυσσέως appellare licet, praeter initium libri α libros ε–κ atque μ partim integros partim plus minusve interpolatos continet, alterum — Τηλεμάχου ἀποδημία — e majore parte libri α totis fere libris β γ δ et particulis quibusdam libri ο constat, utrumque plures complectitur rhapsodias nominibus suis distinctas.

Jam, quod nomen alteri Iliadis carmini Α 349–429. 493–611 indamus, quaeritur. Et Naekius quidem p. 268 Τιμήν sive Τίμησιν ex v. 505. 508. 559 id dici voluit. Mihi, cum non tam de honore Achilli habito quam precibus Thetidis promisso agatur, aptior videtur appellatio Λιταί, quam inutiliter tamquam alterum nomen Πρεσβεία habet. Carmen ipsum tam clarum est atque absolutum, ut de eo per se spectato vix opus esset quidquam addi, nisi ex re videretur quaedam de eo speciatim monere, quae postea etiam aliis adplicari poterunt. Ac primum quidem leve est, quod ab initio unus alterve versus in concinnanda compage resectus est, quem haud scio an dimidiatum habeamus adhuc in 489

διογενὴς Πηλέος υἱός, πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς,

quem cumulata Achillis mentione oneratum — nec alibi ille διογενής audit, quod ex 337 concinnator sumpsisse videtur, et displicet Πηλέος υἱός, quamquam etiam Π 21. π 478 locis et ipsis suspectis Πηλέος υἱέ legitur — meo jure supra sustuli. Fac enim, quod collatis 488 et 429 satis probabile videtur, ante 349 δακρύσας etc. positum fuisse hujuscemodi versum:

Αὐτὰρ ὁ χωόμενος κούρης πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς,

nec quidquam ad exordii integritatem desiderabis. Neque enim Naekio adsentior p. 268 sq. conjicienti ex ipsa Μήνιδος conclusione carminis initium captum esse hoc modo:

Αὐτὰρ ὁ μήνιε νηυσὶ παρήμενος ὠκυπόροισιν,
διογένης Πηλέος υἱός, πόδας ὠκύς Ἀχιλλεύς.
δακρύσας δ' ἑτάρων ἄφαρ ἕζετο νόσφι λιασθείς.

Nam nec primo versui, quo navibus adsidere dicitur Achilles, satis concinne

statim adjiciuntur sequentia de solitaria sessione ad maris litus capta, et videtur secundi carminis auctor consulto memorem Achillis iram, cujus descriptione 488. 490–492 primum carmen concluditur, tamquam matris demum ipsius imperio sancitam introduxisse 421 sq.

ἀλλὰ σὺ μὲν νῦν νηυσὶ παρήμενος ὠκυπόροισιν
μήνι' Ἀχαιοῖσιν, πολέμου δ' ἀποπαύεο πάμπαν.

Hujus imperii mentione viam nobis munivimus ad aliam observationem, quam non sine fructu persequi nobis videmur. Omnino enim Litarum poëta totum suum carmen ita instituit et composuit, ut quasi congruens imago Menidi responderet, sive rerum statum atque rationes sive personarum animum moresque respicis, quem in finem haud raro adeo ipsa archetypi sui verba aut integra aut paullulum variata retinuit. Ita statim initio Achilles mari adsidens precesque ad matrem fundens simillimam nobis in mentem revocat Chrysae conditionem: cfr. 349 *ἑτάρων — νόσφι λιασθείς* cum 35 *ἀπάνευθε κιών*, 350 *θῖν' ἔφ' ἁλὸς πολιῆς* cum 34 *παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης*, 351 *πολλὰ δὲ μητρὶ φίλῃ ἠρήσατο* cum 35 sq. *πολλὰ — ἠρᾶθ' ὁ γεραιὸς Ἀπόλλωνι ἄνακτι.* Tum quod 353 sq. honorem certe a Jove sibi deberi urget, non solum refertur ad 171 et 244, quibus eum ab Agamemnone sibi negari queritur, sed adludit etiam ad 175, quo Agamemnon ab ipso Jove se honorari gloriatus est. Porro vide 357 *ὣς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μητήρ* = 43 *ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων.* Deinde ut Apollo Olympo descendit *νυκτὶ ἐοικώς* 47, ita Thetis ex mari emergit 359 *ἠΰτ' ὀμίχλη*, quae, ut *πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο δακρυχέοντος, χειρί τέ μιν κατέρεξεν* 360 sq., apprime opposita est Minervae, de qua 197 legimus: *στῆ δ' ὄπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἕλε Πηλείωνα.* Etiam Achillis ad matrem preces similes sunt Chrysae ad Apollinem precibus: cfr. 394 *εἴ ποτε δή τι* cum 39 sq. *εἴ ποτέ τοι* etc., et Jupiter *ἄτερ ἥμενος ἄλλων* 498 Apollinis memoriam revocat qui *ἕζετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν* 48. Tum quod Thetis Jovem rogat, ut filio honorem ab Agamemnone negatum ipse praebeat 505–508, non solum accurate primi carminis Agamemnoni Jovis honorifico favore (175) ferocienti congruit, sed etiam eandem habet Dei atque viri compositionem, quam Agamemnon 182 sqq. sese inter atque Apollinem instituit. Postremo rixa illa, qua Jupiter a Junone lacessitus in vehementissas minas erumpit, festivissima est altercationis, qua Agamemnon atque Achilles dissident, parodia: sed quae res quamquam et sapientissima Dea et gravissimo sene intercedentibus innumerorum malorum origo est *δειλοῖσι βροτοῖσιν*, eadem *μακάρεσσι θεοῖσι* Volcani claudicantis facili adhortatione joco-

soque ministerio sua sponte abit in ἄσβεστον γέλωτα! Brevissime indicavi, quam accuratius in historia literaria explicui, peculiarem hujus carminis praestantiam, quae locorum ex primo carmine aut depromptorum aut imitatorum multitudine tantum abest ut obscuretur ut suum inde proprium colorem splendoremque trahat. Etenim dum poëta consulto singulis etiam verbis phrasibusque ad antecessorem haud raro se adcommodat, ut exempli causa etiam 398 ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι ad 67. 97. 341, 512. 565. 569 ἀκέων et ἀκέουσα ad 34, 545 πάντας — ἐπιέλπεο μύθους εἰδήσειν ad 288 πάντων μὲν κρατέειν etc. et 294 πᾶν ἔργον ὑπείξομαι, 562 ἀπὸ θυμοῦ — ἔσεαι ad 176 ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι, 563 τὸ δέ τοι καὶ ῥίγιον ἔσται ad 325, 566 μή νύ τοι οὐ χραίσμωσιν ad 28, ut 588 sq. οὔ τι δυνήσομαι ἀχνύμενός περ χραισμεῖν ad 242, 568 ὣς ἔφατ' ἔδδεισεν δὲ ad 33, 573 ἦ δὴ λοίγια ἔργα ad 254 ὢ πόποι ἦ μέγα πένθος — tam libere tamen egregieque suo ingenio argumentum et excogitavit et exornavit, ut illas repetitiones atque imitationes divitis naturae felicisque artis lusus, non, ut in illis consarcinatorum centonibus, paupertatis testimonia esse cognoscas intelligasque hic quoque valere illud: duo si faciant idem, non esse idem!

Jam his positis fundamentis judicare licet de illa, quam Aristarchus rejecit, ἀνακεφαλαιώσει 366–392, cujus bona pars sane, per se si spectetur, primo adspectu a centonario opere proxime abesse videatur: 371–375 = 12–15. 376–379 = 22–25. 383 cfr. 53. 388 τετελεσμένος ἐστί = 212. Verum totum locum si consideraverimus, etiam in his poëtam nostrum agnoscemus, qui consulto quidem ex illo carmine, cui suum adplicare volebat, ea integra atque immutata deprompsit, quae nec brevius nec aptius dici posse viderentur, sed his de suo alia haud pauca admiscuit, quibus Achillem esse, qui rem controversam sua ex persona matri sibi conciliandae exponat, audituri cognoscerent. Neque hoc Alexandrinos latuit artificium, ut adparet ex scholio ad 384: ἄμμι δὲ μάντις· οὐ προσέθηκεν, ὡς αὐτὸς τὴν ἐκκλησίαν συνήγαγεν, οὐδὲ ὅλως ὕποπτον ἑαυτὸν καθίστησι τῇ μητέρι, et ad 386: πρῶτος ἐγώ· ὡς καὶ ἄλλων τοῦτον ἐχόντων τὸν σκοπόν. Et notari poterant alia, quae in vernacula expositione tetigi. Sed ne candidissimum heroëm pro vafro habeas causidico, egregie cavit poëta prooemio

οἶσθα· τίη τοι ταῦτα ἰδυίῃ πάντ' ἀγορεύω;

quod ipsum Aristarcheae atheteseos causa fuisse dicitur: ὅτι παλιλλογεῖν παρῄτηται. ἀλλότριοι ἄρα οἱ ἐπιφερόμενοι στίχοι εἴκοσι ἑπτά. Cui perbene alius respondit: ἄκρως ἐνέφηνε τὸ βαρύθυμον διὰ τοῦ προοιμίου· καὶ πρὸς εἰδότας δὲ ἔθος λέγειν ἐπικουφίζοντας τὴν ὀδύνην. Quocum conferas Lachmanni verba

p. 7: «(*die Anakephalaeosis*) *ist sehr schön in einem andern liede, in einer fortsetzung, die so an einen andern beliebten gesang anmutig zurück erinnert.*»

Est omnino duo atheteseon Aristarchearum genus — nam a Zenodoteis omnino minus imminet periculi —, quae ne imponant nobis cavere debemus; primum earum, quae ad tollendas carminum discrepantias instituuntur creditae unitatis gratia, alterum earum, quae *διὰ τὸ ἀπρεπές* commendantur. In illis ut criticorum princeps eadem ut unitarii nostri opinione transversus actus est, ita in his magis etiam quam nostrates lapsus esse videtur interdum non tam ad temporum heroicorum nativam simplicitatem quam ad aulicae vitae delicias aequaliumque acutas nares honesti atque decori rationes revocans. Huc cum supra athetesis *A* 29–31 pertinet, cui jam recte contradixerunt antiqui, tum, ut luculentissimum ponam exemplum, ζ 244 sq. et 275–288, qua suavissima ingenuae virginis confessione aegre caremus, cum de η 310–316 magis dubitari possit. Nec ceteras, quas in *A* fecit Aristarchus, atheteses aut aliis probari video aut ipse probare possum: 96. 110. 133 sq. 139. 192, quibus omnibus tolli, quae retinere velis, facile demonstrari potest. Contra de 177 recte monuerat hic et *E* 891: *ἐνταῦθα οὐκ ὀρθῶς κεῖται.* Et Minervae missio si semel tantum memorabatur, melius certe 208 sq. *εἰς προτροπὴν τοῦ Ἀχιλλέως* quam 195 sq. *ἐκ τοῦ ποιητικοῦ προσώπου* memorabatur.

De secundo libro paucissima tantum addenda videntur ad ea, quae duabus prioribus dissertationibus de ejus carminibus exposui. Illius de priore libri parte *B* 1–483 disputationis summa haec fuit, esse eam partem e duobus carminibus primitus diversis sed partim similibus indeque mutuo interpolatis a Pisistrateis contaminatam, qui hunc ipsum in finem *βουλὴν γερόντων* 53–86 consueto more e centonibus consutam intruserint. Et haec sententia Bernhardyi novissime adsensu in altera Graecarum literarum historiae editione vol. II p. 130 sq. fere comprobata quin vera sit, ne nunc quidem dubito, quamquam Duentzerus «carminum venator» et ipse nuper in Jahni annall. a. 1851. vol. LXIV, p. 3–14 novum periculum fecit unius inde, sed quod cum *A* nihil commune habuerit, carminis exsecandi multis magnisque athetesibus factis. Tollit enim hos versus: 1–47. 53–86. 124. 130–133. 143–146. 160–162. 164. 185–187. 193–197. 203–205. 239–242. 254–256. 286–288. 299–330. 360–368. 375–380. Et his omissionibus cum quaedam sane difficultates removeantur, ut inprimis ineptissima illa *πεῖρα*, cujus in mysteriis revelandis tam strenue certaverunt

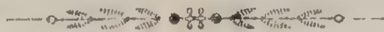
antiquiores et recentiores lytici, remanent tamen plures eaeque non minus graves, de quibus in prima illa dissertatione satis superque dictum, ut Agamemnonis oratio serio reditum jubens et fugae tamen ignominiam aegerrime ferens, Thersites ejusdem rei auctor et tamen non Ulixi sed Agamemnoni infestus, Ulixes atque Nestor non tamquam Agamemnonis sententiam sed ut ceterorum Graecorum ignaviam abeundi consilium castigantes, Agamemnon denique ipse gravissimis verbis adeoque minis pugnam denuntians de mutata ipsius sententia ne levissima quidem significatione admonens. Vides parum tantum istius carminis unitatem his Duentzeri obelismis adjuvari. Et accedit aliud momentum. Ea si fuit carminis primitus compositio satis jam secum ipsa pugnans, profecto minus etiam intelligitur, qui fieri potuerit, ut hoc carmen ejusmodi potissimum interpolationibus augeretur, quibus ea compositio magis etiam perturbaretur, ut ipso illo somnio a Jove Agamemnoni immisso *B* 1–47, quod somnium et levissime tantum v. 3 sq. cum altero primi libri carmine cohaeret et orationis Agamemnoniae pugnam non fugam spirantis causam continet. Haec omnia — et possem alia addere bene multa — clamare videntur *μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα* conglutinata esse duo primitus diversa carmina, quorum prius — tertium — a splendidissimo initio *Ὄνειρον*, posterius — quartum — duplici contione instructum *Ἀγοράν* appellare licet nominibus antiquitus traditis.

Restat, ut breviter de utriusque carminis conclusione admoneam, quod in illa dissertatione p. 23 sq. facere supersedi. In somnio igitur jam non dubito quin post 452 additae fuerint non minus quinque parabolae, quarum tres copiarum ingredientium splendorem (455–458), strepitum (459–466), multitudinem (469–473), duae duces imperitantes (474–477) atque in iis conspicuum Agamemnonem (477–483) illustrant; post eas tum sequebantur 786–815, qui versus et rerum alioquin ignotarum copia et sermonis verborumque proprietate prorsus abhorrent a solita centonariorum jejunitate. Itaque nec Aristarcho adsentior, qui 791–795 obelo notavit; vid. schol. ad 791: «*ἀπὸ τούτου ἕως τοῦ τῷ μιν ἐεισαμένη ἀθετοῦνται στίχοι πέντε. εἰ γὰρ ἕνεκα τοῦ προαπαγγεῖλαι, ὅτι παραγίνονται οἱ Ἕλληνες, ἤρκει ὁ Πολίτης, εἴπερ ὅλως ἐπετήρει· εἰ δὲ ἕνεκα τοῦ προτρέψασθαι μὴ τολμῶντας προελθεῖν, ἔδει αὐτοπρόσωπον παρεῖναι· ἔθος τέ ἐστι τοῖς μεταμορφουμένοις θεοῖς κατὰ τὴν ἄφοδον ἀπολιπεῖν τεκμήριον εἰς ἐπίγνωσιν· οἵ τε λόγοι οὐχ οὕτως εἰσὶν ἐσχηματισμένοι ὡς τοῦ Πολίτου* (vulgo *τοῦ Πολίτου ὡς*) *πρὸς πατέρα, ἀλλ᾽ εἰσὶν ἐπιτεταμένοι καὶ ἐπιπληκτικοί· καὶ τὸ Ἕκτορ, σοὶ δὲ μάλιστ᾽ ἐπιτέλλομαι Πολίτῃ ἀνοίκειον· μᾶλλον δὲ Ἴριδι ἁρμόζει ἐπιτάσσειν.*» Haec sagaciter et spe-

ciose excogitata esse quis neget? Sed vim tantum habent ad ejiciendos versus ei, qui singulas Iliadis partes quam maxime sibi congruentes reddere athetesibus faciendis studuerit. Nos quidem in iis ipsis, quae Aristarchus aliorum maxime locorum habita ratione vituperavit, nostri carminis auctorem agnoscimus, qui similiter initio somnum Nestoris personam indutum nuntiantem induxit divinas res atque Jovis imperium. Et si abfuissent olim quinque isti versus, unde tandem diasceuasta singularia haec de Polita speculandi gratia in Aesyetae tumulo sedente adsumpturus fuisset? Vereor enim, ne subtilior quam verior sit Aristarchi suspicio ad 807 servata: *ἠγνοίησεν· ἡ διπλῆ, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ πλανῆσαν τὸν τὰ ἐάνω διασκευάσαντα.* — Postremo sequebantur *Γ* 1–14, quae duo similia hujus carminis colorem ferre quivis videt.

In Contione, quod carmen omnino ad Somnii imitationem factum esse jam olim monui, post 454 sequebantur tantum dūo similia, unum ab igne petitum 780–785 cognatum illud cum 455–458, alterum a foliis 467 sq. sumptum illud ex 800 sq,

Breviori etiam esse licet licet de quinto carmine sive Boeotia. Eam ex Boeoticae scholae consuetudine primitus quinorum versuum strophis compositam fuisse criticis fere omnibus persuasisse videor, ex quibus auctoritatis gratia Boeckhium atque Bernhardyum nominasse sufficit. Nec contradixit, qui de altera dissertatione judicium tulit in Jahni annall. 1856. p. 415–421, Duentzerus, imo hic quidem me adeo audacior plures etiam versus ejecit: 489–493. 518. 522 sq. 525 sq. 539. 541–544. 562. 564–567 (scripto 568 *τῷ δ' ἅρ' ἅμ'* pro *τοῖσι δ' ἅμ'*). 594–600. 604 (sed servato 607, quem ego rejeceram); tum totum locum de Aetolis, Cretensibus, Rhodiis, Symaeis ceterisque insulanis 638–680; postremo 721–737 et 752. 756–759, ut tantum viginti octo (non septem!) strophae remaneant. In his alia et sagaciter et probabiliter disputata sunt, alia me hominem novandi cupidum servare quam delere malle gaudeo, de aliis dubitari potest. Sed ultimum de his judicium non aliter pronuntiari poterit nisi obscurissimis antiquissimae Geographiae nominibus rationibusque pertractatis, cui rei imparem me et nunc esse et semper fore sentio, qui satis habeam, si doctrina strophica communi doctorum persuasione comprobetur, de variis ejusdem adplicandae modis securus. Itaque ista quidem reconditioris eruditionis amantioribus atque paradoxographis relinquo. Neque enim omnes omnia possumus aut — volumus!

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XII. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLVII

USQUE

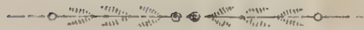
AD DIEM XIII. MENSIS MARTII MDCCCLVIII

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO IV.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1857.

Transgredimur ad librum *Γ*. Ex eo unum carmen satis breve Lachmannus exsecuit: 16—102, 111—115, 314—382, 449—461 remotis omnibus, quae ad Helenam atque Priamum pertinent. Ac de teichoscopia quidem (121—244) nec quisquam facile dissentiet et assensus est diserte Carolus Hoffmannus in iis, quae de Lachmanni considerationibus scripsit in Schneidewini philologo a. 1848, p. 206. Sed in ceteris magnopere vereor ne nimis severus fuerit summus magister. Ac primum quidem quod ille narrationis aequalis congruentiam prorsus turbari (— «*wird ganz das Gefühl der Symmetrie verletzt*, *wenn*» — p. 15) ait iis, quae 383—448 de Paride addantur, id ne tum quidem, si cum Lachmanno *ὁρκίων σύγχυσις* a nostro carmine separetur, concedere ullo modo possum. Verissime enim nostrum carmen apud antiquos *Πάριδος καὶ Μενελάου μονομαχία* audit praemisso non Menelai nomine sed Paridis, quippe qui omnino primarias partes agat non solum in luculentissimo prooemio, quo subitus ejus a glorioso ingressu ad timidam fugam et rursus ad fortem adversarii provocationem transitus vivide describitur, sed etiam in certamine ipso et parando (328—338) et ineundo (325, 347 sqq.). Sed de ea re in vernacula demum carminis enarratione satis accurate agi poterit, quamquam interim adscribere placet, quae Naegelsbachius in adnotationibus ad Iliadem scriptis p. 273 sq. scite admonuit: «*die den Troern befreundete Gottheit*, *die Paris gerettet*, *bewirkt*, *dass Helena wieder seine Gattin factisch wird*, *wo sie vertragsgemäss wieder Eigenthum des Menelaos wird. — Besiegt im Zweikampfe ist er Sieger im Reiche Aphroditens.*» Gravius pro ea, quam in his dissertationibus sequimur, ratione hoc est, quod locus ille tantum abest ut cohaereat cum teichoscopia ut plane aliam indicet Helenae stationem. Ea enim cum illo in carmine duabus solis comitata famulabus Scaearum portarum turrem conscendat a senibus Trojanis occupatam (143 sqq.), in nostro contra a Venere appellatur in alta turre — quae qualis fuerit, non indicatur — sedens inter Trojanarum mulierum coetum (383 sq.), quas solas et cunctabunda reveretur (411 sq.) et clam abducta latet (420). Quod ipsum discrimen inter gravissima mihi esse videtur indicia teichoscopiam a monomachia alienam esse.

Paullo magis de iis dubitari potest, quibus de Priamo agitur. Singula consideremus Lachmanni argumenta. Ac primum quidem quod ille p. 15 admonuit de obscura circa v. 249 brevitate, qua nec ubi praecones Priamum invenerint nec ubi ejus currus fuerit nec quomodo is turre descenderit indicatur, id totum ad teichoscopiam tantum, non ad reliquum carmen pertinet. Quod si remota illa per se consideramus, desideramus quidem accuratiorem de loco, in quo Priamus versatur, notationem, sed cum ipsum locum non tam in Scaea turri sed in regiis aedibus fuisse cum ex *ἀνὰ ἄστυ* 245 tum ex re ipsa conjicimus, cum parum credibile sit Priamum et intra urbem curru usum esse nec, in turre si consedisset, quidquam de certamine Paridem inter et Menelaum instituendo sensisse. Quod si statuitur, patet versus duos tresve, quibus diserte id indicabatur, resectos esse ab eo, quicunque primum teichoscopiam nostro carmini insereret. Deinde Lachmannus in eo offensus est, quod, cum Priamus arcessatur *ὄφρ' ὅρκια τάμνῃ αὐτός* 105 sq., Agamemnon tamen solus non solum agnam a Graecis oblatam sed agnas omnino h. e. etiam duas a Priamo apportatas immolasse dicatur. Respondit jam recte Hoffmannus, quocum consentit Jacob. p. 191, locutionem illam similiter atque Latinorum f o e d u s i c e r e non proprio sed translato sensu intelligendum esse, quod ex 73 et 94 clarissime apparet. Nec plus offensionis in eo est, quod Priamus senex inermis tacite Agamemnoni armato bellatori non unam tantum Achivorum, sed omnes tres agnas mactandas relinquit, mactatas vero — quod non tantum «interpretes putant», ut Lachmannus p. 16 indicat, sed poëta diserte narravit 292—294 — secum in curru aufert, ita ut quid iis facturus sit non adjiciatur. Desideramus hic sane nos posteri, quod poëtae aequalibus aut notum erat aut supervacaneum videbatur, quoniam agebatur de sacrificio certis ritibus patrando. Ad quod illustrandum si adhibere licet simile illud quod *T* 250 sqq. describitur, auditores sciebant vel tacente poëta agnas illas non crematas sed aut in mare aut in terrae voraginem praecipitatas esse. Neque, in quo postremo Lachmannus p. 16 insistit, ex 73, 94, 323 evinci potest secundum monomachiae auctorem non a n t e sed p o s t certamen demum foedus ictum esse: nam ut 73 *φιλότητα καὶ ὅρκια πιστὰ ταμόντες ναίοιτε* — et 94 — *τάμωμεν* per se intelligi possit etiam de foedere p o s t pugnam faciendo, ita 323 *ἡμῖν δ' αὖ φιλότητα καὶ ὅρκια πιστὰ γενέσθαι*, si sine ulla praeoccupata spectantur opinione, vix aliam continere videntur precationem, nisi ut Jupiter eam, quae jam facta sit, pactionem ratam velit esse. Et in summa certaminis singularis gravitate sonticam inesse causam,

ob quam ante ejus initium foedus sanciendum fuerit, scite admonuit Jacob. p. 189 sq.

Jam ὅρκια si jure nostro huic carmini vindicavimus, quin ὁρκίων σύγχυσις Δ 1—222 justus genuinusque ejusdem sit exitus, dubitari plane non potest. Nam quas praeterea attulit Lachmannus dubitationes p. 18, eae nullius sunt momenti quamquam nimia credulitate repetitae a Jacobo p. 196. Itaque jure contradixit Hoffmannus p. 207. Nam Δ 159 ex Β 341 male huc illatum esse ipse jam indicavit Lachmannus. Nec quae implacabilis intersit inimicitia inter locutiones Γ 107 μή τις ὑπερβασίῃ Διὸς ὅρκια δηλήσηται, ibid. 299 ὁππότεροι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια πημήνειαν atque Δ 67 = 72 πειρᾶν δ' ὥς κε Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι et ibid. 157 κατὰ δ' ὅρκια πιστὰ πάτησαν, ut non videantur ab eodem poëta profectae esse, equidem perspicere possum. Nec Lachmanno concedere possum Δ 1 sqq. novi esse carminis initium ad extrema libri Γ non amplius adaptatum. Imo dum Menelaus frustra Paridem quaerit atque Agamemnon fratris victoriam palam pronuntiat (hinc ὑπερκύδαντες Ἀχαιοί Δ 67 = 72), Jupiter jam antea de pactione violanda certus (Γ 302 οὐδ' ἄρα πώ σφιν ἐπεκραίαινε Κρονίων) cum Junone simulanter lacessita consilium agitat, quod exsecutura Minerva stellae igneae instar in terram delabitur, qua conspecta jam utrique instare summum rerum discrimen ab ipso Jove adducendum (Δ 79—85) dictitant: nec mora, Minerva auctore a Pandaro volneratus Menelaus fratri imperatori queribundam exprimit atque a victoriosa illa superbia mirum quantum absonam orationem ibid. 153 sqq. Haec omnia optime convenire nemo negabit, et quam arcte Jovis altercatio ne nominato quidem Δ 10 sed demonstrato tantum Paride cum antecedentibus cohaereat, jam ipse Lachmannus admonuit. Nec quae praeterea adduxit Jacobus p. 196, quod Menelaus in Γ saepius quam in Δ Ἀρηίφιλος nominetur aut bis in Δ 127, 146 ipse compelletur, ad divellenda, quae unius sunt corporis, membra quidquam valent, nec, si quis subdolum Minervae tentatricis mendacium de Trojanis Menelai caedem cupientibus atque Paride oculato ejus facinoris teste Δ 94—99 aperto fronte pugnare objiciat cum Trojanorum studiis Γ 451—454 Menelao triumphanti secundis Paridi absenti adversis.

Sed singula quaedam appendicula huic corpori adglutinata sunt, quae auctoribus jam antiquis criticis removeamus. Huc pertinent primum Γ 18 et 19, quos versus jam Aristarchus jure obelis notavit. Levi enim sagittarii ornatu nec gladius convenit, nec δοῦρε δύω κεκορυθμένα χαλκῷ aperte ex Δ 43

desumpta, nec communis illa fortissimi cujusque provocatio — *προκαλίζετο πάντας ἀρίστους* —, quam nisi fallor et recentior rhapsodus *H* 150 et consarcinator ibid. 285 ex *Δ* 389 = *E* 807 *προκαλίζετο, παντα δ' ἐνίκα* sibi confecit. Participium (*δοῦρε*) *πάλλων* eadem in sede invenitur *E* 495 = *Z* 104 et *Λ* 212.

Nec minore jure Aristarchus *Γ* 108—110 rejecit, «*ὅτι ἀπολογία ἐστὶν αὕτη ὑπὲρ τῶν παραβάντων Πριαμιδῶν· εἰ γὰρ κατὰ κοινοῦ αἱ φρένες τῶν νέων κρέμανται, οὐδὲν ξένον ἁμάρτημα πεποιήκασιν.*» Proverbialis est sententia de temeraria adolescentium ferocia atque circumspecta senum sapientia, quae sententia nec omnino hic quadrat, ubi potius pia Priami fides tacite filiorum improbitati atque perfidiae opponitur, et verbis partim concepta est non satis Homericis, ut *ὁπλοτέρων*, de quo jam Aristarchei monuerunt (vid. Lehrs. Ar. p. 183), et *ἠερέθονται*, quod alibi non dicitur nisi de re corporea *B* 448, *Φ* 12. Contra ad sequentia proxime accedunt *Α* 343 *οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω* et *Σ* 250 *ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω*, quod etiam in *ω* 452 transiit. Ad hanc vero et praeteriti et futuri temporis intuitionem illud *μετ' ἀμφοτέροισι* pertinere jam scholiastae intellexerunt, cum is qui locum communem primus infersit vix dubitari possit quin eo sensu sumpserit quo *Γ* 85, 321, *Δ* 16, 38, 83 legitur. Consentit Nitzschius l. c. p. 337.

Tum etiam *Δ* 55 et 56 cum Aristarcho removendi sunt, «*ὅτι τὴν χάριν ἀναλύουσιν, εἰ καὶ μὴ προδεηθεὶς δύναται τοῦτ' ἔχειν.*» Patet diasceuastam his versibus inferre voluisse eam Junonis obedientiam impotentiae necessitate injunctam, quam in secundo, quod Precum nomine constituimus, carmine Deum pater atque hominum rex uxori refraganti tam graviter commendat. Sed neque ille nec unitarii nostri viderunt prorsus aliam esse in nostro atque in illo poëmate Jovem inter atque Junonem consortii conditionem. Nec verborum electio interpolatori prospere cessit, inprimis repetiti *φθονέω* — *φθονέουσ'*.

Postremo in Agamemnonis oratione post 157 duas esse prorsus diversas recensiones, alteram fiduciae in Jove perjurii ultore positae plenam 158—170, alteram non solum de Menelai vita sed de totius expeditionis eventu desperantem 171—182, acute perspexit Friedlaenderus in philologo a. 1849 p. 578 sq. Prior vero recensio, quam eandem et antiquiorem putaverim, duobus insuper locis interpolata est: illatum esse 159 ex *B* 341 jam supra p. 5 monui, et versus pulcherrimos 163—165, quibus Hectoreae tragoediae fa-

stigium continetur Z 447—449, hic importunissime intrusos esse semel monitus nemo infitias ibit. Ejus interpolationis aliqua causa fuisse videtur in Homerico conjunctivi *ἐπισσείῃσιν* 167 usu, qui conjunctivus, si ad illud *ἔσσεται ἦμαρ, ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή* adnectatur, quantopere langueat quivis videt.

Ceteros locos, quos suis rationibus ductus pro spuriis Aristarchus habuit — *Γ* 352, 432—436, *Δ* 117, 140, 149 — ab hujus carminis auctore profectos arbitror, quam tamen sententiam contra summum Alexandrinum defendere non est hujus loci. Sed pluris eum facio, quam ut etiam XXIII. versus ingenio hujus carminis convenientissimos *Γ* 396—418 ejus obelo notatos existimem, quos potius Zenodoti dubitationibus petitos esse argumenta probare videntur haud absimilia iis, quibus usus idem etiam *Γ* 423—426 damnavit et *Γ* 88 corrupta clausula in *εὗρε δὲ τόνδε* sequentem versum prorsus delevit.

Jam igitur et remotis et retentis, quae aut removenda aut retinenda erant, carmen habemus duplicis ambitus, quam qui Lachmanno videbatur. Constat enim his versibus: *Γ* 1—17, 20—107, 111—120, 245—461; *Δ* 1—54, 57—157; tum aut 158, 160—162, 166—170, aut 171—182; postremo 183—194, 198—222. Hoc igitur carmen, quod nobis est sextum, commodissime brevissimeque antiquo nomine *ΟΡΚΙΑ* appellare licebit, nisi praeferas, ut «ex potiori fiat denominatio» non minus antiqua *ΠΑΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ*.

Sed septimum carmen uno nomine Graece appellare vix possumus — duae enim ejus sunt partes singulatim designatae *ΤΕΙΧΟΣΚΟΠΙΑ* et *ΕΠΙΠΩΛΗΣΙΣ* —, vernacule possumus «*die doppelte Musterung*». Nam Teichoscopiam atque Epipolesin non solum unius ejusdemque esse poëtae, quod metricis indiciis ductus jam Hoffmannus sensit p. 209, sed etiam unum et simplex efficere carmen ipsa oeconomia poëtica — ut hoc vocabulo utar — certissime evincit. Ac primum quidem cum carminis consilium positum sit in principum Graecorum imperatorum recensu, patet hunc artificiose separatim ita exhiberi, ut primum roganti hostium regi ab Helena, quae est totius «belli deterrima causa», facies atque forma eorum describatur, tum ipsi vario modo appellati ab Agememnone et agendo et dicendo et vero etiam tacendo sua ingenia prodentes introducantur. Accedit procerum ordo in ambabus partibus sibi oppositus. Ad Idomeneum, quem postremo loco ultro

Helena demonstravit, primum accedit Agamemnon inde ad Ajaces transgrediens, quorum majorem tantum Priamo animadversum Helena ante Idomeneum nominavit. Tum Nestorem adit, cujus summa exhibetur laudatio quippe et ab ipso poëta 297—300 inducta et sua oratione 301—309 adjuta post Idomeneum atque Ajaces ita laudatos, ut hi quidem paullo magis 288—291 quam ille 257 sqq. ornentur. Nestoris vero cum nulla sit in Teichoscopia mentio — quoniam absonum fuisset unicum trisaeclisenis exemplum non sciri sed sciscitari —, ne sic tamen persona ibi desideratur cum eo componenda. Eam enim nostro poëtae ipsum Priamum fuisse cum amborum regum simillima et senectus et auctoritas suadet, tum ipsa verborum eorundem quaedam allusio: vid. *Γ* 146 sq. coll. *Δ* 295 sq., *Γ* 150 sq. coll. *Δ* 293. Sed Trojanorum regem habemus inter aequales secure confabulantem, Pyliorum inter socios ratione et oratione aciem instruentem. Jam a laudis quasi cumulo ad vituperandum descendentem videmus Agamemnonem et ita quidem, ut primum Ulixem potissimum — vid. 339 — increpet, a quo post ipsum imperatorem primo loco nominandum sciscitationem exorsus erat Priamus, postremo acerbius etiam Diomedem cum Sthenelo objurget, quos et ipsos in Teichoscopia non memoratos fuisse ne mireris, cum nimis longa tum exstitisset heroum series.

Nec aliae desunt duarum partium mutuae necessitudines. Ita cum celeberrimis versibus *Γ* 156—158, quibus egregie Uhlandius noster Salamancanum illum «omnis humanitatis studiosum» perculsum finxit, Trojanorum senes tantae feminae gratia ad omnia belli mala pertoleranda se paratos esse pronuntiaverint, quae illa futura sint mala non sine uxorum atque liberorum mentione statim in prima oratione *Δ* 235—239 Jovi confisus praedicit Agamemnon. Et ut *Γ* 184 sq. Priamus de copiis adversus Amazonas congregatis, ita *Δ* 376 sqq. Agamemnon de exercitu contra Thebas collecto refert; nec minus Ulixis atque Menelai legationi *Γ* 205 sqq. expositae respondet narratio de Tydeo in Thebarum urbem misso *Δ* 384 sqq.

Postremo in singulas quasdam locutiones attendere juvat, quibus ejusdem poëtae vel inscii atque imprudentis manus prodi videtur:

Γ 146 *αἲ δ' ἀμφὶ Πρίαμον* etc. = *Δ* 295 *ἀμφὶ μέγαν* etc. — *Γ* 150 sq. *ἀγορηταὶ — τεττίγεσσιν ἐοικότες* etc. = *Δ* 293 *λιγὺν ἀγορητήν*. — *Γ* 150 *γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι* = *Δ* 315 *γῆρας τείρει* et 321 *γῆρας ὀπάζει*. — *Γ* 184 *Φρυγίην εἰσήλυθον* = *Δ* 376 *εἰσῆλθε Μυκήνας*. — *Γ* 187 *οἵ ῥα τότ' ἐστρατόωντο παρ*, etc. = *Δ* 378 *οἵ ῥα τότ' ἐστρατόωνθ' ἱερὰ πρὸς*

etc. — *Γ* 188 ἐπίκουρος ἐών = *Δ* 379 δόμεν — ἐπικούρους. — *Γ* 206 σεῦ ἕνεκ' ἀγγελίης = *Δ* 384 ἀγγελίην ἔπι. — *Γ* 209 ἀγρομένοισιν = *Δ* 385 πολέας et 388 πολέσιν. — *Γ* 223 ἐρίσσειε = *Δ* 389 ἀεθλεύειν προκαλίζετο.

Plura ejusmodi afferre possum, sed haec sufficiunt. Alia res haec est. Miram quandam inter Epipolesin atque *B* 1—484 intercedere similitudinem jam Hoffmannus indicavit in quaestt. Homerr. § 306. 1. Similiter atque Ulixes *B* 188 sqq. alia proceres plebejos alia oratione increpat, etiam Agamemnon *Δ* 232 sqq. non eodem modo omnes Graecos admonet. Tum neque hoc fortuitum, quod Nestor, qui *B* 360 sqq. auctor Agamemnoni exstitit, ut copias ad gentium familiarumque affinitatem disponat, idem *Δ* 297 sqq. duplicem aciem instruit priorem equitum posteriorem peditum eamque phalangis instar uno ordine atque tenore progredi jubet. Utroque igitur loco tacticum agit, quamquam diverso modo: etenim quod ille in Contione praecipit, nihil continet nisi quod ex constanti antiquissimorum temporum more ubique observatum invenimus, contra quod in Epipolesi imperat, res est et nova quippe ex Doriensium peditum usu deprompta nec in ceteris Iliadis carminibus recepta, quippe in quibus fere ubique singuli bellatores, non universi exercitus confligant.

Postremo sex duces, quos Agamemnon *B* 404—407 ad epulas invitat, — Nestor, Idomeneus, Ajax uterque, Diomedes, Ulixes — iidem etiam in epipolesi obviam fiunt; nec, quin haec ipsa invitatio ab Agamemnone et *Δ* 257 sqq. in Idomenei laudem et 343 sqq. in Ulixis vituperium commemoretur, dubitari potest.

Nec aliae similitudines desunt nec adeo versus repetiti, ut inprimis *B* 371—374 = *Δ* 288—291. Sed nolo haec, quae indicasse satis est, pluribus exsequi. Inde vero qui nostrum carmen continuo cum illo quasi in unius corporis unitatem conjungendum arbitraretur, magnopere erraret: omni enim carent rerum internaeque connexionis vinculo. Ita, ut unum tantum ex multis sed luculentissimum promam exemplum, noster poëta si ante exercitum ab Agamemnone perlustratum Ulixem introduxisset egregia illa imperatori praestantem ministeria, profecto nec illum fecisset tam acriter huic maledicentem 338 sqq. nec hunc in gravissima responsione 350 sqq. ad agenda potius futurique temporis incertitudinem quam ad acta praestitumque modo beneficium respicientem. Hinc non solum duo illa carmina non copulanda certum est, sed etiam nostrum illo antiquius esse, id ipsum vero non sine hujus respectu compositum esse probabile videtur.

Cum Pactione si comparatur Teichoscopia, mira offendit duorum locorum similitudo. In illa enim ut Minerva de coelo descendit *Δ* 85 sq. ἀνδρὶ ἰκέλη —

Λαοδόκῳ Ἀντηνορίδῃ κρατερῷ αἰχμητῇ,

ita in hac *Γ* 131 sqq. Iris ad Helenam accedit

εἰδομένη γαλόῳ, Ἀντηνορίδαο δάμαρτι,
τὴν Ἀντηνορίδης εἶχε κρείων Ἑλικάων,
Λαοδίκην —.

Talia vero non tam unum produnt poëtam quam duos, quorum alter alterum respexit.

Quodsi Teichoscopia recentior est Pactione, de qua re mihi nondum liquet, certe illius auctor nec de induciis faciendis nec de certamine inter Paridem et Menelaum instituendo cogitari voluit. Alioquin enim et prorsus aliter Priamum atque Helenam confabulantes introduxisset nec profecto ceteris Trojanorum senibus celeberrimos illos, de quibus jam supra monitum, versus 156—158 hoc ipso temporis momento pronuntiandos dedisset. Quos prorsus alienos esse a foederis conditionibus pulchre perspexit is, qui primus Teichoscopiam atque Epipolesin separatas Pactioni inseruit, cum 159 et 160

ἀλλὰ καὶ ὧς, τοίη περ ἐοῦσ', ἐν νηυσὶ νεέσθω,
μηδ' ἡμῖν τεκέεσσί τ' ὀπίσσω πῆμα λίποιτο,

haud inficete adjiceret, scilicet encomii pertinaciaeque grandiloquentiam ad Helenae reddendae consilium accommodaturus. Principalem colorem desumpsit ex *Α* 116 ἀλλὰ καὶ ὧς ἐθέλω δόμεναι πάλιν, sed etiam alia obversabantur, ut νεέσθων supra 74 et εὐχωλὴν — λίποιτε — Ἑλένην *Β* 176.

Num idem contaminator, quem non dubito Pisistrateis multo antiquiorem fuisse, etiam 136—138 intruserit, non adfirmaverim. Nam multo crassiore artificio fere ex 253—255

αὐτὰρ Ἀλέξανδρος καὶ ἀρηίφιλος Μενέλαος
μακρῇς ἐγχείῃσι μαχήσοντ' ἀμφὶ γυναικί·
τῷ δέ κε νικήσαντι γυνὴ καὶ κτήμαθ' ἕποιτο

deprompti sunt, ad explendam clausulam *Β* 260 Τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην in subsidium vocato. His sublatis verba patet θέσκελα ἔργα 130 suo demum significatu, quo primarius poëta ea intelligi fuit, vere frui: subiti armistitii miraculum intelligitur post varia certamina jam super Helena depugnata tacito utrimque consensu in breve tempus instituti. Cujus quietis quae causa fuerit aut ratio ex more horum poëtarum «quaerere distulit»,

quippe quom festinet ad sui carminis primarium finem, qui in heroum praestantissimorum plenissima ethopoeia cernitur. Ad cujus carminis consilium proxime accedit Uhlandi illud quamquam indole diversissimum, quod «Caroli imperatoris cursus pelagius» inscriptum in moribus duodecim, qui simul navigant, Palatinorum vivide depingendis totum versatur. Nec nos repudiamus illud carmen, quamquam — proh pudor! — multo minus volgo scimus de istis, quam Graeci de Homericis heroibus.

Jam ut ad ceteras progrediamur atheteses, 144

Αἴθρη Πιτθῆος θυγάτηρ Κλυμένη τε βοῶπις

pluribus de causis ab Aristarcho rejectum esse demonstravit Lehrs. in Friedlaenderi Aristonico p. 84. Nec nos ejus judicio adversabimur. Videtur versus Atticae esse interpolationis, quo respiceretur ad fabulam de grandaeva Thesei matre a nepotibus Acamante et Demophoonte post captam urbem inventa atque in libertatem vindicata. Cui Clymene nescio quae num comes addita sit fortuito, an propterea quod ita ipsius Homeri mater audit in popularibus Ietarum narrationibus, nunc quidem ego «quaerere distuli».

Tum 224

οὐ τότε γ' ὧδ' Ὀδυσῆος ἀγασσάμεθ' εἶδος ἰδόντες

alius esse ejusque deterioris recensionis pro antecedente versu

οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆί γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος

mirum est a nemine dum esse animadversum. Non solum mirifice languet post alterum illum illatus, sed etiam, per se si spectatur, inepte et excogitatus est et enuntiatus. Nam nec *εἶδος* Ulixis supra 210 sq. 217 sqq. ita elatum erat, ut ei cum emphasi ejusdem eloquentia tamquam superior opponeretur, et quod hujus ipsius mentio non diserte addita est sed ex adverbio *ὧδε* elici debet, profecto durissima est ellipsis.

Si verum est, quod supra monui, in Teichoscopia foedus inter Graecos et Trojanos ictum prorsus ignorari, ne violati quidem ejusdem mentio in Epipolesi primitus inesse potuit. Et sane res gravissima, quae, si nota fuisset poëtae, et in Agamemnonis adhortationibus et in appellatorum heroum responsis repeti ubique variis modis debebat, duobus tantum locis iisque tam obiter perstringitur, ut ea commemoratio aut facillime removeri aut ad aliud quodvis «Trojanae fidei» perjurum exemplum trahi possit. Priore enim loco sine versu 236 cetera hoc modo enuntiata olim fuisse haud improbabiliter conjicias:

234 Ἀργεῖοι, μή πώ τι μεθίετε θούριδος ἀλκῆς.
235 οὐ γὰρ ἔτι Τρώεσσι πατὴρ Ζεὺς ἔσσετ' ἀρωγός·
237 ἀλλ' ἤτοι αὐτῶν τέρενα χρόα γῦπες ἔδονται, etc.

Ubi medius versus conformatus est ad illum notissimum *B* 13 = 30 = 67:

οὐ γὰρ ἔτ' ἀμφὶς Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
ἀθάνατοι φράζονται.

Alter vero locus 269—271:

ὄφρα τάχιστα μαχώμεθ', ἐπεὶ σύν γ' ὅρκι' ἔχευαν
Τρῶες· τοῖσιν δ' αὖ θάνατος καὶ κήδε' ὀπίσσω
ἔσσετ', ἐπεὶ πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσαντο.

sine ullo detrimento omitti poterat, cum simplex Idomenei oratio optime 268
concludi possit:

ἀλλ' ἄλλους ὄτρυνε καρηκομόωντας Ἀχαιούς.

Et suadet hoc inutilis loci garrulitas, qua cum bis generale violati jurisjurandi crimen repetatur, reticetur tamen, quo bellatoris bilem quam acerrime moveri consentaneum est, volnerato Menelao post victoriam de Paride reportatam id perjurium commissum esse. Hinc sane, si cui haec medicina justo fortior videatur, nihil obstat, quominus retentis omnibus in hoc quidem carmine aliud innuatur perjurium a Trojanis non hoc ipso temporis momento sed jam dudum commissum. Neque quod illud fuerit, obscurum est: immo satis aperte iis indicatur, quae Antenor supra narravit *Γ* 205 sqq. Etenim cum Menelaus atque Ulixes legati Trojam venissent Helenae exposcendae causa, Antenor eos non solum benigno hospitio excepit atque in contione de eorum postulatis habita suo suffragio adjuvit (cfr. *H* 348 sqq.), sed etiam, cum Antimachus a Paride corruptus eos interficiendos censuisset (*Λ* 123—125, 138—142), et palam restitit et impio consilio Trojanis probato legatos «ne Paridis insidiis sternerentur admonuit et, ut ab aliquibus traditur, ipse defendit; ob quod meritum capto Ilio incolumis evasit.» Verba sunt interpretis Maiani ad Aen. I. 242, quorum notitiam debeo Welckero in libro de Graecis tragoediis scripto, I. p. 121, not. 6. Neque aliter schol. AD ad *Γ* 206: πρὸ τοῦ στρατεῦσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς Τροίαν ἦλθον πρέσβεις Ὀδυσσεὺς καὶ Μενέλαος ἀπαιτοῦντες Ἑλένην, ἐν οἷς τῶν ἄλλων αὐτοὺς μεθ' ὕβρεως διωξάντων μόνος Ἀντήνωρ ξενίζει φιλοφρόνως, et clarius etiam BL: ὅτε — ἐπρεσβεύοντο οἱ περὶ Μενέλαον, τότε Ἀντήνωρ — ὑπεδέξατο καὶ δολοφονεῖσθαι μέλλοντας ἔσωσεν. Hinc in Antimachum perfidi consilii auctorem, qui *Λ* 138 volgo δαΐφρονος audit, cum Zenodotus κακόφρονος

scripsisset, illud ipsum epitheton quadrare dicitur κατ' εἰρωνείαν, ὅτι τοὺς ἐν σπονδαῖς ἀφικομένους κτεῖναι παρῄνει ὥσπερ τι γενναῖον ποιεῖν δοκῶν. Hic igitur ipsa habemus nominata ὅρκια, quae a Trojanis violata nostri poëmatis auctor respicere poterat.

Constat igitur hoc septimum carmen, quod principum recensum appellare licet, his versibus: Γ 121—135, 139—143, 145—158, 161—223, 225—244; Δ 223—235 (scripto hic quidem Τρώεσσι pro ψευδέσσι), 237 (scripto ἀλλ' ἤτοι) —268, 272—421.

Poteram hic finem facere, sed unam insuper rem, de qua olim explicatius me dicturum promisi in extrema de catalogo dissertatione, his ipsis in carminibus non pertractare quidem sed breviter indicare libet; strophicam dico compositionem. Initium facio ab ipso foedere, in quo nemo opinor recti judicii casu factum esse existimaverit, quod non minus quatuor precum ad Jovem factarum formulae, quarum binae ab utriusque populi hominibus Γ 298—301 et 320—323, binae a Menelao 351—354 et 365—368 pronuntiantur, quaternis versibus decurrunt. Itaque jam propter hanc ipsam causam non accedimus Aristarchi judicio, si quidem ille 352

δῖον Ἀλέξανδρον καὶ ἐμῆς ὑπὸ χερσὶ δαμῆναι

(quemadmodum recte idem scripsit pro volgato δάμασσον) obelo notavit, «ὅτι οὐκ ἀναγκαίως ἐπιλέγεται· καὶ γὰρ ὁ καιρὸς τὸ σύντομον ἔχειν θέλει. καὶ δῖον ἀκαίρως ὁ Μενέλαος τὸν ἐχθρὸν λέγει.» Sed de ea re magnopere dubitare licet: vid. Friedlaend. Ariston. p. 88. Jam hanc quaternariae strophae legem si ad ceteras ejusdem carminis orationes applicamus, videmus eandem redire et ita quidem, ut sententia etiam integra atque absoluta quaternis versibus contineatur, in Hectoris oratione bis 39—42 et 54—57, in Paridis responsione ter 59—62, 63—66, 67—70, in Hectoris allocutione semel 88—91, in Menelai sermone bis 97—100, 101—104. Tum tota Agamemnonis oratio, qua foedus rite sancitur, quatuor strophis constat, quae singulae accommodatissime ad sensum compositae sunt: 276—279, 280—283, 284—287, 288—291; Priamus una strophá valedicit 304—307; in Helenae convicio duae insunt 399—402, 406—409, quod convicium una stropha graviter castigatur a Venere 414—417. Neque aut Helena 428—431 aut Paris 438—441 stropha carent, et victoriae praeconium ab Agamemnone pronuntiatum primitus non habuisse 460

ἥ τε καὶ ἐσσομένοισι μετ' ἀνθρώποισι πέληται

quippe ex 287 intrusum jam Lachmanni p. 17 fuit suspicio nihil de strophis cogitantis, quo versu deleto unam habemus stropham 456—459 egregie utpote pactionis conclusionem singulis illis ad pactionem spectantibus formulis respondentem. Nec in Δ strophae quaternariae desinunt, quarum duas habemus in Jovis cavillatione 9—12, 13—16, unam in Junonis responso 25—28, duas in altera Jovis 40—43, 44—47, duas itidem in altera Junonis oratione 51—54, 58—61, duas in Minervae adhortatione 93—96, 100—103, unam certe remoto 159 in Agamemnonis querela 155—158, cujus in altera recensione quod fingitur Trojani gloriabundi convicium itidem quatuor versibus 178—181 continetur, ut postremo et Menelai consolatio 184—187 et Talthybii ad Machaonem exhortatio 204—207 singulis strophis constant.

Quid quod etiam in narrationis continuo tenore eandem legem multo saepius observatam quam neglectam videmus, ut Γ 23—26, 259—262, 263—266, 267—270, 271—274, 310—313, 314—317, 324—327, 328—331, 332—335, 336—339, 340—343, 344—347, 357—360, 361—364, 369—372, 373—376, 377—380, 381—384, 385—388, 395—398, 424—427, 451—454; tum Δ 1—4, 5—8, 75—78, 85—88, 89—92, 105—108, 112—115, 118—121, 130—134, 135—138, 151—154, 199—202, 209—212, 213—216.

Haec omnia quae cumulavi stropharum quaternariarum exempla inscio atque invito nostro poëtae excidisse qui putaverit, rem multo improbabiliorem primo adspectu sibi persuadere videtur, quam si quis ceteras etiam carminis partes in eandem stropharum formam restituendas arbitretur. Et nonnullae sane strophae satis facili negotio revocari possent versibus deletis, qui si deessent a nemine desiderarentur, ut Γ 75 Ἄργος —, 389 τῇ μιν —, 394 ἔρχεσθ' —, 436 ἀφραδέως —, 445 νήσῳ —; Δ 29 ἔρδ' —, 145 ἀμφότερον —, 194 φῶτ' —; nec, si ingeniose temerarii esse vellemus, alia alibi remedia nos fugerent. Verum enim vero hac via ne amplius grassari audeamus verissima abusi observatione, alia non minus certa admonet observatio, qua etiam ceteros carminis versus fere ternos sententiae nexusque unitate cohaerentes videmus. — Cujus rei luculentissimum exemplum Idaei oratione continetur, quae tribus ternorum versuum strophis constat: Γ 250—252, 253—255, 256—258. Sed praeterea mihi has vide ternarias strophas: Γ 43—45, 92—94, 105—107, 292—294, 295—297, 348—350, 403—405, 410—412, 418—420, 421—423; Δ 17—19, 31—33, 34—36, 37—39, 70—72, 79—81, 82—84, 97—99, 109—111, 124—126, 148—150, 160—162, 166—168, 189—191, 217—219, 220—222.

Et si jam ad septimum carmen accedimus, primo statim adspectu mirum accidit, quod illa senum Trojanorum admirabunda exclamatio, quam supra p. 10 jejuno contaminatoris additamento liberavimus, non solum ternis 156—158 decurrit versibus, sed iis tam ingeniose compositis, ut eorum pro libitu ordo mutari queat, de quo artificio jam admonuerunt scholia: *τρίγωνον δὲ ἐπίγραμμα πρῶτος Ὅμηρος γέγραφε τὸ ‚οὐ νέμεσις Τρῶας'· ἀφ' οἵου γὰρ στίχου τῶν τριῶν ἀρξώμεθα, ἀδιάφορον.* Et simili quamquam non tam artificioso trium versuum epigrammate quod ab ipso scholiasta appellatur Ulixes breviter describitur 200—202. Totum autem si percensemus carmen, maximam ejusdem partem ternorum atque quaternorum versuum strophis similiter alternantibus compositam videmus, ut ex hoc indice apparet, in quo illas quidem litera *γ*, has vero litera *δ* insignivi: *Γ* 121—124, 125—128 *δ*, 129—131 *γ*, 132—135, 141—143 et 145, 146—149, 150—153 *δ*, 156—158, 161—163 *γ*, 164—167 *δ*, 168—170 *γ*, 172—175 *δ*, 178—180, 181—183 *γ*, 184—187 *δ*, 188—190 *γ*, 192—194, 195—198, 199—202, 203—206 *δ*, 209—211 *γ*, 212—215 *δ*, 221—223, 225—227 *γ*, 228—231, 239—242 *δ*; *Δ* 223—225, 226—228, 229—231 *γ*, 236—239, 242—245, 246—249, 251—254, 257—260, 261—264 *δ*, 272—274, 280—282, 285—287 *γ*, 288—291, 293—296, 297—300 *δ*, 303—305 *γ*, 306—309 *δ*, 310—312 *γ*, 313—316, 318—321, 322—325 *δ*, 326—328, 338—340 *γ*, 341—344, 345—348, 358—361, 364—367, 368—371, 372—375 *δ*, 376—378, 379—381, 382—384 *γ*, 387—390 *δ*, 412—414 *γ*, 415—418 *δ*, 419—421 *γ*.

Sed ne haec quidem alternantium stropharum compositio totis carminibus obtrudenda est. Res potius, quam etiam aliis in Iliadis carminibus observare licet, haec est. Poëtas Homericos, qui carmina non legentibus scriberent sed audientibus recitanda et mente tantum linguaque componerent et solius memoriae ope sibi retinerent aliisque traderent, ipsius instinctu naturae ad id artificium adduci necesse erat, quo non solum et canentium memoria sublevaretur et auscultantium audientia adjuvaretur, sed etiam ipsum carminis corpus quasi membris quibusdam integris articulisque congruentibus distingueretur. Hinc inventum, ut fere et narratarum rerum series et orationum tenor sermonumque altercatio in particulas quasdam divideretur, quae commode stropharum vel ternariarum vel quaternariarum vel etiam quinquenariarum — nam his quoque genealogici carminis propriis locus est apud Homerum — finibus includi possent. Ei legi vero et ad cantoris audienti-

umque commoditatem et ad ipsius carminis gratiam augendam inventae minime in servilem modum ita se addixerunt, ut etiam contra ipsam illam legis causam versuum strophicorum numerum atque cohaerentiam retinuerint. Imo nec, ubicunque aut brevior sententia vel succincta notitia inserenda esset, ibi singulos binosve versus interponere dubitaverunt, quod plerumque in solemnibus illis de loquendo edendo ceteraque vita quotidiana formulis usu venit, et ubi sententiae ambitus atque copia major videretur, quam quae arctis strophae cancellis commode circumscribi posset, in longiorem etiam plurium versuum seriem exspatiati sunt, id quod inprimis et in similibus accuratissime ad veritatem depictis et in concitati animi multum fluenti oratione observare licet. Sed ne hic quidem respondendi aequabilitatem prorsus neglectam esse vel nostris in carminibus nonnulla exempla demonstrant, quae et ipsa miro quodam casu enata esse aegre mihi persuadeam. Ita *Γ* 162—170 novem versibus Priamus Helenam appellat de Agamemnone quaerens, 172—180 novem ea versibus respondet, 182—190 novem ille versibus Agamemnonis potentiam praedicat. In his tribus orationibus hunc habes strophorum ordinem: I. 2, 4, 3; II. 4, 2, 3; III. 2, 4, 3. Porro *Δ* 350—355 sex versibus uno tenore decurrentibus Ulixes graviter indignabundus injustam rejicit Agamemnonis vituperationem, 358—363 sex versibus sed binorum versuum cohaerentia distinctis Agamemnon sese excusat. Et item 404—410 septem versibus Sthenelus acerbe Agamemnonis convicium castigat, 412—418 septem versibus Diomedes amici castigationem reprimit. Quare etiam hanc ob causam Aristarcho adsentiri nequeo, qui ex sua quidem de Homericis carminibus sententia 407—409 probabili athetesi subjecit: «ὅτι ἐπιλύει τὸ διὰ τῶν προειρημένων λεγόμενον. καὶ εἰ μὲν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Διομήδους λέγει ‚ἀγαγόντε', ὑγιῶς τὸ δυικὸν παρείληπται, ψεῦδος δὲ περιέχει· οὐ γὰρ μόνοι ἐπεστράτευσαν· εἰ δὲ ἐπὶ πάντων τῶν στρατευσάντων, συγχεῖται τὸ δυικόν· καὶ ἐκλύεται ἡ ἀλκή· γίνονται γὰρ οἱ πατέρες ἀλκιμώτεροι, οὗτοι δὲ διὰ τὸ τοὺς θεοὺς συνεργεῖν πεπορθηκότες.» Nos quidem nec Stheneli gloriatio, sive tempestivum continet mendacium sive ex diversa alterius belli Thebani fama fluxit, in singulari carmine commovet nec modesta ejusdem affirmatio non soli quidem Deo gloriam vindicans aliquam tamen victoriae partem Deorum ominibus atque Jovis auxilio attribuens, praesertim cum 408 πειθόμενοι τεράεσσι θεῶν καὶ Ζηνὸς ἀρωγῇ aperte superare studeat quod de Tydeo dixit Agamemron 398 θεῶν τεράεσσι πιθήσας.

Sed etiam contra Aristarchi suspicionem retinemus 320

ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν,

quamquam eo deleto haberemus alteram Nestoris orationem non plus septem versibus constantem, quo eodem versuum numero 303—309 equites adhortatus est. Nam quod ille contra istum versum monuisse traditur — *εἰ ἀμφότερα αἱρετὰ ἔκρινεν ὁ Νέστωρ καὶ τὸ γῆρας καὶ τὴν νεότητα, εὐλόγως ἂν ἔλεγεν ἅμα πάντα. μετενήνεκται δὲ ἐξ ἄλλου τόπου, ὅπου φησίν «ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν· ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα, ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσιν»* —, paullo malignius explicare videtur illud *ἅμα πάντα*, quod, quicunque locum nulla impeditus praeoccupata opinione perlegerit, non de ipsis aetatibus sed de aetatum virtutibus ab Agamemnone 313 sq. indicatis intelleget. Accedit quod *N* 729 hodie sine ulla lectionis varietate legitur

ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι,

ita ut Lehrs. ap. Friedlaend. Arist. p. 98 «solo errore» nostri versus clausulam illic quoque illatam esse recte statuat. Quod si verum est, profecto prorsus incredibile est nostrum versum ad illius exemplum confectum esse ab interpolatore, qui potius immutatum illum infersisset. Neque, si ejicitur 320, satis cohaerent 319 et 321.

Nec majore negotio etiam ex Agamemnonis ad Talthybium imperio nunc quidem 193—197 quinque versibus concepto vel duo (196 sq.) tolli possent vel unus (194), ut jam hanc quoque orationem haberemus vel ex tribus vel ex quatuor versibus constantem. Verum hic quidem prorsus facio cum Aristarcho, qui tres posteriores 195—197 quippe ex 205—207 male hic repetitos et asterisco et obelo notavit: «*ὅτι νῦν παρέλκει· ὁρᾷ γὰρ ὁ κῆρυξ τὴν χρείαν τοῦ Μαχάονος.*»

Vides alienissimum me esse a caeca legis cujusdam strophicae superstitione, et eam compositionem ut violentis remediis ubique inferendam existimem tantum abesse ut ad ipsius epicae poëseos indolem atque argumentum accommodate ex parte tantum atque magna cum libertate admissam esse persuasissimum mihi habeam. Contra hanc opinionem quid allaturi sint semidocti ejusmodi critici, qualis nuper exstitit qui de Theocriti atque Vergilii strophica arte ex Platenii Herderique carminibus confidenter judicando egregie sapere sibi visus est, me minime fugit. Neminem clamitabunt in legendo Homero, nisi versus simul numeret, strophas illas majores minoresque a longioribus aut continuae narrationis aut copiosae descriptionis

aut effervescentis orationis partibus discernere posse, ut nec ad hunc usque diem de nova hac strophica doctrina cuiquam quidquam suboluerit! Quibus hominibus libentissime hoc ego concedo ea ratione, qua ipsi fortasse certe permulti alii non solum Homerum, sed omnes omnino poëtas etiam vernaculos legere soleant sive secum mussitantes sive coram aliis deblaterantes, nec strophicam Homeri nec ullam ullius poëtae artem audientium auribus percipi posse. Verum enim vero longe alia res erat non solum in ipsis illis antiquis poëtis, quos citharae non continuo cantu certos modos edidisse sed intercidentibus per intervalla quaedam pulsibus recitati carminis partes particulasque distinxisse satis constat, sed etiam in recentioribus rhapsodis, quos etiam abjecta cithara ex tradito declamandi more vocis intermissiones morasque retinuisse ad singula orationis membra articulosque distinguenda tam apertum est atque necessarium, ut id nemo, qui rite declamare didicerit, negare ullo modo possit. Ita igitur si jam Homerum clara voce certaque arte recitare studeas, stropharum, quae quidem vere sunt, ambitum consensumque sua sponte ad audientium aures mentesque permeare facile senties.

Sed haec hoc quidem tempore sufficiant de illa doctrina, quam alio loco accuratius pertractandam tantum in his duobus carminibus breviter indicare animus fuit. Ad cetera dignoscenda carmina jam progredior.

Quod jam sequitur carmen octavum cum jam ab antiquis *ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ ΑΡΙΣΤΕΙΑ* fuerit nominatum, in ipso hoc nomine filum quasi Ariadneum habemus, quo usi in longis ejus carminis erroribus atque ambagibus rectam viam persequi possimus, ut profecto subeat mirari, quid sit quod nemo dum ad carmen a Lachmanno successorum curae p. 21 diserte commendatum integritati restituendum hoc instrumentum applicuerit, praesertim cum jam antea Geistius in disquisitionibus Homericis programmati gymnasii Gissensis a. 1832 praemissis p. 10—21 «multa singularia» in eo obvia laudabili diligentia collegisset indeque «hanc rhapsodiam aut serioris aut diversae a ceteris originis esse, aut certe multa interpolationis in ea exstare vestigia» conclusisset. Tum Hauptius sane p. 106—109 optime de hoc carmine meritus est, qui versus 418—431, 508—511, 711—792, 907—909, Z 1 causis satis gravibus scite expositis in suspicionem vocavit, quorum majorem partem necessario tollendam esse minorem sine carminis detrimento tolli non posse deinde videbimus. Sed cum de totius carminis argumento ne

ille quidem in universum admonuisset, Holmius eum secutus in dissertatione Catharinei Lubecensis programmati a. 1853 praemissa p. 4 bene quidem 608—698 damnavit, sed et delendis 508—593 p. 5 in bona causa audaciorem quam circumspectiorem se praebuit et resectis p. 6 etiam *Δ* 422—544, *E* 1—83 adeo integrum carmen capite turpissime truncavit. Vides quam in hoc quidem bona malis mixta sint, quoniam singulis quibusdam etsi per se probabilibus contentus observationibus in totam universi carminis rationem atque indolem inquirere neglexit. Praestat igitur hujus quidem ipsum breviter argumentum adumbrare, versibus, qui quidem genuini sunt, ad marginem notatis.

Graecorum atque Trojanorum copiae instructis ordinibus illae quidem *Δ* 422—456
Minervae hac vero Martis numine incitatae utrimque progrediuntur, qui-
bus concurrentibus ingens cum caede tumultus utrimque miscetur, ut, si 539—544
quis Minervae manu ductus secure mediam aciem perlustrare possit, neutris
ignaviam objecturus sit. Jam vero eadem Mimerva Diomedem insigni prae *E* 1—63
ceteris robore instructum mediis hostibus immittit sua fortitudine omnes superaturum. Qui quidem postquam ambobus Daretis filiis interfectis omnes terrore hostes complevit, dea callide Martem e pugna educit, quo facto jam Trojanorum acies inclinatur (*Τρῶας δ' ἔκλιναν Δαναοί, ἕλε δ' ἄνδρα
ἕκαστος Ἡγεμόνων* 37 sq.) sex singulis Graecorum ducibus singulos hostes 65—182
interficientibus Diomede vero universas eorum phalanges longe lateque prosternente (*Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη, Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι ἦ μετ' Ἀχαιοῖς* 85 sq., quos versus cfr. cum *Δ* 539—542), donec Pandarus invocato Apolline sagitta volneratum proelio excedere cogit. Hic quidem primus quasi dramatis actus finitur, quo Diomedes divini inscius auxilii civibus propugnaverat. Jam sequitur alter, quo ille postquam deam maxime vindictae sumendae causa invocavit, ab ea non recreatus tantum sed etiam de ipsius auxilio certior factus de evitanda deorum praeter Venerem pugna admonitus aucta fiducia et rabie in pugnam redit (*καὶ πρίν περ θυμῷ μεμαὼς Τρώεσσι μάχεσθαι, Δὴ τότε μιν τρὶς τόσσον ἕλεν μένος, ὥστε λέοντα*
etc. 135 sqq.), itaque post quatuor alia hostium paria interfecta, quod vel 184—205
maxime optaverat, in ipsum Pandarum incidit. Quem Aeneae aurigantis equis 209—330
advectum Minervae auxilii ferox (*τρεῖν μ' οὐκ ἐᾷ Παλλὰς Ἀθήνη* 256 et *αἴ κέν μοι πολύβουλος Ἀθήνη κῦδος ὀρέξῃ* 260) fortiter exceptum hasta trajicit Diomedes, ipsum Aeneam socii corpus defendentem saxo prosternit, qua
ipsa re Venus, quam adgredi ipsi concesserat adjutrix dea, ejus hastae objicitur. 334—337

339—470 Itaque illa modesto quidem volnere sed gravi cavillatione ab heroe ad-
monita proelio excedit solatium salutemque a matre Dione expetitura, simul
de Diomedis, quam ipsa experta est, ferocia in magis aucta quippe vel
Jovi cedere nescii (*Τυδείδης, ὅς νῦν γε καὶ ἂν Διὶ πατρὶ μάχοιτο* 362) apud
Martem conqueritur, quam ferociam in querelis ad matrem datis in omnes
adeo Graecos transfert ipsis diis, si eam audias, infestos (*ἀλλ' ἤδη Δαναοί
γε καὶ ἀθανάτοισι μάχονται* 380). Et profecto Diomedes, cum Aeneam cer-
tissimam praedam eripi sibi ab Apolline videt, ira spoliorumque amore abrep-
tus (*ἀλλ' ὅ γ' ἄρ' οὐδὲ θεὸν μέγαν ἅζετο, ἵετο δ' αἰεὶ Αἰνείαν κτεῖναι καὶ ἀπὸ
κλυτὰ τεύχεα δῦσαι* 434 sq.) non multum abest, quin Minervae moniti imme-
mor Veneris confirmet accusationem vel illi deo vim inferens, sed in ipso
tamen discriminis momento gravi cedit dei objurgationi. Hinc t e r t i u s jam
quasi dramatis actus incipit, quem *πείρας* nomine appellare licet. Jam enim
Apollo Martem adhuc otiosum in pugnam revocat nominatimque contra Dio-
medem inflammat repetendo et augendo, quae proeliorum administrator modo
a Venere audiverat (*Τυδείδην* etc. 457 = 362), ut, si Diomedes suo in furore
θεομάχῳ perstitisset, haud dubie bellatoris dei manibus occubiturus fuisset.
Et hic quidem medium ingressus tumultum inclinatam jam Trojanorum aciem
497—507 restituit, ubi vero Diomedes cum utroque Ajace atque Ulixe nutantem rem
512—527 sustentare parat, illuc ipsum Hectorem immittit praesente sed Graecis in-
590—607 certo auxilio adjuturus. Minacem deum unus Diomedes conspicatur et jam ad
salutarem relapsus deorum metum popularibus, quid rei sit, aperit atque, ut
699—712 oribus contra hostes obversis pedetentim se recipiant, auctor exsistit. Quod
756—767 dum illi strenue exsequuntur cladis tamen nequaquam expertes, eam ob rem
irata Juno a Jove haud invito veniam impetrat Martem insanum bellatorem
per Minervam ejus adversariam castigandi (vid. 757—767 collato 430 *ταῦτα
778—909 δ' Ἄρηι θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει*), quo facto utraque Dea in Graeco-
rum exercitum ingrediuntur et Juno quidem Stentoris voce ceteros resistere
jubet, Minerva vero clientem adit volnus curantem, quoniam contra deum
nihil jam efficere potest. Jam q u a r t u s quasi isque extremus hujus fabulae
exorditur actus, quo Diomedis n o n t a n t u m f o r t i s s e d e t i a m p i i —
non *ἀποθέωσις* sed — (sit venia verba) *ἀντιθέωσις* continetur. Is enim
postquam injurioso deae simulanter injustae sermoni modeste ita respondit,
ut se ejus tantum imperia exsecutum demonstret (*ἀλλ' ἔτι σέων μέμνημαι
ἐφετμέων, ἃς ἐπέτειλας* 818), tum illa se duce se auspice viro sibi dilectis-
simo nec Martem nec alium quempiam deum formidandum (*ἐμῷ κεχαρισμένε*

θυμῷ Μήτε σύ γ' Ἄρηα τό γε δείδιθι μήτε τιν' ἄλλον Ἀθανάτων, τοίη τοι ἐγὼν ἐπιτάρροθός εἰμι 826—828) pronuntiat jubetque jam ejus rei se praesente periculum facere. Nec mora: ille quidem muta obedientia eundem cum sua «patrona virgine» currum conscendit, ipsa vero caecam Plutonis galeam induta et aurigae vices heroi dea praestat et sua manu non solum dei hastam declinat sed etiam Diomedis intendit, ut graviter volneratus immortalis bellator a mortali cum ingenti fremitu coram victoris oculis divina acie instructis (vid. 864—867 collatis 127—132) in coelum aufugiat, non solatium et ultionem sed castigationem et repulsam querelis suis apud Jovem inventurus. Jam igitur deae redeunt

παύσασαι βροτολοιγὸν Ἄρην ἀνδροκτασιάων·
Τρώων δ' οἰώθη καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις αἰνή. Z 1

Nec profecto «verbum vel amplius unum» addendum erat Diomedis aristiae, quippe qui non magis quam Olympionicae illius genitor tolli posset in «caeli caerula templa»!

Brevis haec carminis a nobis restituti enarratio quamquam satis jam se ipsa defendere videtur, pauca tamen de locis versibusque ejectis adjicere placet. In his habemus primum non minus quinque fragmenta et satis longa nec per se inepta itaque a solito illo centonariorum labore alienissima, ex quibus tria *Δ* 457—538, *E* 528—589, 608—698 ad id genus pertinent, quod in scholis meis «trucidationum» — *Mordgeschichten* — nomine insignire soleo, cujus generis etiam alibi alia inveniuntur exempla. Sunt ea fere ita comparata, ut variis locis haud prorsus inepte intrudi queant, nec dubitari potest, quin bona mutuarum harum caedium pars ante Pisistrateorum operam certum locum non habuerit, sed prouti res ferebat modo huic modo illi carmini a rhapsodis inserta sit, ut fere volgus cruentis ejusmodi narratiunculis maxime delectari solet. Hinc nec mirum, quod eae narrationes pretii prorsus diversi sunt, aliae quidem variis vividae imaginationis coloribus distinctae, aliae vero versibus phrasibusque aliunde depromptis misere consutae. Et in nostro carmine quaecunque hujus generis leguntur et ad priorem classem pertinent et primo statim adspectui eam indolem offerunt, ut adsumpto simul Sarpedonis objurgatione *E* 471—496 commode sese excipere atque congruentem alius carminis partem explere videantur. Nam si uno tenore *Δ* 457—538, *E* 471—496, 528—589, 608—698 perlegeris, non solum miram invenies — alia ut taceam — hanc similitudinem, quod fere ubique et alternantes caedes et de mortuorum armis corporibusque certa-

mina describuntur (*Δ* 463 sqq., 489 sqq., 494 sqq., 506 sqq., 527 sqq., *E* 534 coll. 541 sqq., 561 sqq., 573 sqq., 610 sqq., 618 sqq., 663 sqq., 668 sqq., 684 sqq.), sed etiam perpetuam per ea fragmenta narrationem probe decurrere videbis. Interfecto enim varias post caedes Piroo Thracum duce Sarpedon Lycius gravi oratione Hectorem objurgat, quod ille quantumvis propriis gloriosus viribus atrox tamen negotium sociis potius quam suis civibus exantlandum relinquat, quo facto cum ille Trojanos ad pugnandum concitasset, etiam Agamemnon suos instigat. Tum nova exoritur utrimque caedes, in qua postremo Hector principem se praebet heroem cum hostes interficiendo tum Sarpedoni volnerato ipsiusque fidem imploranti salutem ferendo. Haec uti continuo filo optime inter se cohaerent, ita quo ordine nunc leguntur in quatuor particulas discerpta Diomedis aristiam prorsus perturbant, quod pluribus probare eo minus opus est, quoniam quaedam certe jam Holmius attulit l. c. p. 4—6. Ceterum num luculenta haec narratio alii carmini inseri aut commode possit aut adeo debeat, alio loco quaeretur.

Similis ratio est fragmenti *E* 713—755, 768—777, quo currus divinus atque Minervae armatura splendidissime exornantur, cujus descriptionis bona pars etiam infra (*E* 733—737 = *Θ* 384—388, *E* 745—752 = *Θ* 389—396) reperitur, neutro loco recte. Pertinet enim hoc fragmentum, ut postea videbimus, ad carmen cui *ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ* nomen est. Sed de hoc loco satis est ad Hauptium p. 107 sq. ablegasse, quamquam is nimis fortis fuit removendo simul 711 sq., 756—767 et 778—792 et supra p. 106 etiam 418—431. Etenim cum noster poëta suum heroem vel diis pugnantem introduceret, cavere debebat inprimis post gravissimam Dionae minationem *E* 406—415, ne ille «sine diis animosus» supra modum mortalis appareret. Itaque duo illa ejus facinora non solum Minervam monstrantem et auxilio adjuvantem sed etiam Jovem auctoritate sua concedentem et probantem fecit, facinus in Venerem commissum *E* 428—430, in Martem 765 sq. et 889 sqq. Ea vero, quae Hauptius sagaciter sane ad atheteses suas defendendas affert, singulatim refutare hic quidem nihil refert. Unum est paullo gravius, quod cum 417 sqq. haec legantur:

αἳ δ' αὖτ' εἰσορόωσαι Ἀθηναίη τε καὶ Ἥρη
κερτομίοις ἐπέεσσι Δία Κρονίδην ἐρέθιζον·
τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη,

Juno tamen ne unum quidem verbum profert. Et profecto, si animos ab utraque conceptos sed ab una tantum enuntiatos indicare voluisset, fecisset

id sine dubio haud inscitius quam Pactionis poëta Δ 20 sqq. Itaque ex illo ipso loco, quo Jovis irrisione utramque deam petitam esse meminerat — et cfr. ibid. 7 sqq. —, diasceuastam quendam nostra quoque interpolasse arbitror, quae brevius rectiusque sic scripsisse videtur auctor:

418 ἡ δ᾽ αὖτ᾽ εἰσορόωσα | θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη 420
419 κερτομίοις ἐπέεσσι Δία Κρονίδην ἐρέθιζεν.

Nam quod Hauptius propter 290 negat Minervam 133 in Olympum abiisse, nihil probat: pertinet hoc ad vim Deorum ἑκάεργον, de qua exempla afferre ubique obvia non opus est. Illud ἀπέβη vero si cui nimis abruptum videtur, nihil obstare video, quominus hic quoque post 133 additum fuerit tale quid, quale A 222 habuimus:

δώματ᾽ ἐς αἰγιόχοιο Διὸς μετὰ δαίμονας ἄλλους.

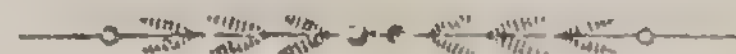
Sed recte Hauptius 508—511 delendos et 512 initio Φοῖβος pro αὐτός olim scriptum fuisse conjecit. Firmat hanc suspicionem idem fere vocabulum ἀρήγων 507 ante interpolationem et ἀρηγών 511 in interpolationis fine positum. Simile artificium supra vidimus Δ 348 αὐτὰρ Ἀχιλλεύς = 430 αὐτὰρ Ὀδυσσεύς. Et hoc ipsum interpolationis esse indicium etiam e nostro carmine patet: vide enim ὣς τῶν Δ 456 = ὣς τώ γ᾽ ib. 536, ὤτρυνε E 470 = ὀτρύνων ib. 496, προσηύδα 713 = προσέειπεν 756.

Quae praeterea rejecimus, non longa refutatione egent. Ac primum quidem E 206—208 apertissima est interpolatio ejus, qui primus Diomedeam cum Pactione conjunxit scilicet illaturus quodam modo id, quod unitarii nostri declamando ex reticentia Homeri extorquere student, Pandarum scilicet turpissimae suae perfidiae poenas dantem! Sed quam jejune atque inepte ille! Simul nominantur Diomedes atque Menelaus, quasi uterque in media pugna uolneratus esset; de pactione atque Paridis clade ulciscenda altum silentium; quam mira et inaudita locutio αἷμ᾽ ἔσσευα βαλών, quam manifestum mendacium clausula illa ἤγειρα δὲ μᾶλλον, quae non solum de Diomede sed simul de Menelao intelligi debet! Sed 209 haud scio an ἧ ῥα primitus fuerit, non τῷ ῥα.

Nec hos versus qui defendat puto quemquam inventum iri nec 331—333, quippe qui aperte et cum 131 sq. et cum 820 sq. pugnent: non quia imbellis dea sed quoniam a Minerva diserte ejus ludibrio addicta erat, tam barbare eam laedit Diomedes. Tum 338 cum falso illo ὄν οἱ non emendandum sed exterminandum censui quippe illatum ex 315 male intellecto: neque enim suas simul manus veste involvere potest dea, si quidem auferre velit filium.

De ceteris locis, quos aut rejeci aut retinui, breviter admonuisse sufficit. Rejeci Aristarcho auctore primum 64 et propter insolentem pronominis reciproci usum et propter oraculorum mysterium longis recentiorum fabulis enarratum (cfr. Lehrs. in Friedlaend. Arist. p. 104), tum 183 non solum quia Pandarus illum non esse deum scit, sed etiam quoniam importune equorum mentionem facit Diomede pedibus pugnante (vid. 13, 134, 249 sqq.), postremo 808 in Aristarcheis editionibus prorsus omissum et nuper a Bekkero exemptum. Sed Alexandrinorum principem sequi nec 838 sq. nec 906 sustinui: nam quae in illis versibus vituperasse dicitur — *ὅτι οὐκ ἀναγκαῖοι καὶ γελοῖοι καί τι ἐναντίον ἔχοντες· τί γάρ, εἰ χείριστοι ἦσαν ταῖς ψυχαῖς, εὐειδεῖς δὲ καὶ εὔσαρκοι*; —, magis convivalium quaestionum ludibundam dicacitatem redolere quam incorruptum de manifesta deum heroumque natura judicium prodere videntur; alterum versum quem ex *Α* 405 male huc traductum perhibebat, recte jam defendit Hauptius p. 108 sq., qui vice versa non debebat in Stentore 785 offendere, cui diplen quidem Aristarchus appinxit «*ὅτι ἐνταῦθα μόνον μνημονεύει τοῦ Στέντορος*», sed defensurus, ut probe intellexit Friedlander. p. 114 apponendo ex simili loco *Γ* 54 scholium gravissimum «*πολλὰ δέ ἐστιν ἅπαξ εἰρημένα παρὰ τῷ ποιητῇ.*» Imo singularia necessario singulis inesse carminibus omnibus consentaneum est; et conferenti 462 atque 859 sqq. etiam Juno nostri carminis videbitur *Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ* propter hanc ipsam causam, quod alibi de illo ejusque voce quinquagenarium concentum superante nihil legitur. Talia enim quis tandem temere interposuerit, nisi ab initio adfuerunt? Haec vero si recte disputata sunt, sola causa concidit, ob quam Hauptius 907—909 et Z 1, quibus carmen nostrum optime concludi patet, damnandos putavit.

Sed haec satis sunto in re non nimis difficili. Impeditiora proxime aggressuri sumus!

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XVIII. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLVIII

USQUE

AD DIEM XIX. MENSIS MARTII MDCCCLIX

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO V.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1858.

Perventum jam est ad sextum Iliadis librum, quo libro divinum illud de ultimo Hectoris atque Andromachae colloquio carmen continetur. Id carmen cum inter praestantissima illa omnium et temporum et gentium jure habetur artificia in omne aevum duratura, quae quasi ipsa Poësis et invenisse videtur et perfecisse, tum inprimis singulari nostrum Germanorum studio dignissimum est propter celeberrimam Schilleri nostri cantilenam, qua ille non tam antiquum poëma ipsum imitari quam ejus argumentum verae humanitatis plenissimum nostris moribus suisque temporibus accommodate tractare conatus est. Inde factum, ut, si in uno aliquo exemplo demonstrare velis, quantum intersit discriminis inter antiquitatis atque nostrae aetatis ingenium aequalis poëseos imagine expressum, vix aptius eligere possis atque luculentius instrumentum, quo ad eam comparationem instituendam utaris, quam duo illa carmina jam nominibus suis — *Ἕκτορος καὶ Ἀνδρομάχης ὁμιλία* et «Hektor's Abschied» — diversa. Quo magis operae pretium est, ut carmen Homericum suae integritati restituatur atque ab alienis additamentis repurgetur.

In quo negotio ante omnia de carminis initio atque exitu quaeritur. Ac Lachmannus quidem a Z 2 (vel 5) usque ad H 312 unum carmen esse voluit, cui sententiae accedere non possum. Nam nec *ἀνδροκτασία* — ita Graeco nomine has particulas designare licet, de quarum indole in dissertatione IV. p. 21 exposui — *Z* 2—72, nec Hectoris atque Paridis *μονομαχία* *H* 17—312 ad carmen de Hectoris cum uxore congressu pertinere facile demonstrari potest.

Atque ut a pugnae descriptione initium faciamus, videmus in ea primum Ajacem Acamantis caede hostibus fugam civibus victoriam parantem (Z 5—11), tum post Diomedem Axyli Calesiique interfectorem (12—19) Euryalum adeo duo hostium paria (20—28), septem alios vero — Polypoetem Ulixem Teucrum Antilochum Agamemnonem Leitum Eurypylum — singulos Trojanos interficientes 29—35, deinde Adrastum a Menelao vivum deprehensum sed ab Agamemnone crudeliter trucidatum (36—65), postremo Nestorem brevi admonitione Graecos a spoliis sumendis ad interficiendos hostes avocantem

(66—72). Patet igitur his in heroibus principem locum tenere Ajacem et Nestorem, illum facto hunc consilio popularibus salutarem; Diomedem vero nullo prae ceteris ornari praeconio. Longe aliam Helenus profert causam, ob quam Hectorem relicto proelio urbem regredi atque Trojanas matronas ad vota Minervae offerenda incitare jubet 96—105: invicta est unius Diomedis ferocia vel Achille superioris. Neque aliter ejus mandata aut Hector Hecubae perfert 277 sq., aut sacerdos Theano sollemnibus precibus exsequitur 305—310, quae quidem preces totae in solo Diomede notando versantur. Itaque nihil est, quod quis brevi Hectoris ad exercitum sermone abutatur 111—115, in quo sane Diomedes nec nominatur nec innuitur, ut hujus mentionem nostro carmini illatam putet ab eo demum, qui illud Diomedis aristiae adnectere voluerit. Satis recte igitur jam Holmius in quaestione «de aliquot Iliadis carminum compositione» Catharinei Lubecensis programmati a. 1853 praemissa p. 6 sq. dicit «et istos versus ex initio tollendos et censendum esse aut interiisse genuinum hujus carminis initium — quo nimirum admirabiles narratae essent Diomedis pugnae — aut simile quinto» — secundum Lachmanni computationem — «carmen eorum mentibus obversatum fuisse qui carmen VI. audiebant». Quamquam mihi quidem nostri carminis poëta ipsam Diomedeam, qualem habemus, non respexisse solum sed etiam data opera judicasse videtur egregio illo episodio, quo alienissimus a trucidationum illarum amore temporis intervallum, quo Hector a pugna abest, suae indoli accommodate explevit 119—236. Ibi enim Diomedes Glaucum adhuc sibi ignotum inevitabili suo Marti oblatum conspicatus, antequam cum eo congreditur, diligenter, qui sit et quo parente ortus, ex eo quaerit, ne forte cum deorum aliquo caelis delapso pugnam sit initurus, quam audaciam mortalibus mortiferam esse postquam accurate narrato Lycurgi exemplo demonstravit (123—140), suam modestiam graviter repetit 141

οὐδ᾽ ἂν ἐγὼ μακάρεσσι θεοῖς ἐθέλοιμι μάχεσθαι.

Quam Diomedis orationem quasi adverso fronte pugnare cum ea herois imagine, quae in Aristia nobis proponitur, vel obiter legenti patet; in quo carmine unum ejus poëta invenit locum suae erga deos reverentiae accommodatum, consolatorium illum orationis epilogum, quo Dione lacrumabundae filiae impio volneratori subitum vitae exitum ut necessarium supplicium minatur *E* 406—415. Hujus igitur loci ita rationem habuit noster, ut ei adsentientem suum Diomedem faceret fere verba verbis componens: compara *E* 406 sq.

νήπιος, οὐδὲ τὸ οἶδε κατὰ φρένα Τυδέος υἱός,
ὅττι μάλ' οὐ δηναιός, ὃς ἀθανάτοισι μάχηται,

cum *Z* 130 sq.

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν,

et 139 sq. — — — — οὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν
ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν.

Similiter igitur Homiliae poëta ad Diomedeam respexit, ut supra in dissertatione III. p. 20 sq. Litarum poëtam suo carmine vidimus Menidi quasi respondere.

Ex his, quae modo exposuimus, vides nos quidem illud de Diomede et Glauco episodium pro genuina hujus carminis parte habere, quamquam in *A* adscripta legitur notabilis haud levis notatio: ἡ διπλῆ, ὅτι μετατιθέασί τινες ἀλλαχόσε ταύτην τὴν σύστασιν, et sane per se post 118 statim 237 sequi potest, dummodo hic ἀλλ' ὅτε δὴ Σκαιάς τε πύλας legatur. Verum enim vero jam Lachmannus p. 22 pulcre intellexit hanc confabulationem carminis nostri redolere ingenium: «*Das ganze lied hat einen milden und anmuthigen charakter. Schilderung der kämpfe wird vermieden. Die Begegnung des Glaukus und Diomedes ist ein vorspiel zu Hektors besuch bei Andromache.*» Neque haec est notae Alexandrinae sententia hunc locum aliunde nostrae rhapsodiae illatum esse, sed potius vice versa eum ex nostra rhapsodia «aliorsum» invectum esse. Id vero in pluribus Iliadis libris et fieri potuit, quoniam ille congressus absoluto quasi epyllio constat, et vere factum esse consentaneum est, quoniam generalis sententia atque salutaris de rebus humanis sapientia eo continetur. Quod igitur «trucidationibus» factum esse probabiliter monuimus in dissertatione IV. p. 25, ut eae «prouti res ferebat modo huic modo illi carmini a rhapsodis insertae fuerint», id de hoc dissimilis quidem coloris sed similis rationis episodio diserte testatum invenimus.

Fuisse illud episodium ab initio in Homilia etiam ex apto carminis fine *H* 1—16 apparet, ubi Hectori atque Paridi cum subito reditu tum singulorum hostium caede gratum exercitui auxilium ferentibus ut tertius propugnator unus additur Glaucus Iphinoi victor. Sed quae jam sequitur de singulari Hectoris atque Ajacis certamine narratio *H* 17—312, ea, sive rem spectes sive sermonem et singula verba, quin ab nostro carmine aliena sit, dubitari nequit. Age igitur diligenter eam examinemus narrationem, quae quasi singularis rhapsodia suo gaudet peculiari nomine Ἕκτορος καὶ

Αἴαντος μονομαχία. Ac primum quidem ipsum argumentum dignissimum sane summi poëtae ingenio quomodo tractatum sit, simpliciter consideremus nulla dictionis locorumque aliunde sublatorem ratione habita.

Statim initio quae causa affertur, qua Minerva, ut ab Olympo descenderet Graecis opitulatura, perducta perhibetur, ea causa profecto non digna est tanto tantae deae molimine. Etenim quid est, quod post tam ingentem Trojanorum cladem Hector Paris Glaucus singulos hostes interficiunt nomine factisque obscuros? Nec fefellit hoc incommodum Faesium nostrum, qui diserte monet: «*Natürlich sind diese Erlegungen nur als einzelne Beispiele von vielen angeführt; sonst wäre das Wiedereingreifen der Athene* 17 ff. *nicht hinlänglich begründet.*» Quibus verbis ex istius editionis instituto tantum nasutulis solertium puerorum interrogationibus obviam iri, minime vero justis severorum criticorum dubitationibus satisfieri non opus est multis demonstretur, cum ne ipsum quidem egregium virum vel paullulum dubitare arbitrer, quin, ejusmodi quid si voluisset intelligi poëta, debuisset id nonnullis certe versibus diserte indicare. Itaque si quis hanc narrationem Homiliae esse sibi aliisque persuadere velit, ei hujuscemodi quosdam versus inter 16 et 17 excidisse statuendum est. Cui conjecturae quominus ullam fidem habeamus, obstant alia non minus gravia. Nam post ea, quae de pernicioso Diomedis furore narrata sunt, cui furori humanis opibus inexpugnabili ut ipsa dea finem faciat publicas preces imperaturus Hector in urbem abiit, post ea igitur omnia profecto nihil alienius fingi potest, quam quod de illo quidem Graecorum propugnatore altum subito ingruit silentium, eadem vero ejus patrona de caelo delapsa consilii inops, quid faciendum sit, ex deo Graecis infestissimo quaerit. Sed quid ego singulae huic rei insisto, cum omnium omnino rerum in Z tam accurate narratarum ne tenuissima quidem in *H* 17 sqq. reperiri possit commemoratio?

Et profecto debebat Apollo, ut Minervam averteret ab auxilio Graecis ferendo in notanda ejus adversus Trojanos immisericordia (*ἐπεὶ οὔ τι Τρῶας ἀπολλυμένους ἐλεαίρεις* 27) ad eorundem pietatem precationemque provocare, debebat Minerva, si quidem hoc ipso consilio jam antea capto Olympum reliquit, hanc ipsam mutati animi fuisse causam profiteri, debebat Helenus novum Hectori daturus consilium prioris illius si non vim effectumque sciscitare, aliquam certe mentionem facere, debebat in recensendis Graecorum ducibus, qui ad singulare se Hectori obtulerunt certamen, Diomedes ut omnium hoc quidem tempore princeps (Z 97 sq. *ἄγριον αἰχμητήν, κρατερὸν*

μήστωρα φόβοιο, ὃν δὴ ἐγὼ κάρτιστον Ἀχαιῶν φημὶ γενέσθαι, ut de sequentibus versibus 99—101 taceam serius fortasse illatis) qualicunque tamen modo efferri, cum nunc inter ceteros et ipse delitescat Hectoris provocationem timide detrectantes (93 δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι) et vel ad Menelai contumeliosam temeritatem immotos sed longo vix demum Nestoris convicio virtuti restitutos!

Eorum, quae aegre desideramus, loco invenimus, quae longe aliter instituta vellemus. Nolo premere, quod iterum (24 αὖ μεμαυῖα) Minerva Olympo descendere dicitur: ad ejus expeditionem cum Junone in *E* susceptam alludi clamaturos suo jure scio unitarios! Gravius est, quod et omni caret ratiocinatione satis jejuna Apollinis oratio nec quod respondeat aliud habeat dea cum ferocissima tum prudentissima nisi hoc, ad bellum dirimendum quidem se et ipsam venisse, sed id quomodo instituendum sit ab Apolline se sciscitare. Nec profecto multum habet, quo commendetur, Apollinis consilium, cum nulla omnino singularis certaminis Hectorem inter et nescio quem Graecorum instituendi causa aut ratio excogitari possit. Quod longe aliter fuit in illa Paridis atque Menelai monomachia, qua quin ipsum bellum pace mutatum sit quam parum abfuerit nemo nescit, ita ut hic quoque decantatum illud suam vim retineat, — non esse idem, duo si faciant idem!

Nihil ad ea dicit Minerva, nihil quamquam «dicto Apollinis parens (43 οὐδ' ἀπίθησε)» facit, quo vafrum illud consilium et cum Hectore communicetur proponendum et Graecis commendetur accipiendum. Nec Apollo quidem, cujus rei auctorem se pronuntiavit, ejusdem actorem se praestat. Sed noli sollicitus esse: cui conatui deos aut impares esse aut parum curae impendere modo vidisti, ei aeque prudenter ac strenue succedere homines invenies. Et Helenus quidem non solum — nescimus, quo modo — consilium quod dis placuit, animo concipit, sed plus etiam, quam ex deorum voce se hausisse profitetur (53 ὣς γὰρ ἐγὼν ὄπ' ἄκουσα θεῶν αἰειγενετάων), verbis Hectori datis prodit, nondum mortem ei fatalem esse (52 οὐ γάρ πώ τοι μοῖρα θανεῖν καὶ πότμον ἐπισπεῖν) nescimus utrum tempestivo mendacio an ex divino monito aliunde accepto audacter pronuntians. Non igitur miramur, quod gavisus esse dicitur Hector (54 Ἕκτωρ δ' αὖτ' ἐχάρη μέγα) atque sedandi proelii periculum fecisse, magis miramur, quod subito medio in proelio et Agamemnon quiescere jubet Graecos belli jure hostium duci imminentes et utrique a mutua caede inducias faciunt, miramur etiam amabilem pacificorum deorum animum, qui volturibus similes fago insidunt ἀνδράσι τερπό–

μενοι (61) satis pueriliter, opinor. Profecto, quae v. 17—66 legimus, tam male et cum antecedentibus et inter se cohaerent, ut nil supra!

Si jam misso argumento ipsa hujus introductionis verba in examen vocaverimus, idem illud tessellati opificii deprehendemus genus, quod jam saepius, ut in Chryseidis redditione *A* 430—487 in senum consilio *B* 53—86 in Trojanorum catalogo *B* 816—877, revelavimus. Contra hanc demonstrandi rationem quid in universum et proferri possit et prolatum etiam sit a quibusdam, nunquam profecto me latuit, scilicet bonam epici sermonis partem earundem locutionum et clausularum imo eorundem versuum adeo atque locorum repetitionibus contineri, ut vix longius Iliadis fragmentum inveniri queat, quod ab omni hujuscemodi concentu liberum atque prorsus suum suique simile existat. Verum enim vero valet ille mos in iis tantum rebus aut omnino humanis aut heroum propriis, quae in variis diversisque narrationibus necessario aut eaedem aut simillimae recurrunt, ut profecto pusilli esset ingenii suas vano exercere vires conatu illarum rerum immutatam repetitionem inani verborum descriptionisque discrimine variandi. Contra ubi videmus sine ullo discrimine omnia verbis locutionibus versibus alibi quoque obviis describi, ea vero, quae propria sint, fere singularia et unica esse; ubi observamus quae uno loco apte dicantur altero inepte dici, aut quod singulari cuidam tempori unice accommodatum fuit alieno alibi tempori adscribi, ibi vero nos non in poëtae vere Homerici artificio, sed aut in rhapsodi servili imitatione aut etiam in consutoris centonaria interpolatione versari apertissimis admonemur indiciis. Iudicio sane opus esse subacto atque accurata locorum inter se comparandorum cognitione libenter confiteor, ne vice versa poëtam pro plagiario plagiarium pro poëta habeamus, id quod in ipso hoc, de quo agimus, carmine nuperrimo ejus censori accidisse infra videbimus. De nostro vero loco quid jam statuendum sit, ex furtorum indice hic apposito nemini, opinor, non certissime patebit:

17 sq. = *E* 711 sq.

19 = *Δ* 74 (*Ω* 121).

20 ex *εἰς Ἴλιον ἱρήν*, quod saepius in clausula legitur, et talibus, ut *Γ* 13 *ὤρνυτ' ἀελλής* et *Υ* 422 *ἀλλ' ἀντίος ἦλθ' Ἀχιλῆι*, conflatus est.

21 = *Δ* 508 + *Π* 121.

22. cfr. *π* 333 *τὼ δὲ συναντήτην*; tum *φηγῷ* ex *Z* 237 aliisque locis deprompsit.

23 = *E* 276 (alibi) + *Υ* 103 (cfr. *E* 105).

24. Cfr. *M* 244 τίπτε σύ, *Ξ* 298 πῇ μεμαυῖα κατ' Οὐλύμπου τόδ' ἱκάνεις, *E* 348 Διος θύγατερ et *Ξ* 194 (= 243) θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.

25 (et 35). ἀπ' Οὐλύμποιο *Π* 93 et vid. ad 29. Tum omnino cfr. *Φ* 394 sq., ubi Mars Minervam increpat

τίπτ' αὖτ', ὦ κυνάμυια, θεοὺς ἔριδι ξυνελαύνεις,
θάρσος ἄητον ἔχουσα, μέγας δέ σε θυμὸς ἀνῆκεν;
ἦ οὐ μέμνῃ, —

quem locum a nostro suam in rationem detortum esse vel illud αὖτ' ὦ κυνάμυια docet non sine alliteratione in δ' αὖ μεμαυῖα mutatum! Ad sequentia 26 et 27 simul adhibuit *A* 202 sq.

τίπτ' αὖτ', αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, εἰλήλουθας;
ἦ ἵνα ὕβριν ἴδῃς —,

et *P* 627

Ζεύς, ὅτε δὴ Τρώεσσι δίδου ἑτεραλκέα νίκην

conjunctum cum *Π* 362

ἦ μὲν δὴ γίγνωσκε μάχης ἑτεραλκέα νίκην.

Tum ἐπεὶ οὔ τι *E* 64 et alibi legitur, οὐδ' ἐλεαίρεις in clausula Z 407, nec multum abest *I* 302 τειρομένους ἐλέαιρε.

28 = υ 381, compositus fere ex formula ἦ ῥά νύ μοί τι πίθοιο *Δ* 93 (*Ξ* 190), quae etiam infra 48 recurrit, et καί - εἴη *Γ* 41, cujus similes exitus passim ut *E* 201, Z 410, leguntur.

29—31 quomodo composuerit, vide: totius loci rationem ex *Υ* 122 sqq.

— — ἵνα εἰδῇ, ὅ μιν φιλέουσιν ἄριστοι
ἀθανάτων, οἳ δ' αὖτ' ἀνεμώλιοι, οἳ τὸ πάρος περ
Τρωσὶν ἀμύνουσιν πόλεμον καὶ δηιοτῆτα.
πάντες δ' Οὐλύμποιο κατήλθομεν ἀντιόωντες
τῆσδε μάχης, ἵνα μή τι μετὰ Τρώεσσι πάθῃσι
σήμερον· ὕστερον αὖτε τὰ πείσεται, ἅσσα οἱ Αἶσα —

hausit, quibuscum conjunxit *I* 48 sq. μαχησόμεθ', εἰς ὅ κε τέκμωρ Ἰλίου εὕρωμεν. Tum φίλον ἔπλετο θυμῷ clausula est saepius obvia, ut *K* 531, *Λ* 520, *θ* 571 (ὥς —), ν 145, ξ 397, σ 113.

33 = *A* 206 alibi.

34. ὧδ' ἔστω ex *Θ* 523, ἑκάεργε in hac quidem sede ex *Φ* 472, *X* 15, τὰ γὰρ φρονέουσα fere ex *Δ* 361.

35. μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιοὺς vid. *Γ* 264, *Δ* 70.

36. Hic primum ante oculos habuit *I* 247 *ἀλλ' ἄνα, εἰ μέμονας* et *Φ* 481 *πῶς δὲ σὺ νῦν μέμονας*, tum *O* 105 *μέμαμεν καταπαυσέμεν.*

38. Et *κρατερὸν μένος* herois alicujus in hac sede saepius legitur ut *Π* 189, *Ψ* 837, et *Ἕκτορος ἱπποδάμοιο* vel ex ultimo Iliadis versu notum.

39. *προκαλέσσατο* similiter legitur *N* 809. Sed *οἰόθεν οἶος* hic et 226 nostro proprium est, ut 97 *αἰνόθεν αἰνῶς.*

40 et 51 = *Γ* 20, ubi nunc remotis 18 et 19 recte legitur de universa pugna, male hic ad singulare certamen translatus.

41. *μῦθον ἀγασσάμενοι* *I* 51, 431, 707 bene legitur, hic quid sibi velit verbum ambigui significatus absolute positum, non satis apparet. *Χαλκοκνήμιδες* iterum habemus *ἅπαξ εἰρημένον*, sed ad solemne illud *ἐυκνήμιδες* bene formatum.

42. Cfr. *E* 765 *ἔπορσον.* Alibi hic aoristus apud Homerum non legitur. Tum *πολεμιζέμεν Ἕκτορι δίῳ* hic et 169 ex *I* 356 sumpsit, ut de similibus taceam.

43 = *E* 719. Versum male huc translatum esse jam supra p. 7 indicavi: neque enim Minerva ipsa facit id, quo consilium Apollinis sequi dicitur.

44. Cfr. *B* 713 *τῶν ἦρχ' Ἀδμήτοιο φίλος παῖς* et *α* 328 *φρεσὶ σύνθετο θέσπιν ἀοιδήν.*

45. Unicum est *ἐφήνδανε*, pro quo nuper *ἐϝήνδανε* scripsit Bekkerus, vereor ut recte in hoc serotino, sed in aure simul erat illud Odysseae *τοῖσιν δ' ἐπιήνδανε μῦθος* et *σφίσιν ἥνδανε βουλή* *ξ* 510, *γ* 150, *θ* 506 (*τοῖσιν δὲ κακὴ φρεσὶν ἥνδανε βουλή* *ξ* 337). Et cfr. *κ* 373. Nec oblitus est *Υ* 153 sq. *μητιόωντες Βουλάς.*

46. Cfr. *Δ* 496 *στῆ δὲ μάλ' ἐγγὺς ἰὼν καὶ* — et *ψ* 165 *καί μιν πρὸς μῦθον ἔειπεν.* Similia autem saepius leguntur, ut *Z* 381.

47 = *Λ* 200, ubi eadem appellatione Iris nuntium Jovis exorditur.

48 = *Δ* 93 + *B* 26, nisi quod alterius versus verba *Διὸς δέ τοι ἄγγελός εἰμι* inepte in *κασίγνητος δέ τοί εἰμι* mutavit, cum Hector Heleno non ut fratri sed ut vati obsequi deberet.

49 = *Γ* 68.

50. Similiter *προκάλεσσαι* *Γ* 432, tum ipsa clausula *Ἀχαιῶν ὅς τις ἄριστος* *λ* 179 legitur. Et cfr. supra dissert. IV p. 6 ad *Γ* 19.

52. Ineptum versum ad similitudinem *δ* 561 sq. effinxit: *σοὶ δ' οὐ θέσφατόν ἐστι — θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν*, quibuscum conjunxit *δ* 475 *οὐ γάρ τοι πρὶν μοῖρα —.*

53, quem ex *μ* 52, 160, 185 effecit clausula alibi, ut *B* 400, *Ξ* 244, 333, *Ψ* 81, apte posita inepte abusus, jam Aristarchus rejecerat: *ὅτι διὰ τῆς μαντικῆς αὐτῶν συνῆκεν.* Recte ille, si quidem carmina Homerica ad «analogiae» nuper proclamatae normam quam maxime poterimus aequabilia reddere velimus. Quo ipso consilio haud paucas summi Alexandrini athe-teses factas esse ut neminem latere potest harum rerum peritum, ita iisdem caute subscribet quicunque singulorum carminum discrimina non tam igno-randa atque removenda quam observanda atque retinenda existimat.

Postquam rhapsodiae nostrae initium tam accurate pertractavimus, ut quale illud sit nemini amplius dubium esse possit, cetera jam, ne taedium movea-mus et legentibus et nobismet ipsis, strictim persequamur, ut et quod ar-gumentum et quod sermonem attinet potiora tantum delibemus.

Tres qui sequuntur versus 54—56 integros ex *Γ* 76—78 transscripsit, haud satis considerate: neque enim nostro loco, quo in medio versamur fluctuantis proelii tumultu, quomodo medius versus

καί ῥ᾽ ἐς μέσσον ἰὼν Τρώων ἀνέεργε φάλαγγας

conveniat, facile dixeris. Nec rei minuitur difficultas, quod unico versu 57 ex *B* 549, *ξ* 212 et notissima clausula confecto Agamemnonis opera indi-catur in sedando popularium furore efficax. Tum, quae de diis narrantur vulturum formam indutis atque «in tegmine fagi» residentibus 58—61, hic quidem habent nescio quid divina majestate indignum: importune imita-tori succurrebant, quae de Hypno *Ξ* 287—291, de Minerva *γ* 371 sq. *χ* 239 sq. legisset specie similia re dissimilia. Ultimum vero *ἀνδράσι τερπό-μενοι* prorsus puerile jam supra p. 8 notavi: neque enim, quam ob rem viris delectata fuerint numina, aut per se patet aut diserte explicatur. Certe si quis ex longiore, quae sequitur, descriptione adjectaque comparatione 61—66 concludere velit delectari deos eo, quod

«sparsis hastis longis campus splendet et horret»,

haec ipsa delectatio a pacifico eorundem animo aliena esse videtur. Obiter addo nec descriptionem suis carere fontibus (*Γ* 134 sq. *Δ* 282) nec compa-rationem (*Φ* 126, *Ψ* 692 sq. *δ* 402), etsi utramque haud male ex illis varia-tam esse concedo, quamquam, quibus dubitationibus inusitatum illud *μελά-νει* locum dederit, non ignoro.

Hectoris oratio, cujus introductionem 66 sq. integram ex *Γ* 85 sq. trans-tulit, inter meliores est rhapsodiae nostrae partes, sed et ipsa a nervosa prio-ris illius *Γ* 87—94 brevitate mirum quantum distat garrula sua verbositate,

qua inutilia quidem illustrantur, verum quae necessario proferenda fuit certaminis instituendi causa prorsus omittitur. Nec in singulis omnia recte procedunt. Statim formula illa v. 68 ὄφρ' εἴπω —, quae fere liberam in disputantium coetu atque fervore sententiae enuntiationem oratori vindicare solet, hic quidem pugnantium exercituum fremitui vix opportune intercedere videtur. Qui tum sequuntur quatuor versus 69—72 primitus non adfuisse, sed a diversorum demum carminum consarcinatore additi videntur. Per se quidem eo minime moveor, quod his versibus ad Ὅρκια alluditur, cum quisquis fuit hujus monomachiae auctor inter recentiores Iliadis opifices referendus sit; nec indignum hominis ingenio censuerim illud κακὰ φρονέων τεκμαίρεται ex Z 349 infeliciter sane detortum, ubi incommode aut participium aut verbum finitum solemni caret objecto, quod quidem incommodum jam Heynium virum nimis hodie in his quaestionibus neglectum permovit, ut totum locum 69—72 «malae rhapsodorum sedulitatis suspectum» haberet. Verum hujus ut sententiae subscribam, facit sequentis membri vinculum ὑμῖν μὲν γὰρ ἔασιν ἀριστῆες, quod aptissime versum 73 cum 68 conjungit, sed nullis machinis ad ὅρκια μὲν Κρονίδης — οὐκ ἐτέλεσσε, ἀλλὰ κακὰ τεκμαίρεται adaptari potest. Nec praestat, quod ex Aristarchi mera, ut opinor, conjectura novissime scripserunt: ὑμῖν δ' ἐν γὰρ ἔασιν, quamquam, quomodo explicari possit absurda particularum positio, notum est. Possunt nimirum explicari multa, quae non debent! Legisse vero vulgatum in Homero atque expressisse etiam Apollonium Rhodium II, 882 recte monuit Rudolphus Merkelius, qui tamen vir et acutissimus et cautissimus scilicet loco misere corrupto ne ita quidem justam laturus medicinam ibi quoque Aristarcheum contra libros restituit! Contra particulae μὲν γάρ, cum in illo quidem Apollonii versu Homerica imitatione ab omni mutandi conatu defendantur, quin in antecedentem versum mera scribae oscitantia illatae genuinam scripturam expulerint, nihil dubito, ut Alexandrinus totum locum hoc modo scripsisse videatur:

δαιμόνιοι, τί νυ πένθος ἐτώσιον ἴσχομεν αὔτως,
εἰ κεῖνοί ποθι τοῦτον, ὃν ἔλλαχον, οἶτον ὄλοντο;
ἡμῖν μὲν γὰρ ἔασι κυβερνητῆρες ὁμίλῳ
καὶ πολέες.

De supplemento cfr. 853:

δοιὰ γὰρ οὖν κείνων ἔτι σήματα φαίνεται ἀνδρῶν.

Ad Homerum sive potius Homericum rhapsodum revertor. Nolo, uti

dixi, severus esse, sed non possum non notare, quam inepte ex *Γ* 44 illud πρόμος ἔμμεναι huc in v. 75 translatum sit, quasi πρόμος non propugnatorem significet, sed adversarium, quo ex nomine qui pendet dativus Ἕκτορι δίῳ vix magis placeat eo, quod ἀκαιροτέρως etiam, quam Menelaus *Γ* 352 Paridem, hic se ipsum Hector divini epitheto ornat.

Sequente versu quantopere abhorreat ὧδε δὲ μυθέομαι ab indicendis certaminis conditionibus, nemo, qui ejus verbi usum Homericum teneat, infitias ibit, nec unde arripuerit obscurum erit comparanti α 273

μῦθον πέφραδε πᾶσι, θεοὶ δ' ἐπιμάρτυροι ἔστων.

Sed ne iniquus sim in nostrum hominem, eum libenter confiteor ad ipsas certaminis conditiones proponendas haud inficete usum esse *X* 254—259

ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιδώμεθα· τοὶ γὰρ ἄριστοι
μάρτυροι ἔσσονται καὶ ἐπίσκοποι ἁρμονιάων.
οὐ γὰρ ἐγώ σ' ἔκπαγλον ἀεικιῶ, αἴ κεν ἐμοὶ Ζεὺς
δώῃ καμμονίην, σὴν δὲ ψυχὴν ἀφέλωμαι.
ἀλλ' ἐπεὶ ἄρ κέ σε συλήσω κλυτὰ τεύχε', Ἀχιλλεῦ,
νεκρὸν Ἀχαιοῖσιν δώσω πάλιν. ὣς δὲ σὺ ῥέζειν.

Ad quas conditiones accuratius describendas duos versus ibid. 342 sq.

σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν, ὄφρα πυρός με
Τρῶες καὶ Τρώων ἄλοχοι λελάχωσι θανόντα

totos transscripsit. Neque ceteris exornandis memoria defuit: ad v. 77 proxime accedit *Ω* 754 σεῦ δ' ἐπεὶ ἐξέλετο ψυχὴν ταναήκεϊ χαλκῷ, ad sequentem versum *Π* 664 sq. τὰ μὲν (ἔντεα) κοίλας ἐπὶ νῆας Δῶκε φέρειν ἑτάροισι et *Ψ* 883 ἡμιπέλεκκα φέρεν κοίλας ἐπὶ νῆας. Tum v. 78 ex *Π* 725 (cfr. φ 338, χ 7) desumpsit:

αἴ κέν πώς μιν ἕλῃς, δώῃ δέ τοι εὖχος Ἀπόλλων.

Contra suspensa ad Apollinis templum spolia de suo addidit.

V. 84 haud nimis feliciter locutionem νέκυν ἐπὶ νῆας ἐυσσέλμους ἀποδώσω formatam esse quis non videt? Quae sequuntur de tumulo erigendo posterorum etiam oculos in se conversuro, variis ex locis non male comportata sunt. Quis non ante omnia meminerit Elpenoris precantis λ 75 sq.

σῆμά τέ μοι χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης
ἀνδρὸς δυστήνοιο, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι,

unde utrum prior noster sua deduxerit an aeque recentis foeturae auctor ω 80 sqq. τύμβον χεύαμεν — ἐπὶ πλατεῖ Ἑλλησπόντῳ difficile dictu est: ποτὶ πλατὺν Ἑλλήσποντον habemus etiam *P* 432. Alloquentis tu-

mulum persona ex *Δ* 176 sq. sumpta est, verba v. 87 ex Z 459, 479 (et alibi) + *Γ* 353, v. 88 ex *υ* 382 (*ψ* 324) + *α* 183, v. 89 ex *Ψ* 331, v. 91 ex *Δ* 182 (Z 462) + *B* 325. Denique usitatae clausulae haud bene praemisit *ἀριστεύοντα* ex *Λ* 506, *O* 460, quibus locis participium aptius legitur de heroe in prima suorum civium acie pugnante.

Quae deinde ad Menelai orationem introducendam 92—95 leguntur, ex *I* 29—31 = 694—696 expressa sunt, unde totus versus 92 transscriptus est ceteris paullo liberius tractatis. Sed ipsa Menelai oratio inter probatissimas est nostrae rhapsodiae partes: breviter nervose clare justam de ceterorum heroum ignavia indignationem propriamque ad depugnandum alacritatem pronuntiat diis confisus Menelaus. Singularia quaedam insunt haud inficeta, ut *ἀπειλητῆρες* commode et effictum ex *N* 219 = *Υ* 83 et conjunctum cum *Ἀχαιίδες οὐκέτ' Ἀχαιοί* ex *B* 235, *αἰνόθεν αἰνῶς*, de quo jam supra monui, *ἀκλεὲς αὔτως*, de quo dubitatum esse constat, *νίκης πείρατ' ἔχονται*, cum alibi tantum *ὀλέθρου* habeamus; denique celeberrimum illud *ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε*, quo philosophi certatim usi sunt. Una est quae minus placeat locutio *τῷδε δ' ἐγὼν αὐτὸς θωρήξομαι*, in qua dativi usus aliquam habet similitudinem cum eo, quem 75 habuimus *πρόμος ἔμμεναι Ἕκτορι δίῳ*.

Omnino totum hoc, per quod certaminis initium retardatur, episodium, quo Menelaus primum ceterorum ducum dubitationem frustra increpasse, tum a fatali pugnandi cupidine benevolo fratris vituperio repressus esse, tandem vero Nestor longiore convicio dubitantes etiamtum principes ut certatim ad depugnandum se offerrent excitasse narratur —, totum hoc, inquam, episodium, si benignam spectas argumenti copiam, toto caelo distat a jejuno illo et abrupto exordio, quo sine ulla ratione et causa certaminis mentionem et commendationem inferri vidimus. Profecto, si eadem brevitate et festinatione ad ipsum certamen transgressurus post Hectoris orationem simpliciter ita fere perrexisset:

ὣς ἔφατ'. Ἀργείων δέ οἱ ἐννέα πάντες ἀνέσταν (92 + 162).
ὦρτο πολὺ πρῶτος μὲν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων etc.,

nihil sane apud hunc versificatorem, qualem adhuc quidem cognovimus, desideraremus, qui, si ipse praeter necessitatem tres illas composuit orationes, profecto se ipse superasse videtur. Tam suo quemque ingenio accommodate disserentem introduxit, tam circumspecte plerumque, quos locos ante oculos habuit, in suum usum convertit, ut hanc rhapsodiae partem 92—160 quamquam ad ipsum Homericae poëseos fastigium minime evectam, tamen ab epici sermonis more modoque non nimis remotam esse concedendum sit.

Ad singula transeo. Familiarem Menelai appellationem v. 104 non dubito quin ad exemplum *Δ* 127

οὐδὲ σέθεν, Μενέλαε, θεοὶ μάκαρες λελάθοντο

intulerit, sed verbis usus Patrocleae *Π*, 787

ἔνθ' ἄρα τοι, Πάτροκλε, φάνη βιότοιο τελευτή.

Tum *Ἕκτορος ἐν παλάμῃσιν* habes *Ω* 738 et similia passim, *ἐπεὶ πολὺ φέρτερος ἦεν* Z 158 et leviter variatum *Δ* 56, *O* 165, 181, *X* 40. Et ad v. 106 memor fuit *φ* 300 *ἕλκον ἀναΐξαντες* et *Ψ* 36 (cfr. *Ω* 404) *εἰς Ἀγαμέμνονα δῖον ἄγον βασιλῆες Ἀχαιῶν.* V. 107 quam saepe legatur, neminem fugit. Nec minus nota sequentis versus clausula, cujus initio novissimus editor ex *Ξ* 137 *δεξιτερὴν ἕλε χεῖρα* cum Bentlejo restituit.

Orationis Agamemnoniae initium universum colorem traxit ex *Υ* 332 sqq., ubi Neptunus similiter Aeneae temeritatem his increpat:

Αἰνεία, τίς σ' ὧδε θεῶν ἀτέοντα κελεύει
ἀντία Πηλεΐωνος ὑπερθύμοιο μάχεσθαι,
ὃς σεῦ ἅμα κρείσσων καὶ φίλτερος ἀθανάτοισιν;
ἀλλ' ἀναχωρῆσαι, —.

Sed in singulis verbis liberius versatus est, quamquam nec hic aliorum locorum recordatio deest, ut in *οὐδέ τί σε χρή α* 124, *χ* 377, in *ἀνὰ δ' ἴσχεο κηδόμενός περ X* 416 *σχέσθε — κηδόμενοί περ* et, quod simul ad sequentem versum pertinet, *B* 247

ἴσχεο, μηδ' ἔθελ' οἶος ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν,

in *ἐξ ἔριδος δ* 343, ubi ea locutio rectius ponitur. Nec oblitus erat *O* 181 — *ἐπεὶ σέο φησὶ βίῃ πολὺ φέρτερος εἶναι* et 183 *ἶσόν οἱ φάσθαι, τόν τε στυγέουσι καὶ ἄλλοι.*

In iis, quae tum de Hectore dicit vel Achilli formidinem incutiente, ex suo quidem consilio haud inficete hujus contradicit praeconio *I* 352 sqq. In verbis vero conjunxit *μάχης κανστειρῆς ἀντιβολῆσαι Δ* 342 = *M* 316 cum *μάχῃ ἔνι κυδιανείρῃ* Z 124 = *Ω* 391, non satis feliciter, quoniam de singulari certamine, non de justo proelio agitur; tum *ὅ περ σέο πολλὸν ἀμείνων* in celeberrima Achillis ad Lycaonem legitur oratione *Φ* 107, quam scimus mature tam alte in Schilleri animum descendisse, ut et fervidus adolescens illum ipsum ejus locum expresserit his:

«Auch Patroklus ist gestorben,
Und war mehr als Du!»

et perfectus poëta totam scenam Johannae suae cum Montigomerio congressu imitatus sit.

Ultimi vero tres versus vel nostro rhapsodo indigni videntur, qui nullam profecto causam haberet, ut praemisso inusitato ἀδειής adnecteret, quae neque cum illo vocabulo neque omnino cum Hectore singulare certamen inituro quidquam habent commune, sed ineptissime transscripta sunt ex *T* 72 sqq., ubi aptissime bellicosam claudunt orationem Achillis, quem et ipsum infra *Υ* 2 μάχης ἀκόρητον appellatum videmus:

— ἀλλ' ἄγε θᾶσσον
ὄτρυνον πόλεμόνδε καρηκομόωντας Ἀχαιούς,
ὄφρ' ἔτι καὶ Τρώων πειρήσομαι ἀντίος ἐλθών,
αἴ κ' ἐθέλωσ' ἐπὶ νηυσὶν ἰαύειν. ἀλλά τιν' οἴω
ἀσπασίως αὐτῶν γόνυ κάμψειν, ὅς κε φύγησι
δηίου ἐκ πολέμοιο ὑπ' ἔγχεος ἡμετέροιο.

Ultimum hemistichium cum nullo modo quadraret, pro eo aliud substituit ex *Δ* 409

ἐλθόντ' ἐκ πολέμοιο καὶ αἰνῆς δηιοτῆτος.

Ea, quibus Nestoris orationem introduxit, ex aliis locis compilavit: ita 120 sq. — παρειπών = Z 61 sq., ubi pro eo, quod volgo recte scribitur, ἔτρεψεν, etiam noster παρέπεισεν legisse videtur nuper a Bekkero ex Veneto receptum, nisi suo, quem novimus, more hoc ex consimili loco *N* 788 substituit. Tum γηθόσυνοι θεράποντες satis importune ex δ 784, π 326, 360 illati sunt: sine famulorum ope heroes arma et induere et exuere solent; nec exuendis armis clausula convenit ἀπ' ὤμων τεύχε' ἕλοντο tantum de detrahendis usitata *Π* 782, 846, *T* 412. Postremo suum ἀνίστατο καὶ μετέειπεν ex 94 repetit.

Ipsam vero orationem non male pro suo quidem ingenio elaboravit, quae alibi legisset sollerter non solum inferens sed etiam amplificans. Ac primum quidem celeberrimam illam ante oculos habuit orationem, qua Pylius senex rixantes reges increpat *A* 254 sqq., unde non solum primum versum

ὢ πόποι, ἦ μέγα πένθος Ἀχαιίδα γαῖαν ἱκάνει,

totum transscripsit, sed etiam, quae eum sequitur, provocationem in contrarium convertit e sua quidem re, sed ita tamen, ut mirae fictionis crimen vix effugerit. Nam cum nihil efficacius cogitari possit ad pungendos Agamemnonis atque Achillis animos, quam illud quasi ipsa natura ori inditum

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες,*)
εἰ σφῶιν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν,

dubitationem potius et mirationem moveat necesse est imitatoris antiphrasis

ἦ κε μέγ' οἰμώξειε γέρων ἱππηλάτα Πηλεύς,

quasi hic eundem inter Graecos regni gradum obtinuerit atque Priamus inter Trojanos. Neque antiquos enstaticos hoc fefellisse ex scholiis apparet, quibus etiam aliam insuper difficultatem ab illis agitatam esse docemur, quod Peleum utpote adversarii patrem potius de ceterorum ducum ignavia gavisurum esse consentaneum sit. Quae difficultas quomodo a lyticis non solum sublata sed etiam condignis profecto nostrorum unitariorum acumine argutiis in consideratissimi artificii speciem transformata sit, hic afferendo deridere nihil attinet. Ipsa res simplicissima est: nemo profecto imitatori plorantem gaudenti Priamo antagonistam opponere quaerenti succurrere poterat, nisi unus γέρων ἱππηλάτα Πηλεύς (*Ι* 438, *Σ* 331); ultra posse vero neminem obligari quis nescit? Ceterum utrum aliquid affinitatis inter nostrum rhapsodum intercedat atque eum, qui Patrocli missioni — quemadmodum appellare licet *Λ* 597—848 *Ο* 390—405 carmen recentissimum et ipsum — insulsissimum emblema *Λ* 767—785 intrusit jam ab Aristophane et Aristarcho damnatum, nunc quidem quaerere meo jure distuli. Certe illo emblemate Pelei mentio non magis adjuvatur, quam eo qui hic sequitur versu, quo

ἐσθλὸς Μυρμιδόνων βουληφόρος ἠδ' ἀγορητής

audit, infeliciter *Α* 248 λιγὺς Πυλίων ἀγορητής et *Γ* 150 sq. ἀγορηταὶ ἐσθλοί conjunctis. Etiam de v. 127 jam veteres dubitasse vel portentosa Zenodoti docet lectio ὅς ποτε μειρόμενος μεγάλ' ἔσθενεν (ita quidem pro librorum scriptura μέγα δ' ἔσθενεν ego quoque scribendum censui, quamquam haud immemor eorum, quae Lehrsius dixit in Friedlaenderi Aristonico p. 129). Et sequens versus ex *Ο* 140 sq., ubi aptissime legitur

— — — — ἀργαλέον δέ
πάντων ἀνθρώπων ῥῦσθαι γενεήν τε τόκον τε,

totus fere desumptus est, dubito, an non satis feliciter: nam τόκος nihil aliud nisi aut partum aut prolem significare posse patet; neutrum vero nostro loco accommodatum est. Peleum enim de parentibus, non de liberis ducum Grae-

---

*) Qui hunc sequitur versus

ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ

gravissimam sententiam tam misere elevat, ut ego quidem, quin ab inepto interpolatore additus sit, nihil dubitem.

corum sciscitasse consentaneum est. Itane vero? Ducum, inquam, tantummodo? Curiosior profecto huic nostro fuisse videtur *πάντων Ἀργείων ἐρέων γενεήν* —. Eos omnes, nescimus utrum omnino an eos tantum, quorum prosapiam exploravit, si Hectoris metu perculsos videret, quod mortem a diis sibi expetere dicitur, Laërtae multo sane infelicioris exemplum effecisse videtur, de quo Eumaeus haec refert ο 353:

Λαέρτης μὲν ἔτι ζώει, Διὶ δ' εὔχεται αἰεὶ
θυμὸν ἀπὸ μελέων φθίσθαι οἷς ἐν μεγάροισιν,

quae partim adsumpsit non satis apte conjuncta cum *Γ* 322 (cfr. *Ξ* 457, *Ω* 246)

τὸν δὸς ἀποφθίμενον δῦναι δόμον Ἄιδος εἴσω.

Quae deinde trisaeclisenex 132—157 de insigni juventutis suae facinore narrat, haud infeliciter cum ceteris ejusdem argumenti locis — *Λ* 670 sqq., *Ψ* 629 sqq., cfr. ξ 468 sqq. — certant, quamquam ne hic quidem usquam imitationis desunt vestigia.

Quod solemnis trium deorum invocatio praemittitur, nemo vituperabit; quod hic quidem *Φειᾶς*, in Odyssea vero ο 297 *πληθυντικῶς Φεάς* legitur, jam notabat Aristarchus similiter *Μυκήνην* et *Μυκήνας* variare observans. Sed de Celadonte atque Iardano — qui quidem γ 292 iisdem verbis *Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα* ut fluvius Cretensis memoratur — et omnino de certaminis laudati loco quantas controversias geographi antiqui agitaverint, ex Strabone notum est, qui VIII, p. 348 (Lehrs. Arist. p. 248) duplicem adeo quorundam conjecturam — *Ἀκίδοντι* pro *Κελάδοντι* et *Χάας* pro *Φειᾶς* — memorat. Vereor, ne frustra laboraverint doctissimi homines in imitatore, qui nominibus usus esse videtur aut apte fictis ut *Κελάδων*, aut aliunde desumptis ut *Ἰάρδανος*, de rebus et personis satis securus. Ita bene quidem, quoniam Nestor *Δ* 318 sq. breviter precatus est

— *μάλα μέν κεν ἐγὼν ἐθέλοιμι καὶ αὐτὸς*
ὣς ἔμεν, ὡς ὅτε δῖον Ἐρευθαλίωνα κατέκταν,

de ejusdem Ereuthalionis rebus plura hic narravit, sed ea ipsa non conveniunt cum *Η* 8—10, ubi de Paride:

ἔνθ' ἑλέτην ὃ μέν υἱὸν Ἀρηιθόοιο ἄνακτος
Ἄρνῃ ναιετάοντα Μενέσθιον, ὃν κορυνήτης
γείνατ' Ἀρηίθοος καὶ Φυλομέδουσα βοῶπις.

Ipsum illum clavigerum Boeotum a nostro in Arcadem transformatum esse nemo dubitabit libero et incorrupto judicio usus. Suo igitur ex more recte diplen ponebat Aristarchus et hic et supra, *ὅτι οὗτος ὁ Ἀρηίθοος Ἀρκὰς ὢν*

ὁμώνυμός ἐστι τῷ Βοιωτῷ, rectius recentioribus interpretibus, qui utrumque Areithoum eundem esse sibi persuadent temporum rationibus aperte repugnantibus. Nobis quidem haec nominum in diversissimis heroibus concordia novum est idque gravissimum indicium hanc rhapsodiam post Homiliam factam esse, ut omnino homonyma Homerica efficacissimum continent ad dignoscenda singula carmina instrumentum. Et haud scio, an etiam epanalepsis δίου Ἀρηιθόοιο originem traxerit ex ejus nominis v. 10 repetitione.

In garrula narratione jure mireris de Areithoi clava interitu armis quatuordecim versibus agi, Ereuthalion quomodo et ejus armis pugnaverit et Nestori nihilominus occubuerit, prorsus taceri, ut ne hoc quidem, utrum in solemni monomachia an in pugnae tumultu interfectus sit, appareat. Singula, quibus narrationem exornavit, non male elegit. Ἰσόθεος φώς nota clausula hic quoque quadrat; etiam aliam — τὸν ἐπίκλησιν καλέουσιν — melius nudam transtulisset, quam ex Ω 698, ψ 147, hymno Apoll. Del. 154 subjecto auxisset hic quidem inepto

ἄνδρες κίκλησκον καλλίζωνοί τε γυναῖκες,

quod solito acumine explicabant veteres: ἔμφασις τοῦ κλέους, ὅτι καὶ γυναιξὶν ἐγνώσθη. Tum ῥήγνυσκε φάλαγγας 141 ex Z 6 sumpsit. Sequens versus expressus est ad celeberrimum illud Οὖτίς με κτείνει δόλῳ οὐδὲ βίηφιν. Sed dolus ille cur στεινωπῷ ἐν ὁδῷ, quippe ubi clava interitum ei arcere non potuerit, potissimum fuerit perpetratus, profecto non intelligeretur, nisi sciremus Ψ 416 (ubi ipsa haec versus initio verba leguntur), 427, μ 234 viae angustias necessarias esse. Nec antiquos a dubitatione vacasse scholion docet in *A* sriptum: Ἀρίσταρχος δέ φησι καὶ ἀναστάς, οἷον, ἐκ λόχου ἀναστάς. Porro vide v. 145 = *N* 397 + *M* 192 et 146 = *N* 619 + ε 372 + *E* 859, quod compilandi genus jam notavit Ludovicus Kayserus in dissertatione diligentissima de interpolatore Homerico Heidelbergae 1842 edita p. 17 sqq.

V. 147 φόρει μετὰ μῶλον ἄρηος non satis recte ad ejusmodi locutionem, qualis est πόλεμον μέτα θωρήσσοντο *Υ* 329, amplificatum est. Sequentia suo more confinxit ex *P* 195 sqq., ubi de Achillis armis haec proferuntur:

— — — — ἅ οἱ θεοὶ Οὐρανίωνες
πατρὶ φίλῳ ἔπορον· ὃ δ' ἄρα ᾧ παιδὶ ὄπασσε
γηράς· ἀλλ' οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα.

Neque vero filium sed famulum Lycurgi Ereuthalionem fecit, ut etiam ab hac re suus Areithous ab illo Boeoto Menesthei patre differret. De προκαλίζετο πάντας ἀρίστους supra in dissertat. IV, p. 6 dictum. V. 151 ex hymno Apoll.

Del. 47 integrum sustulit, male tamen omisso, qui ibi ut fere ubique additur, infinitivo ex οὐδέ τις ἔτλη apto. V. 152 πολυτλήμων altero, quo legitur, loco σ 319 recte πολύτλας Ὀδυσσεύς sibi ipsi audit; hic vero potius audaciae quam patientiae notionem requiri sero sensit adnectendo θάρσεϊ ᾧ, quod haud injuria Zenodoto bilem movit quamquam haud melius scribenti θάρσει ἐμῷ. Adolescentiam aptius quam Nestor hic, ubi de pugnando sermo est, Diomedes Ξ 112 — loco ceteroquin haud melioris farinae — de consilio dando praefatus paullo aptius commemoravit iisdem fere verbis οὕνεκα δὴ γενεῆφι νεώτατός εἰμι μεθ' ὑμῖν. V. 154 initium ex illa Nestoris oratione, quam saepius imitatus est, Δ 271 καὶ μαχόμην κατ' ἔμ' αὐτὸν ἐγώ desumptum est, exitus ex ι 317 δοίη δέ μοι εὖχος Ἀθήνη. Giganteam Ereuthalioni staturam ad Aloidarum similitudinem, οὓς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα λ 309, affinxit haud immemor Ζ 98 ὃν δὴ ἐγὼ κάρτιστον Ἀχαιῶν φημὶ γενέσθαι, utrumque accommodate. Sed ἔκειτο παρήορος, quod Π 471 recte de Pedaso mortali Achillis equo legitur, quem Automedon ἐν παρηορίῃσιν — ἵει ibid. 152, quomodo apte de Ereuthalione intelligatur, nemo facile dixerit, nec profecto minuit sed auxit incommodum eo, quod celandi furti causa pro ἐν κονίῃσιν, quod l. c. versum claudit, ἔνθα καὶ ἔνθα substituit, quod si ut volgo fit ex κ 517 βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα explicatur, portentosam profecto corporis vere quadrati imaginem nobis proponit. Postremo 157 = Ψ 629.

In tribus ultimis versibus 158—160 nihil est quod magnopere offendat: τῷ κε τάχ' ex Δ 290 translatum hic quoque bene habet, ut et solemnis exitus κορυθαίολος Ἕκτωρ, et ἀντήσειε μάχης accedit ad illud μάχης κανστειρῆς ἀντιβολῆσαι. De sequenti versu cfr. supra ad v. 73. Μέμαθ' post ὑμέων δ' οἵ περ ἔασιν habet quo excusetur.

Etiam in sequentibus, quibus heroum tandem ad certamen paratorum sortitio exponitur 161—206, imitatoris ingenium luxuriatur, quippe qui necessaria tantum breviter indicasse haud contentus et sortiendi rationem accuratissime descripserit et duplices precationes ad Ὁρκίων exemplum intulerit. Sed ne hic quidem naturam suam exuere valuit.

Heroes, quos surgentes facit novem numero etiam alibi obvio, probe elegit: iis, quos nemo omisisset — Agamemnoni Diomedi Ulixi utrique Ajaci —, Eurypylum adjunxit Λ 575 sqq. post trium illorum heroum volnerationem relicto Ajaci supervenientem et in eo sublevando nobili plaga percussum atque Idomeneum Merionem Thoantem in navali pugna pro ceteris

propugnantes. Tum post 170 = *B* 336 Nestor sequente versu sortiri jubet iisdem fere verbis quibus Ulixes ι 331 κλήρῳ πεπάλασθαι ἄνωγεν; quae de suo addidit διαμπερές, ὅς κε λάχῃσιν, offensione carent. Sed qui sequuntur versus 172—174

οὗτος γὰρ δὴ ὀνήσει ἐυκνήμιδας Ἀχαιούς,
καὶ δ' αὐτὸς ὃν θυμὸν ὀνήσεται, αἴ κε φύγῃσι
δηΐου ἐκ πολέμοιο καὶ αἰνῆς δηιοτῆτος,

nec causam continent, ob quam sortiri principes jubentur, nec per se ullum sensum habent, ut recentiores mireris sicco pede transire omnes locum, de quo antiquos magnopere dubitasse ex scholiis patet, in quibus alii post διαμπερές alii adeo post πεπάλασθε plenam posuisse interpunctionem narrantur, ut haec esset sententiarum connexio: ὃς γὰρ ἂν λάχῃ, (διηνεκῶς καὶ εἰς πάντα τὸν βίον) καὶ Ἕλληνας καὶ ἑαυτὸν ὠφελήσει. Quod fieri non posse quivis videt, nec probabilem sententiam, quam suo quodam jure illi interpretando extorquere conati sunt, violentiore conjectura inferre facile quis potuerit. Itaque hi quoque versus ineptiores mihi videntur, quam quos ab ipso rhapsodo profectos arbitrer: inferti sunt ab eodem interpolatore, quem supra 117—119 infersisse conjecimus, tam furtorum suorum amante, ut vel illis αἴ κε — δηιοτῆτος bis eadem oscitantia abuteretur. Quippe perhorruisse videtur garruli Nestoris consilium uno tantum versu contentum, quam orationum brevitatem propriam esse libris Σ Υ Φ Ψ Ω observatio est Lachmanni p. 81.

Tum et ἐσημήναντο 175 secundum celeberrima σήματα λυγρά, de quibus nota sunt omnia, commode posuit et scite pro universali notione κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον *Γ* 316 (= κ 206) ipsius Agamemnonis galeam nominavit. In sequentibus inertior quidem fuit — nam 177—179 — πάτερ = *Γ* 318—320 et βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης ex *Λ* 46 fluxit —, probe tamen iterum ex novem illis hos tres potissimum elegit, quippe qui soli in posteris proeliis Hectori obviam ire sustineant. Contra propter eam ipsam, quam precantes invocatis diis dant optionem, non recte 182 dicit ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος κυνέης, ὃν ἄρ' ἤθελον αὐτοί, Αἴαντος, quasi huic soli sortem evenire optavissent. Sed crassa Minerva ι 334

οἳ δ' ἔλαχον, τοὺς ἄν κε καὶ ἤθελον αὐτὸς ἑλέσθαι

in suum usum convertit, quemadmodum ex *Γ* 324 mutato nomine v. 181 effecit. Tum φέρων ἀν' ὅμιλον sumptum ex *Λ* 247 minus etiam addito ἁπάντῃ hic quadrat, quoniam consentaneum est sortes novem tantum illis, qui sur-

rexerint, demonstratas esse: quinam igitur est ille ὅμιλος? Sed quid hoc ad nostrum, qui etiam sequentem versum ex Z 170 + *A* 597 + *A* 227 (= *I* 421) contexuit, quasi omnibus omnino principibus oblatae fuerint!

Contra qui hunc excipiunt versus decem 185—194 et satis libere compositi sunt et omni offensione vacant; imo egregie Ajacis et paratum ad pugnam animum et apertam piamque fiduciam depingunt. Pessime hanc nervosam Ajacis orationem turbant qui ei insuper adhaerent v. 195—199, ubi quot versus tot ineptias habemus vel nostro indignas. Sed eas enumerare supersedemus, quoniam hic nobis jam Aristarchi succurrit judicium: *ἀθετοῦνται, ὅτι οὐ κατὰ τὸν Αἴαντα οἱ λόγοι, καὶ ἑαυτῷ ἀνθυποφέρει.* Sufficit locos, quibus maxime abusus est, breviter indicasse: *β* 198 sq. ubi Eurymachus gloriatur:

οὐ γὰρ πρὶν παύσεσθαι ὀίομαι υἷας Ἀχαιῶν
μνηστύος ἀργαλέης, ἐπεὶ οὔ τινα δείδιμεν ἔμπης,

tum ex *Δ* 43 *ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ* cum clausula *δίηται* ex *Π* 246, *X* 189, 456 tam absurde conflavit, ut Aristarchus haud melius quidem *ἑλών* legerit, postremo *Σ* 436, ubi Thetis queritur:

υἱὸν ἐπεί μοι δῶκε γενέσθαι τε τραφέμεν τε
ἔξοχον ἡρώων.

Etiam in iis, quae sequuntur usque ad ipsius certaminis initium v. 200—243, rhapsodo negotium haud male cessit, quamquam hic quoque interdum in surripiendo et imitando lapsus est.

Statim Graecorum precatio, quamquam haud pauca in ea sunt aliunde petita — 200 = *ν* 185 + *B* 102 (*Σ* 118); 201 (ut supra 178) = *Γ* 319 + *Γ* 364; 202 = *Γ* 276; cum 203 cfr. *Γ* 351 et *Φ* 297, cum 204 cfr. *A* 196, *I* 342 —, nativam quandam spirat simplicitatem et in memoriam fere revocat notissimas illas «prisci Dessaviensis» preces, quibus ille ante pugnam Kesselsdorfiensem Deum optimum maximum invocasse traditur, ut hoc quidem die aut sibi, a quo nequaquam ille quotidianis fatigetur suppliciis, semel auxilium ferat ipsi aut, id si minus placuerit, hostibus certe suis ne ferat.

Egregia vero est Ajacis ferociter ingredientis atque cum ceteris tum Hectori haud mediocrem terrorem incutientis imago 208—218: pauca, quae etiam alibi leguntur, hic quoque aptissime posita sunt, ut 210 = *T* 58 + *A* 8, 211 *Αἴας - πελώριος, ἕρκος Ἀχαιῶν* = *Γ* 229, 213 = *O* 686 (ubi tamen *φοίτα* initio) + *τ* 438 (qui locus fortasse ex nostro potius fluxit), 215 = *Υ* 44, 216 coll. *N* 282 *κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει* et *Ψ* 370 *πάτασσε δὲ θυμὸς*

ἑκάστου. Unum est, quod hic jure offendat, sed removeri non potest, quod primis duobus versibus (quorum 206 = *Π* 130) Ajax arma induisse perhibetur, cum tamen ea exuisse nusquam dictus sit, imo contrarium ex 61 sq.

— — — στίχες εἵατο πυκναί,

ἀσπίσι καὶ κορύθεσσι καὶ ἔγχεσι πεφρικυῖαι

concludendum videatur.

Quo magis nos advertit nobilissimum de Ajacis clupeo fragmentum 220—224, quod prorsus abhorret a totius rhapsodiae amythia (nam de Ereuthalione et Areithoo supra vidimus) et, si quidem ab ipso ejus auctore profectum esset, potius circa 206 sq. positum fuisse videtur. Itaque cum infra in misella pugnae descriptione 245—248 peculiaris tamen illius clupei forma respiciatur, equidem vix dubito, quin totum hunc locum ex Homerico carmine surripuerit noster, ne magnopere quidem eam ob rem vituperandus. Quaerentibus autem nobis, cujus carminis primitus ea descriptio fuerit, sponte offertur Ἀγαμέμνονος ἀριστεία, ubi volneratis Agamemnone Diomede Ulixe fugientibus ceteris unus «clupei dominus septemplicis Ajax» tranquille recedendo — quod validissimum quemque facere solere Borussorum ille vir diabolicus jactavit — labantem Achivorum «restituit rem». Quo in negotio cum primae fuerint partes ingentis clupei — cfr. *Λ* 572 —, ubi primum ejus mentio fit ibid. post 485

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠύτε πύργον,

nostros etiam quinque versus positos, tum vero 486 ut hic 225 στῆ ῥα παρέξ scriptum fuisse arbitror.

Mutuae quae jam sequuntur heroum orationes 226 — 243 minus probari possunt, quamquam nondum prorsus ad imitatorii stili ineptias recidunt, quales initio multas notavimus. Οἰόθεν οἶος 226, quo egregie sibi placuisse videtur, ex 39 repetiit. Hujus et sequentis versus colorem ex *ι* 348 traxit

ὄφρ' εἰδῇς, οἷόν τι ποτὸν τόδε νηῦς ἐκεκεύθει,

non satis opportune. Neque enim omnes omnino Trojanorum ἀριστῆες ἀριστήεσσιν Graecorum componuntur. V. 228 = *Π* 146 + *Ε* 639 (*λ* 266). Sequentes duo versus vel in recentissimo emblemate, quod *Β* 761—779 habemus, 771 sq. aptius leguntur quam hic, ubi tamen propter 231 sq. removeri non possunt. Postremo quod Ajax Hectorem invitat, ut prior hastam projiciat, quaecunque causa est — nimis quaesite ex *Φ* 439 ἄρχε, σὺ γὰρ γενεῆφι νεώτερος contumeliam quandam intulerunt —, verbis profecto minus propriis usus est:

ἄρχε μάχης ἠδὲ πτολέμοιο. Nec quadrat cum ea invitatione, quamquam scio, quomodo ei adaptetur, Hectoris responsum v. 242 sq.

ἀλλ' οὐ γάρ σ' ἐθέλω βαλέειν τοιοῦτον ἐόντα
λάθρῃ ὀπιπεύσας, ἀλλ' ἀμφαδόν, αἴ κε τύχωμι.

Nec verbosa Hectoris jactatio variis caret offensionibus. Ἀφαυρός positivus ut epitheton alibi non invenitur: παιδὸς ἀφαυροῦ in hac quidem versus sede ex memoria λ 492 παιδὸς ἀγανοῦ dictum videtur. Tum aut me fallit memoria aut in sequente ἠὲ γυναικός, ἣ οὐκ relativi pronominis haec correptio inusitata est. Ibidem recte quidem habet οἶδεν πολεμήια ἔργα, sed nimium est et portentosum quod opponitur εὖ οἶδα μάχας τ' ἀνδροκτασίας τε. Cui hyperbolae eo minus convenit quod sequentibus suam in defendendo potius quam in petendo hoste sollertiam jactat miris versibus

οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν
ἀζαλέην, τό μοι ἐστι ταλαύρινον πολεμίζειν.

Clupei singularem denominationem ex *M* 137 βόας αὔας ὑψόσ' ἀνασχόμενοι sumpsit, sollertem tractationem ex *M* 239 sq. illustravit, ubi de alitibus εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσιν — εἴτ' ἐπ' ἀριστερά; postremo obscura illa glossa Ἄρηα ταλαύρινον πολεμιστήν *E* 289 (*Υ* 78, *Χ* 267), in qua et ipse sine dubio ῥινόν invenire sibi videbatur, satis inepte abusus est. Nec ultima commodius dicta sunt, nam et οἶδα δ' ἐπαΐξαι μόθον ἵππων detortum ex *E* 263 Αἰνείαο δ' ἐπαΐξαι μεμνημένος ἵππων equestre proelium innuere videtur Homero prorsus incognitum nec satis apte opponitur σταδίῃ, cui pugnae cominus commissae potius tela eminus missa opponenda fuisse *N* 314, 713 sqq., *O* 282 sq. docent. Sed quid hoc ad nostrum, qui quem suo modo inflecteret habebat alium locum *N* 513 sq.

οὔτ' ἄρ' ἐπαΐξαι μεθ' ἑὸν βέλος οὔτ' ἀλέασθαι·
τῷ ῥα καὶ ἐν σταδίῃ μὲν ἀμύνετο νηλεὲς ἦμαρ,

cujus loci illud μεθ' ἑόν adeo nostro μόθον originem dedisse nemini, qui horum imitatorum artes moremque callet, incredibile videbitur.

Sequitur ipsius pugnae descriptio 244—278 misere variis ex locis conflata. Sed singula demonstrandi labore ut hic quidem supersedere possim, Kayseri effecit diligentia, qui in dissertatione supra p. 19 laudata p. 23 sq. singula totius fragmenti verba unde hausta sint appositis locis indicavit, de argumenti vero jejunitate ibid. p. 11 verissimum hoc tulit judicium: «scilicet tota res σκιαμαχία potius quam μονομαχία dicenda.»

Nec melioris farinae est totius rhapsodiae exitus 279—312, unde tamen

potiora tantum excerpere placet. In Idaei admonitione miramur subito noctem ingruere: scilicet obversabatur *Θ* 502

ἀλλ' ἤ τοι νῦν μὲν πειθώμεθα νυκτὶ μελαίνῃ

simul cum γ 196 ἀγαθὸν καὶ παῖδα - λιπέσθαι. In Ajacis responsione bis se ipsum repetit: 285 ex 150, 286 ex 232. Hectoris verba, quibus certaminis finis Ajaci commendatur, famosam illam in mentem nobis revocant piorum quorundam ratiocinationem, qua «quoniam leo terribilis bestia sit, novam inire vitam jubemur». Quidni vero? Habebat tamen locos, ex quibus sua contaminaret, ut *N* 775 Ἕκτορ, ἐπεί τοι —; ibid. 727 οὕνεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς —, δ 415 κάρτος τε βίη τε, υ 70 sq. περὶ — δῶκε — εἶδος καὶ πινυτήν, μῆκος δ' ἔπορ' —, *B* 389 περὶ δ' ἔγχεϊ —, *A* 581 πολὺ φέρτατός ἐστιν. Tum iterum ad se ipsum rediit: 290 sq. = 29 sq., de quibus cfr. supra p. 9, male hic ad singulare certamen transtulit, quod vitium non emendatur sed augetur iis, quae deinde affinxit —

εἰς ὅ κε δαίμων

ἄμμε διακρίνῃ, δώῃ δ' ἑτέροισί γε νίκην,

quae profecto melius quam ipse auctor consarcinator infra 377 sq., 397 sq. usurpavit. Tum 293 = 282.

De 295, si in bono poëta versaremur, probarem Alexandrinos: ἀθετεῖται ὡς καθαιρῶν τὰ προειρημένα «ὡς σύ τ' ἐυφρήνῃς πάντας». ἔχει δὲ καὶ διλογίαν ἔτας καὶ ἑταίρους. Sed noster haud scio an certos quaesiverit homines, quibus opponeret 297 Τρῶας — καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους ex Z 442 huc collocatos. Trojanas mulieres suam in gratiam similiter ut in Homilia templa deorum adeuntes sibi finxit, sed quam insulsis verbis id indicavit 298:

αἵ τε μοι εὐχόμεναι θεῖον δύσονται ἀγῶνα!

Scilicet obversabatur Z 311 ὣς ἔφατ' εὐχομένη (et cfr. *K* 295), sed non cogitavit vota nuncupari, ubi ut aliquid boni fiat dei invocentur, sed solvi, ubi quidquid boni optaverimus jam factum sit. Prorsus inepte autem illud θεῖον δύσονται ἀγῶνα ex *Σ* 376 surreptum esse nec antiquis obscurum fuit, qui aut interpretando — ἡ διπλῆ, ὅτι οὕτως τὴν ἄγυριν καὶ συναγωγὴν τῶν θεῶν, διὰ τὸ πολλῶν θεῶν ἐν ταὐτῷ εἶναι ἀγάλματα — aut mutando δύσονται in θύονται loci ineptias frustra tollere conati sunt. In iis, quibus dona mutuo danda commendantur, 299—302 rursus in universum se ipsum 87 sqq. imitatus est verbis partim aliunde depromptis, ut δῶρα — περικλυτά ex *Σ* 449, ἔριδος πέρι θυμοβόροιο ex *Π* 476, *Υ* 253, διέτμαγεν ex *A* 531. Sed ἀρθμήσαντε ipsius est.

Etiam donorum enumeratio alienis verbis concepta est: ξίφος ἀργυρόηλον quis nescit? 304 = Ψ 825, 305 = Z 219. Nec in ultimis a se descivit: 306 = Υ 212 + E 573, 307 sq. τοὶ — προσιόντα = E 514 sq., 309 = Z 502 + M 166, 311 = E 668.

Sed jam satis est. Neminem jam opinor dubitaturum esse, quin haec Monomachia nec cum Homilia cohaereat nec omnino inter carmina Homerico nomine digna haberi queat. Est tamen inter eam atque centones supra p. 8 cum ea comparatos magnum discrimen, sive consilium sive ipsam formam spectamus. Centones illi solo eo consilio consutos esse videmus, ut lacunae inter duo carmina hiantes explerentur atque contegerentur; nostra vero rhapsodia — ita jam eam appellare placet — per se vel ex hodierna Iliadis compage sine ullo detrimento removeri potest, imo argumentum habet non minus absolutum et integrum atque ipsa illa carmina. Ad horum igitur exemplum patet eam factam esse ab imitatore quodam, qui, quamquam Homericae poëseos externam speciem sermonisque morem atque proprietates egregie memoria teneret, omni tamen Musarum afflatu careret. Itaque quamquam rhapsodiae stilus plerumque, ut vidimus, non multum supra humilem operis tessellati gradum assurgit, narrationis tamen copiam quandam deprehendimus a centonum illorum nuda et inani brevitate alienissimam, quae obiter legenti atque rem leviter tantum stringenti fraudem fucumque facere possit. Ut breviter dicam, et haec rhapsodia et quae aliae ejus similes in Iliade et Odyssea inveniuntur omnes eundem fere Homerici sermonis usum sive abusum produnt, quo post tot saecula Quintus Smyrnaeus exsanguem antiquae epopoeiae imaginem renovavit. Fuisse vero illarum rhapsodiarum confectores et ipsos scholae Homericae addictos, h. e. carminibus Homericis memoria tenendis atque rite declamandis eos operam vitamque impendisse, et vixisse eos hoc etiam tempore, quo illa poësis hominum adhuc plausu gratiaque publica floreret, uti externis testimoniis probari nequit, ita argumentis ex re ipsa petitis probabile redditur.

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XXVI. MENSIS APRILIS

USQUE

AD DIEM XX. MENSIS AUGUSTI MDCCCLIX

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO VI.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1859.

Novissima dissertatione postquam Homiliae et initium et finem investigavimus vidimusque eam, nisi quidam exordii versus perierunt, de qua re lubricum est judicium, *Z* 73 — *H* 16 contineri, restat jam, ut, quae in ipso carmine aliena manu intrusa videantur, hoc libello indagemus. Ac primum quidem mirari subit, quid sit quod nemo dum ad versum 89 offenderit

οἴξασα κληῖδι θύρας ἱεροῖο δόμοιο,

quem versum scholia ignorant quamquam duobus ἅπαξ εἰρημένοις notabilem. Nam nec ἱερὸς δόμος alibi dicitur de templo et locutio οἴξασα κληῖδι, qua brevissime indicatur quae φ 6 sq. 47 — 50 accuratius exponitur aperiendae januae ratio, cum ceteris locis pugnat, in quibus κληίς non clavem, sed pessulum significat: *M* 456, *Ξ* 168, *Ω* 455, α 442, δ 802, 838, φ 241, ubi adeo contrarium habemus θύρας κληῖσαι κληῖδι. Sed neque hoc me moveret, nec quod satis inutiliter Helenus hic praecipit, quod infra v. 270 sq. Hector suo jure omittit in ejusdem mandatis accuratissime praeterea Hecubae repetitis, nisi apertissime cum illo versu pugnarent quae infra leguntur v. 247 sqq.

αἱ δ' ὅτε νηὸν ἵκανον Ἀθήνης ἐν πόλει ἄκρῃ,
τῇσι θύρας ὦιξε Θεανὼ καλλιπάρῃος,
Κισσηίς ἄλοχος Ἀντήνορος ἱπποδάμοιο·
τὴν γὰρ Τρῶες ἔθηκαν Ἀθηναίης ἱέρειαν,

unde clarissime apparet nihil negotii Hecubae cum Minervae templo ejusve clave fuisse.

Tum ei, quam de Bellerophonte exhibet Glaucus, narrationi minime conveniunt versus quatuor 156—159

τῷ δὲ θεοὶ κάλλος τε καὶ ἠνορέην ἐρατεινὴν
ὤπασαν· αὐτάρ οἱ Προῖτος κακὰ μήσατο θυμῷ,
ὅς ῥ' ἐκ δήμου ἔλασσεν, ἐπεὶ πολὺ φέρτερος ἦεν,
Ἀργείων· Ζεὺς γάρ οἱ ὑπὸ σκήπτρῳ ἐδάμασσεν,

qui versus non dubito quin ex alia remanserint fabula, qua Proetus aperta vi uxoris quem putabat corruptorem e suis finibus pepulisse narrabatur.

Infra qui de Chimaera junguntur celeberrimi versus 181 sq. importunius etiam in Hesiodi theogoniam 323 sq. illati

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο,

eos inter se non satis quadrare jam Heynius diserte exposuit his verbis, quae ipsa apponenda curavi, ut viri meritissimi memoriam in his studiis nimis obliteratam aliquantulum resuscitarem: «Mihi, quoties Homerica legi, non minus suspicio subnata est, versum 181 a primo auctore carminis non esse profectum. Simplicior erat antiquior narratio: ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων, δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο. Ita bene procedit omnis sententia. Nnnc enim est μέσση δὲ χίμαιρα δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος, medio corpore capra, capite tamen leonino, per quod capra, hoc est medium corpus, efflare fingitur ignem: quae vix placere possunt: ut nec tota monstri species caprino corpore, capite leonino, cauda serpentis.» Posse vero addit quodammodo occurri speciei Homericae, si jungatur ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, ἀποπνείουσα πυρὸς μένος. Ita vero satis incommode intercalari nemo non sentit versum 181, quem ne cum monstri quidem proprio nomine satis convenire monuit nescio quis ex antiquis interpretibus, de quo in scholiis haec leguntur: εἰ τὸ πλεῖον καὶ ἐμπρόσθιον μέρος εἶχε λέοντος, ἔδει αὐτὸ χίμαιραν μὴ καλεῖσθαι ἀλλὰ λέοντα. Recte quidem ille, quamquam nec quod ei opponeretur defuisse eadem scholia docent. Sed qui versum sine dubio memorialem de monstro addidit multum jactato, eum vice versa opinor versum 182 omisisse. Itaque duarum recensionum signa hic quidem ponenda sunt.

De his cum paullulum dubitari possit, contra in eadem oratione vix quisquam dubitabit quin miselli interpolatoris sint v. 194 sq.

καὶ μέν οἱ Λύκιοι τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων,
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης, ὄφρα νέμοιτο,

qui commodissime sane leguntur in notabili loco Υ 184—186:

ἦ νύ τί τοι Τρῶες τέμενος τάμον ἔξοχον ἄλλων,
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης, ὄφρα νέμηαι,
αἴ κεν ἐμὲ κτείνῃς; χαλεπῶς δέ σ' ἔολπα τὸ ῥέξειν.

Quem locum totum v. 180—186 utpote jejunum atque Achillis persona indignum Aristarchi athetesi rejectum esse scholia referunt, cujus tamen judicii principalem eam fuisse arbitror causam, de qua in dissertat. III, p. 22 breviter admonui, positam in singulari et ignota alioquin Aeneae conditione atque mente. Quam causam nobis quidem non nimis gravem esse jam identidem

significavi; illum vero locum, quomodocunque de eo statuitur, certe non centonarii opificis esse ipsa rei novitas ostendit. Hic vero post Lyciorum regem filiae connubio atque regni dimidio pericula hospiti diis amato injuncta remuneratum v. 191—193 insuper etiam populum inferre eo magis absonum erat, quod ejus nulla memorata fuit cum homine peregrino necessitudo. Et repugnat ipsa membrorum junctura: nam cum v. 194 ἣ δ' ἔτεκε τρία τέκνα uno tantum versu inferioris sententiae interjecto apte referri possit ad δίδου δ' ὅ γε θυγατέρα ἥν, profecto quominus nunc commode hoc fiat duo insuper versus impediunt a regis favore ad populi liberalitatem importune abducentes. Nec causa latet, quae interpolatorem ad furtum faciendum impelleret: cum meminisset infra *M* 311 sq. Sarpedonem se atque Glaucum ad strenue pugnandum incitantem etiam eo, quod

καὶ τέμενος νεμόμεσθα μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας,
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης πυροφόροιο,

egregie sine dubio sapere sibi visus est, quod publicum illud praedium jam utriusque avo donatum esse hic quoque notandum putavit.

Nec minus importune de liberis Bellerophonti ex Lycii regis filia natis narratio post v. 199 interrumpitur versibus per se et insignibus et satis, ut opinor, antiquis,

ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ κεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,
ἢ τοι ὃ κὰπ πεδίον τὸ Ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων,

quibus ipsius herois extrema sors describitur, quae quantopere cum ab aliis postea poëtis tum ab Euripide exornata sit, inter omnes constat. Hic tamen alieno loco legi jam antiqui enstatici intellexerunt, qui non solum, quorsum illud καὶ spectaret ante κεῖνος positum deorum iram universis quasi mortalibus denuntians et qua sive causa sive culpa divinum illud odium in Bellerophontem exarserit, diligenter quaesiverunt, sed etiam avi diis invisi casum a nepote parum prudenter (ἀφρόνως) hosti exponi verissime monuerunt. Non defuisse, quod responderent, lyticis conjicere liceret, etiamsi commenta eorum non et ipsa in scholiis legerentur. Sed ea praeterire praestat. Unum insigne est, quod quidam diserte monuerunt de vaga Bellerophontis solitudine: οὐχ ὡς οἱ νεώτεροί φασι, μελαγχολήσας, ἀλλ' ὀδυνώμενος ἐπὶ τῇ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἀπωλείᾳ ἐμόναζε. Qui haud scio an hunc potius aut legerint aut intulerint versuum ordinem:

200 ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ κεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,
203 Ἴσανδρον δέ οἱ υἱὸν Ἄρης ἆτος πολέμοιο
μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε κυδαλίμοισι,
τὴν δὲ χολωσαμένη χρυσήνιος Ἄρτεμις ἔκτα,
201 ἤ τοι ὃ κὰπ πεδίον τὸ Ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Neque aliter Heynius versus olim se excepisse dubitanter conjecisse videtur, quamquam nunc operarum errore perversum hunc ordinem indicatum legimus: « vss. 200. 204. 5. 6. 201. 2. 207. » Sed tum haud apte Glauci ipsius originem Ἱππόλοχος δ' ἔμ' ἔτικτε, καὶ ἐκ τοῦ φημὶ γενέσθαι avi erroribus adnecti nemo non sentit, neque omnino quemquam de suspicionis nostrae veritate dubitaturum arbitror, ubi semel locum a duabus interpolationibus purgatum perlegerit:

196 ἣ δ' ἔτεκε τρία τέκνα δαΐφρονι Βελλεροφόντῃ,
Ἴσανδρόν τε καὶ Ἱππόλοχον καὶ Λαοδάμειαν·
Λαοδαμείῃ μὲν παρελέξατο μητίετα Ζεύς,
ἣ δ' ἔτεκ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα χαλκοκορυστήν·
203 Ἴσανδρον δέ οἱ υἱὸν Ἄρης ἆτος πολέμοιο
μαρνάμενον Σολύμοισι κατέκτανε κυδαλίμοισιν·
206 Ἱππόλοχος δ' ἔμ' ἔτικτε, καὶ ἐκ τοῦ φημὶ γενέσθαι.

Ubi patet Isandri mortem et propterea tantum commemorari, quod nullam progeniem reliquit, et commemoratam in causa fuisse ei, qui ex alia de Bellerophonte narratione tres illos de ejus infortunio versus addidit, ut etiam Laodamiam a Diana interfectam fingeret versu a solita illa contaminandi arte non nimis remoto. Nam τὴν δὲ χολωσαμένη habes Γ 413; tum χρυσήνιος, quod epitheton alibi non invenitur apud Homerum, Mars audit Θ 285 hic quidem Dianae saevitatis signifer; et clausulam illam πατέρα κλυτὸν ἔκτα quis nescit?

In Diomedis responsione nimis patienter versus 221—223 toleraverunt:

καί μιν ἐγὼ κατέλειπον ἰὼν ἐν δώμασ' ἐμοῖσι·
Τυδέα δ' οὐ μέμνημαι, ἐπεί μ' ἔτι τυτθὸν ἐόντα
κάλλιφ', ὅτ' ἐν Θήβῃσιν ἀπώλετο λαὸς Ἀχαιῶν.

Cur poculum illud diserte narret Diomedes a se domi relictum, non facile quis dixerit. Num occursurus est Glauci postulationi, ut illud narrationis suae documentum sibi in conspectum afferat fidei faciendae causa, an κατ' ἀντίφρασιν ludit cum poculo sibi relicto (κατέλειπον) componens se ipsum

relictum (*κάλλιφ'*) a patre? Et quid est, quaeso, quod hic, ubi tantummodo de donis hospitalitiis ab Oeneo et Bellerophonte mutuo datis sermo est, de matura Tydei morte suaque orbitate quaedam infert prorsus inutilia? Atqui quo cognationis vinculo ipse ut Tydei filius cum Oeneo conjunctus fuerit, memorare debebat. Verum hoc si ignorabat Glaucus — cui tamen Diomedes Tydides appellatur 145 —, ne illis quidem versibus certior fit, quibus Tydei origo tacetur. Nihil lucramur scholiastae cujusdam, qui haud scio an *μιν* ad Oeneum non ad poculum retulerit, obscura abruptaque adnotatione: *καί μιν ἐγώ: ἄπαιδος γὰρ τελευτῶντος Οἰνέως Διομήδης αὐτὸν κληρονομεῖ.* Ab aliis certe de duobus posterioribus versibus jam olim dubitatum esse testatur brevissima nota: *ἄτοποι οἱ δύο στίχοι*, ad quam solus attendit Heynius: «certe», inquit, «iis carere poterat narratio. Et de Tydeo memorandi locus nunc non erat.» Et omnes tres ut per se ineptos esse vidimus, ita etiam membrorum sententiarumque cohaerentiam perturbare patet vel obiter percurrenti locum interpolationibus liberatum:

οἳ δὲ καὶ ἀλλήλοισι πόρον ξεινήια καλά·
220 *Οἰνεὺς μὲν ζωστῆρα δίδου φοίνικι φαεινόν,*
Βελλεροφόντης δὲ χρύσεον δέπας ἀμφικύπελλον.
224 *τῷ νῦν σοὶ μὲν ἐγὼ ξεῖνος φίλος Ἄργεϊ μέσσῳ*
εἰμί, σὺ δ' ἐν Λυκίῃ, ὅτε κεν τῶν δῆμον ἵκωμαι.

De versu 252

Λαοδίκην ἐσάγουσα θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην

sufficit, ut Porphyrii commenta apponamus, quibus ferri eum non posse optime docemur: *τὸ ἐσάγουσα οὐκέτι κατὰ τὸ σύνηθές ἐστιν εἰσφέρουσα· οὐ γὰρ ἐσάγειν μεθ' ἑαυτῆς λέγεται τὴν Λαοδίκην, ἀλλὰ πρὸς τὴν Λαοδίκην εἰσπορευομένη· εἰσῄει γὰρ πρὸς Λαοδίκην, ἐπεὶ ταύτῃ ὁμοιωθεῖσα ἡ Ἀφροδίτη τὴν Ἑλένην ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐξήγαγεν* (*Γ* 122 sq.). *νομίζουσα γὰρ ὄντως εἰς τὸ τεῖχος ὑπὸ τῆς Λαοδίκης ἀπῆχθαι εἰσῄει τὴν αἰτίαν τῆς ἐξόδου πολυπραγμονήσουσα* (sic! legitur — *νήσασα*, quod in futurum mutandum esse vel alterius scholii *πευσομένη* docet). Vides hos antiquos haud infeliciter cum recentiorum argutiis certare posse. Unum recte sensit interpres, Teichoscopiae locum nostro originem dedisse; sed ita potius, ut eo compulsus sit interpolator, ut nostrum versum imperite componeret in subsidium vocato *N* 365

ἤτεε δὲ Πριάμοιο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην,

ubi strenue quaesiverunt, quomodo Homerus secum conciliari possit hic Cas-

sandram illic Laodicen filiarum forma optimam praedicans! Sed haec dijudicanda hominibus elegantioribus relinquemus, nos barbari Laodicae summam pulcritudinis laudem quippe insulso versu corruptam eripere non dubitabimus.

De v. 311

ὣς ἔφατ' εὐχομένη, ἀνένευε δὲ Παλλὰς Ἀθήνη,

quem nuper etiam Bekkerus removit, satis est legentes ad Aristarchi judicium ablegasse, quod hic quidem satis integrum ex Aristonico servatum videtur. Versum vero variis difficultatibus laborantem non tam additum opinor, cum sane prorsus inutilis sit, quam substitutum pro genuino

ὣς αἳ μέν ῥ' εὔχοντο Διὸς κούρῃ μεγάλοιο,

proptera quod hic interpolatori nec satis consentire cum votis solius sacerdotis oratione nuncupatis et carere videbatur ea re, quam vel maxime commemorari vellemus, infausti eventus mentione. Itaque ambos versus diversarum recensionum signis notandos censeo.

Etiam de v. 318—320

ἔνθ' Ἕκτωρ εἰσῆλθε διίφιλος, ἐν δ' ἄρα χειρὶ
ἔγχος ἔχ' ἑνδεκάπηχυ· πάροιθε δὲ λάμπετο δουρὸς
αἰχμὴ χαλκείη, περὶ δὲ χρύσεος θέε πόρκης,

Aristarchi sequor sententiam, de qua ad Θ 493, ubi iidem leguntur alio cum initio — τόν ῥ' Ἕκτωρ ἀγόρευε —, haec retulit Aristonicus: ἡ διπλῆ περιεστιγμένη, ὅτι Ζηνόδοτος περιγράφει ἀπὸ τούτου τέσσαρας στίχους κατὰ τὸ ἑξῆς διὰ τὸ καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ γεγράφθαι, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος οἰκειότερον ἐνταῦθα κεῖσθαι λέγει διὰ τὸ ἐν τῷ στρατεύματι διαλέγεσθαι. Quamquam non defuisse qui magno critico contradicerent hic quoque insignes captantes argutias, ridicula docet nota ad nostrum locum adscripta: πρὸς ὑπογραμμὸν δὲ καὶ προτροπὴν Ἀλεξάνδρου θρασὺς φαίνεται ὁ Ἕκτωρ διὰ τοῦ δόρατος· ἅμα δὲ καὶ προμηνύει τὴν ἄφιξιν.

Versum 334

τοὔνεκά τοι ἐρέω· σὺ δὲ σύνθεο καί μευ ἄκουσον,

qui iisdem verbis σ 129, paucis mutatis ο 318, ω 265 (ἐκ γάρ τοι —) et π 259 (τοιγὰρ ἐγὼν ἐρέω —), paullum detortus ο 27 (ἄλλο δέ τοί τι ἔπος ἐρεώ, σὺ δὲ σύνθεο θυμῷ) legitur, primus in novissima editione tacite proscripsit Bekkerus adscripto tantum Α 76

τοιγὰρ ἐγὼν ἐρέω· σὺ δὲ σύνθεο καὶ μευ ὄμοσσον.

Sane versus et prorsus inutiliter adjectus est et eodem ejusdem Paridis exordio ignoratur, quo ille in Pactione responsum suum Hectoris convicio opponendum infert Γ 59 sq.

Ἕκτορ, ἐπεί με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν,
αἰεί τοι κραδίη πέλεκυς ὥς ἐστιν ἀτειρής, —.

Unde ne quis Pactionem et Homiliam perpetuo unius carminis filo deduci calidius sibi persuadeat, profecto qui in hac Hectorem et Paridem colloquentes fecit, illam aut vere ignoravit aut data opera neglexit. Probabilius igitur est hunc Homiliae locum ab eo sane, qui Pactionem composuit, partim receptum esse. Quod vel unum poëtam aliud alio tempore carmen componentem facere potuisse ut lubentissime concedo, ita rem altioris indaginis hic indicasse satis habeo.

Sed in narratione, quam exhibet Andromache de fratribus quoque suis uno cunctis die ab Achille interfectis v. 420—424

οἳ δέ μοι ἑπτὰ κασίγνητοι ἔσαν ἐν μεγάροισιν,
οἳ μὲν πάντες ἰῷ κίον ἤματι Ἄϊδος εἴσω·
πάντας γὰρ κατέπεφνε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς
βουσὶν ἐπ' εἰλιπόδεσσι καὶ ἀργεννῇς ὀίεσσιν —,

ultimum versum, ad quem nulla exstat scholiorum adnotatio, patienter adhuc toleratum esse ab omnibus satis mirari non possum. Nam quin in defendenda patria cum patre et ipsi filii una occiderint, ut funestus unus dies tantam omnium domesticarum rerum cladem complexus sit, neminem, qui totius loci vim et rationem perpenderit, amplius dubitaturum arbitror. Apage igitur istos boum oviumque greges, quos qui intulit aliorum locorum male memor fuit, quibus illa «belli deterior causa» commemorari solet, ut Α 154, Λ 672 sqq., Σ 524 sqq., Υ 91, ο 386, ρ 471 sq. quem locum haud scio an ipsum ob oculos habuerit:

ὁππότ' ἀνὴρ περὶ οἷσι μαχειόμενος κτεάτεσσι
βλήεται, ἢ περὶ βουσὶν ἢ ἀργεννῇς ὀίεσσιν.

Unus restat locus celeberrimus ille 433—439, quo Andromache inepta rei gerendae consilia Hectori suo dat vel cum simplici illo αὐτοῦ μίμν' ἐπὶ πύργῳ aperte pugnantia. Sed de his ut pluribus agere non opus sit, et Aristarchi accurata facit ratiocinatio, quam satis bene servatam in Aristoniceis legimus, et Bekkeri obsequium, qui hos quoque versus nuper ad imam paginam damnavit.

His igitur, quos adhuc tractavi, versibus sublatis praestantissimum carmen ita integritati suae redditum existimo, ut vix, de quibus insuper dubitandum sit, relicti in eo versus videantur. Itaque poteram hic finem facere, nisi exstitisset ante aliquod tempus ex sociis carminum venatoribus unus, qui multo acerbius crudeliusque, quam ego jam egisse unitatis pastoribus videbor, Hectoris atque Andromachae colloquium diminuere et ad minimam profecto sui partem redigere conatus est. Paulum LaRochium dico, qui in dissertatione, quam vernaculo sermone conscriptam et «Homericarum analyscon» titulo instructam Philologi volumini XII. a. 1857 p. 395—411 inseruit, hanc nobis quadraginta octo versuum Homiliam exsecuit: 394—401, 404—412, 440—446, 466—478, 482—489, 494—496. Rationes quidem, quibus hanc carnificinam tamquam necessarium subtilissimi judicii facinus confidentissime commendavit, apud ipsum, si placet, legere praestat, refutare singulas et taediosum est et prorsus inutile, cum vix verendum sit, ne inter epicae poëseos peritos magnum ille plaudentium numerum sit inventurus. Quamquam enim quavis fere pagina epici styli integritatem atque antiqui poëtae summam artem jactat, nihil fere tamen profert nisi imperiosa proprii arbitrii edicta, quibus, quid pulchrum sit quid rei accommodatum quid antiquo heroe dignum, non sibi ex Homero sed Homero Graecisque ex se discendum proposuisse videtur. Ingeniose acute speciose etiam ad hominum elegantiorum delectationem haud pauca disputata esse lubenter concedo, sed ipsum «id sophistae quoque fecerunt», quorum notos lusus jam olim a Zoilo isto in Homeri contumeliam translatos analysis illa ita aemulatur, ut, utrum serio an ludibrii causa instituta sit, paullulum addubitaverim. Tam saepe, quae communi cum Graecorum tum recentiorum admiratione adhuc floruerunt, ut absurdissima miselli versificatoris prodigia sesquipedalibus verbis obruuntur lectissimisque conviciis lacerantur.

Pauca ex multis animi causa afferre placet. Ita quis non ad hunc usque diem admiratus est celeberrima illa 429 sq., quae quasi natura ipsa uxori subjecit «patrem matremque mariti gratia relinquenti»:

Ἕκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
ἠδὲ κασίγνητος, σύ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης.

Verum longe alia mens est nostro critico, cui sunt ista — hoc enim Latine dicere non est — «*äusserst sentimentale, fast widerwärtig manierirte Worte*», p. 399! Itane vero! Aliter certe sensit Sophocles, qui tamen et Graecus homo fuit et poëta, nisi hunc quoque ab antiqua patrum virtute prorsus

descivisse accuses. Aperte enim — nec notare obliti sunt interpretes — Tecmessam suam alteram Andromacham fecit inter alia has Ajaci preces fundentem v. 514 sqq.

ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶν εἰς ὅ τι βλέπω,
πλὴν σοῦ. σὺ γάρ μοι πατρίδ' ᾔστωσας δορί,
καὶ μητέρ' ἄλλη μοῖρα τὸν φύσαντά τε
καθεῖλεν Ἅιδου θανασίμους οἰκήτορας·
τίς δῆτ' ἐμοὶ γένοιτ' ἂν ἀντὶ σοῦ πατρίς,
τίς πλοῦτος; ἐν σοὶ πᾶσ' ἔγωγε σώζομαι.

Alios versus non minus saepe jactatos 447 sqq.

εὖ γὰρ ἐγὼ τόδε οἶδα κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν·
ἔσσεται ἦμαρ, ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρὴ
καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐυμμελίω Πριάμοιο,

quos etiam a Scipione ardentis Carthaginis ruinis insistente ex nostro loco declamatos esse ipse La Rochius p. 404, 7 probe perspexit, ab interpolatore quodam perversa diligentia in Agamemnonis perfidas Trojanorum insidias exsecrantis orationem illatos esse et ego supra in dissertat. IV. p. 6 sq. monui et jam dudum magnus Bentleius intellexerat. Jam vero audi nostrum ita interpolatoris, quem ipse sibi confinxit, manes vexantem: «*Der interpolator gerieth auf den* «*einfall, den Hektor, was sich jedenfalls in diesem moment sehr inter-* «*essant und ergreifend machen musste, Troja's und Priamos' fall vor-* «*aussagen zu lassen, oder eigentlich die ganze stelle aus Δ*, 163 ff. *wörtlich* «*auszuschreiben, selbst mit dem an unserer stelle völlig sinnlosen γάρ. Daran* «*dachte unser interpolator in der freude, einen so trefflichen anknüpfungspunct,* «*wie wir bald sehen werden, für seine sentimentalen tiraden zu haben, freilich* «*gar nicht, und glücklicher weise auch sein publicum, dass, wenn Hektor Ilion's* «*und Priamos' fall so bestimmt voraussagte, er geradezu verrückt gewesen* «*sein musste, wenn er demungeachtet zu den göttern bald darauf* (v. 476 ff.) *ge-* «*betet hätte, sie möchten seinen sohn so hervorragend unter den Troern machen,* «*wie ihn und ihn mächtig herrschen lassen über dieselben. Wer solchen ein-* «*fältigen widerspruch allenfalls noch mit sophismen bemänteln oder vermit-* «*teln will, der möge es; keinen, dem der begriff epischer einfachheit* «*und klarheit aufgegangen ist, wird er durch irgendwelche gedrechselte ar-* «*gumentation von der authenticität solchen machwerkes überzeugen können. Der* «*spätere dichter aber, wie gesagt, bemerkte diesen ungeheuern widerspruch* «*gar nicht vor befriedigung über die erfüllung des zunächst liegenden zweckes.*

«*Denn nun war ihm gelegenheit gegeben, mit einem brillanten antithesen-*«*effectstück die gefühlvolle zarte gattenliebe Hektor's in das glänzendste licht* «*zu setzen.*» Sed nolo plura describere: jam haec enim sufficere arbitror ad critici nostri indolem judicandam. Nec quidquam profecto his similibusque declamationibus aptius aut opponi videtur aut apponi nisi comicum illud *ληκύθιον ἀπώλεσεν.* Vix enim inventum iri arbitror aut grammaticum in particularum usu versatum, cui de *γάρ* prorsus absurdo, aut aestheticum animi humani gnarum, cui de Hectoris insania ingentique illo dissensu persuadeat.

Ut hic, ita etiam alibi LaRochio accidit, ut, quemadmodum in dissertatione superiore p. 8 monui, «poëtam pro plagiario plagiarium pro poëta haberet». Uno defungor sed apertissimo exemplo. Habemus nostro loco 490—494 notissimos versus:

ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε,
ἱστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
ἔργον ἐποίχεσθαι. πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει
πᾶσι, μάλιστα δ' ἐμοί, τοὶ Ἰλίῳ ἐγγεγάασιν.

Qui iidem *φ* 350—353 leguntur exitu paullulum immutato a Telemacho pronuntiati matrem ab arcus certamine abire jubente:

— — — *τόξον δ' ἄνδρεσσι μελήσει*
πᾶσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ.

Eos non nimis apte ex Iliade haustos esse vel solum illud *ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα* ostendit recte de Andromache, non recte de Penelope dictum, unde nonnullos et pro illis *ἀλλὰ σύ γ' εἰσελθοῦσα* et infra *πάλιν θάλαμόνδε βεβήκει* scripsisse testatur schol. ad *α* 356. Sed ineptius etiam ex illo Odysseae carmine cum vicinis (*φ* 350—358 = *α* 356—364) translati sunt ab eo, qui primam Odysseae librum pingui arte conglutinavit, quippe inferens insulsissime *μῦθος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.* Aristarchum vero certe hunc locum proscripsisse ex scholiis et ad ipsum et ad Iliadem servatis patet, secutusque est jam olim Bekkerus, nec Faesium nostrum res fefellit in introduct. Iliadis p. 9. Denique alius insuper rhapsodus postremis usus est haud melius *λ* 350 sqq.

ξεῖνος δὲ τλήτω, μάλα περ νόστοιο χατίζων,
ἔμπης οὖν ἐπιμεῖναι ἐς αὔριον, εἰς ὅ κε πᾶσαν
δωτίνην τελέσω. πομπὴ δ' ἄνδρεσσι μελήσει
πᾶσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ δήμῳ.

Quid vero noster p. 408? Audacter ille: «*Aber widerwärtig ist es, wenn wir «auf die vier edlen und gefühlvollen verse vier stümperhafte folgen sehen, die «nur eine armselige contamination sind unter zugrundelegung von Odyss. Α,* «356—360 *resp.* *Φ* 350—354, *vergl. Iliad. P,* 145, *wovon die Worte τοὶ Ἰλίῳ* «*ἐγγεγάασι entlehnt, aber auf die unbehülflichste weise in die construction unse- «rer stelle eingefügt sind.*» Nec haec refutare placet nec quae praeterea declamat exscribere. Satis enim, opinor, jam intelligi potest pertinere illam LaRochii analysin ad id scribendi genus, quod in dissertat. III. p. 3 notavi, quo haud paucos hodie non tam studia quam studiorum initia publicare videmus emendanda haud raro et retractanda, dum operis traduntur. Ita virum acutissimum, ubi sex septemve Iliadis libros hoc modo pertractare sustinuerit, intellecturum esse confido ipsum, ad normam suo arbitrio confectam Homerica carmina frustra a se sollicitari. Illum sane morem naturae scrutatorum proprium esse video, necessarium esse credo; sed eundem alienum esse a nostris literis scio, quarum ingens indigestaque moles ejusmodi «experimentis» non tantum cumulatur magis magisque quotidie, sed etiam conturbatur. Quare multo satius erit, ut nos quidem «more majorum» nihil nisi et pro cujusque ingenio perfectum et industria facile ab omnibus noscitanda elaboratum publico judicio subjiciamus, «nonumque premamus in annum» potius vel opus diu meditatum quam nundinis quibusque nova semper vix concepta profundamus. Ab errando sane, quod humanum esse constat, nec ita quidem nos hujus certe humanitatis participes cavere nobis poterimus, sed ejusmodi tum tamen errabimus errores, quibus cognoscendis et refutandis alii veritatis viam cum ipsi inventuri tum nobismet commonstraturi sint. Etenim haec est communis omnium hominum sors errando attingere verum!

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XVII. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLIX

USQUE

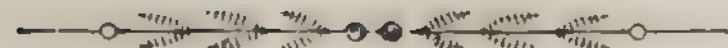
AD DIEM XXVI. MENSIS MARTII MDCCCLX

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO VII.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1859.

Quod haud raro observare licet, ut, qui oculos sive nudos sive vitri convexi ope armatos perpetuo nisu in una aliqua re infixos teneant, in hac ipsa quidem re et quae insunt et quae non insunt acutissime pervideant, sed ad ceteras omnes res et vicinas et remotas prorsus caecutiant, idem etiam unitariis saepenumero accidit, qui viri subtiles et curiosi dum optatam illam unitatem quasi pro Junone nubem unice sectantur studioseque amplexantur, totum praeterea caelum Homericum ita neglegere solent, ut nec lumina admirentur nec nebulas aversentur. Aliter enim profecto explicari non potest, quid sit, quod viri et pulchri sensu imbuti et judicii acumine insignes nec ipsi viderunt nec Lachmanno monenti crediderunt et alteram libri septimi et priorem libri octavi partem tot laborare tantisque difficultatibus vitiis ineptiis, sive omnino rerum cumulatarum confusam praecipitemque narrationem sive singula verba orationisque membra spectamus maximam partem nunc integra aperto furto ex aliis locis translata nunc discordia undecunque operose conquisita imperiteque consuta, a quibus pauca hic illic mira bonitate fragmenta distinguuntur, ut, qui vel a Monomachiae nuper castigatae lectione recens ad hanc «non bene junctorum» elementorum farraginem intenta mentis acie accedat, in quovis fere versu considerando sentiat necesse sit aliam prorsus eamque multo perturbatiorem esse conditionem hujus partis *H* 313 — *Θ* 488, quam vel in illo imitatoris rhapsodi fetu deprehendimus. Etenim cum hic in exili poëticae indolis tenuitate ubique tamen strenuum agnoscamus studium omnia quantumvis aliunde conquisita in simplicem unius certe corporis concordiam conjungendi, illic contra nihil distingui potest, nisi

«unus — toto naturae voltus in orbe,
quem dixere Chaos: rudis indigestaque moles!»

Nihil novi aut inauditi pronuntio. Postquam enim jam Lachmannus p. 23 sq. Hermanni judicium in praefat. ad hymnos Homericos p. VII. secutus singulas, quae *H* 313 — *Θ* 252 deprehenduntur, narrationis offensiones atque ineptias nervosa, qua solet, brevitate indicavit, Kayserus in illa, quam nuper jam laudavi, de interpolatore Homerico dissertatione totas

rhapsodias *H* exceptis v. 1—16 et *Θ* exceptis v. 1—27 a conglutinatore scriptas eo consilio, «ut *Πρεσβεία* includi posset volumini Iliadis» — quae ejus sunt verba p. 11 —, accuratius tractavit et permulta, quae aut ad argumentum aut ad stilum pertinerent, partim ut impudentissime aliunde petita partim ut ineptissime inventa suo jure notavit. Quid quod adeo Faesius noster, qui diligenter cavere solet, ne pueri utilissima ejus utentes editione nimium in castigando Homero «sapere audeant», certe septimi libri exitum aperte damnare non dubitavit nota ad *H* 334 adscripta, ubi post judicatam, quam hujus et sequentis versus fecit Aristarchus, athetesin hanc de tota illa parte pronuntiat sententiam: «*Allein der ganze Abschnitt* 313—482 *enthält so* «*manches Auffallende, wie namentlich den erst jetzt* (*vgl. zu* 436) *und doch bei-* «*nahe ohne alle Veranlassung beschlossenen und in wunderähnlicher Schnelligkeit* «*vollführten Bau des Grabens und der Mauer* 433—441; *ferner eine ganz eigen-* «*thümliche Unklarheit der Zeitrechnung* 421—445, *dass man ihm wohl kein Un-* «*recht thut, wenn man seine Entstehung in eine der späteren Perioden der* — «*bereits sinkenden* — *Homerischen Poesie setzt*; *er sollte eine sonst allerdings* «*vorhandene Lücke in der Erzählung ausfüllen.*»

Haec igitur etiam Faesius! Sed quid hoc ad securam unitariorum curam, qui his — necessariis sane ad continendam Iliadis compagem — quisquiliis ita utuntur, quasi ejusdem generis pretiique sint atque praestantissima illa, quae superioribus libris inclusa vidimus, carmina. Unum est, quo excusari queat voluntaria illorum caecitas, quod etiam carminum venatores adhuc satis habuerunt gravissimis vitiis notatis omnia quasi eadem manu ex eadem materie conglutinata communi sententia damnare. Contra necesse erat et obiter legenti quaedam nec male inventa nec exiliter exornata placerent, ut vel Lachmannus septimum suum carmen scilicet initio carens *Θ* 253—484 contineri putavit, et sobrie judicanti improbabile videretur eum, qui «hanc Iliadem ex carminibus pluribus componeret» — verba sunt Kayseri p. 10, quibus suum interpolatorem designavit —, tantam sine ulla necessitate versuum multitudinem fabricatum esse. Eum enim multo facilius breviusque suo negotio perfungi potuisse nemo infitias ibit, qui cogitaverit nihil e consilio supra notato narrari opus fuisse nisi gravem aliquam cladem Jovis voluntate Achivis immissam, qua, ut castrorum munimenta exstruerent, impellerentur. Ejusmodi sane cladem ut unicam aedificandi decimo anno muri causam jam alii aegre desideraverunt ad Nestoris orationem firmandam, cujus exordium *H* 328

πολλοὶ γὰρ τεθνᾶσι καρηκομόωντες Ἀχαιοί

cum omnibus, quae superioribus libris de invicta Diomedis saevitia et de Hectore ejus rei causa preces imperante legimus, tam aperte pugnant, ut profecto in his unitatem illam tantopere laudatam miserrime laborare nemo non videat. Ut hic igitur ab interpolatore neglectum videmus, quod addi et necessario debuit et facillime potuit, ita in Θ plurima ab eo non solum illata sed etiam copiosissime exornata deprehendimus, quae, si simplici centonum opificio suum exsequi vellet consilium, pleraque omnia omittere poterat. Unum quidem hic certe necessario supplevit sed sero, severum Jovis, ne quis deorum aut Achivis aut Trojanis opem ferret, interdictum, quod potius primae cladi muroque erigendo praemittendum fuit. Sed, ut de ceteris taceam, nec opus erat, ut adferretur pluribusque enarraretur Junonis Minervaeque Graecis opitulandi conatus minaci Jovis nuntio irritus redditus, et Teucri aristia Θ 266—334 non minus apte cuivis alii loco inseri poterat. Itaque vix puto Kayserum multos habiturum esse assentientes, cum unum sibi p. 10 confingit hominem operosissimum Iliadis interpolatorem, quippe cui auctori non minus 2444 versus (Η 17—482, Θ 28—568, Λ 597—848, Μ 1—35, Ξ 1—152, praeterea p. 31 Boeotiam atque Doloneam et dubitanter p. 34 Ν 345—360, ibid. 685—700, Ο 64—71) adscribit. Tam liquide profecto res complicata expediri non potest.

Itaque haud inutilem me suscepturum esse operam arbitror, si, postquam nuper, quae sit Monomachiae Η 17—312 contentae ratio atque conditio, accurate demonstravi, cognatam nunc de Η 313 — Θ 488 (nam inde a Θ 489 Legationis initium esse hic breviter indicasse satis est) quaestionem de integro pertractavero ita, ut diversam variorum fragmentorum in eam Iliadis partem conjectarum indolem quam luculentissime ostendam. Licet, antequam ad ipsum opus accedam, universam ejus partis naturam brevi comparatione illustrare. Eam partem enim quotiescunque perlegi, semper in memoriam mihi revocavit ejusmodi casam Italicam, qualem Goethius noster in divino illo, quod Peregrinator inscribitur, carmine vividissimis coloribus depinxit, scilicet ex antiqui templi columnis ruderibusque caementis rudique materie recentibus lateribus vilique calce pro usus necessitate delectationisque libidine mire conglutinatam. Nec minus enim diversae et originis et indolis membra atque fragmenta in vanam varii corporis speciem eo loco conjuncta invenimus, quae jam singula distinguere et describere aggredior.

Et prima quidem pars, quae libri septimi finem inde a v. 313 habet,

quin futili tantum materie misellaque calce constet, nemo amplius dubitabit, qui accuratius nobiscum eam inspexerit. De argumento quidem satis est ad ipsum Lachmannum legentes ablegasse, qui l. c. singulis enumeratis hoc verissimum adjecit: «*nirgend kommt die scene zur klarheit*, *die darstellung zur ruhe*, «*man kann dies stück*, *wie es aller einheit ermangelt*, *nicht ein besonderes lied nennen.*» Statim ad verba ipsa sermonemque meo more recensendum transgredior.

313 = *I* 669.

314 sq. = *B* 402 sq.

316—320 = *B* 428—431, nisi quod hic in primo versu ut alibi μίστυλλόν τ' ἄρα τἄλλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν legitur, quoniam in sollemni sacrificii narratione combustorum lumborum gustatorumque extorum mentio praecessit. Sed commode succurrit *Ω* 623, quod in embolimum quoque transiit *τ* 422.

321 = *ξ* 437.

322 = *A* 102 et partim alibi, ut *B* 432.

323—326 = *I* 93—97 et partim alibi, ut *B* 432, 283.

327 = *Ψ* 236 et partim alibi, ut *A* 17.

328 = *Δ* 543 (alibi) + *X* 52 (o 349) + *B* 323 (alibi). Initio quam inepte illatum sit illud πολλοὶ γὰρ —, quivis videt, quamquam non mirabor dissentientes quosdam grammaticos. Clausula vero quantopere his interpolatoribus placuerit, docent *H* 85, 442, 448, 459, 472, 476, *Θ* 53. Quippe etiam in vicinia invenerant *Θ* 510, *I* 45.

329 fundus est *A* 303 αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί, substituto in hastae locum Scamandro, ad quem nondum pugnatum est. Sed nota erat pugna παραποτάμιος, in qua Trojanis quidem nihil auxilii tulerat ποταμός περ ἐύρροος *Φ* 130. Sed suo periculo

330 ἐσκέδασ' ὀξὺς Ἄρης dixit, verbo insolenter ad sanguinem translato, subjecto e clausula ἐγείρομεν ὀξὺν Ἄρηα (*B* 440 alibi) desumpto, cum eadem in versus sede semel μίμνομεν ὀξὺν Ἄρηα *P* 721 legatur. Neque, unde illud potissimum verbum centonarii memoriae se intulerit, obscurum est: in aure erat *λ* 385 ψυχὰς μὲν ἀπεσκέδασ', ut ex clausula apparet, cui formandae etiam *Z* 284 κατελθόντ' Ἄιδος εἴσω, *Υ* 294 Ἄιδόσδε κάτεισιν et *Π* 856 (= *X* 362) ψυχὴ δ' — Ἄιδόσδε βεβήκει succurrebant.

344 = *I* 710 et partim alibi, ut *Γ* 95.

345. Initium ex *Θ* 489, ἐν πόλει ἄκρῃ insulse ex *Z* 88, 297, 317 desumpsit locum contioni minime aptum, quamquam excusare studuit addito 346 παρὰ Πριάμοιο θύρῃσιν secutus alius embolimi rationem *B* 788 οἳ δ' ἀγορὰς

ἀγόρευον ἐπὶ Πριάμοιο θύρῃσιν. Eodem versu τετρηχυῖα jam novimus ex B 95 τετρήχει δ' ἀγορή.

347 = Γ 203 + Α 571 (alibi).

348 = Γ 456.

349 = Τ 102 (alibi, etiam supra 68).

350 = ϑ 11 + Γ 458 (Χ 114).

351 = Χ 117 δωσέμεν 'Ατρείδῃσιν ἄγειν + Δ 157 ὅρκια πιστά.

354 et 365 = Α 68, 101 (alibi), qui versus etiam in egregiam illam βουλὴν Β 76 transiit unitariorum delicias.

355 = Γ 329.

356 = Ο 48 et alibi.

357—360 = Μ 231—234. Quibus versibus cum μῦθος alterius notaretur, ei suum sermonem opponentem fecit interpolator Paridem 361 iisdem verbis, quibus Hector infra utitur Θ 525

μῦθος δ', ὃς μὲν νῦν ὑγιής, εἰρημένος ἔστω·
τὸν δ' ἠοῦς Τρώεσσι μεθ' ἱπποδάμοις ἀγορεύσω,

initio aliis ex locis αὐτὰρ ἐγώ vix satis apte praemittens.

363. Cfr. Χ 115 sqq. πάντα μάλ', ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος — ἠγάγετο — δωσέμεν — ἅμα δ' — ἄλλ' ἀποδάσσασθαι, tum Ν 378 δοῖμεν — Ἄργεος ἐξαγαγόντες; saepe etiam ut in quarta versus sede Ἄργεος legitur, ita ἡμέτερον δῶ junctum quidem semper cum veniendi verbo clausulam explet Σ 385 (424), α 176, β 262, δ 139, ω 115.

364. Cfr. Α 116 ἐθέλω δόμεναι et Ψ 558 (592) sq. οἴκοθεν ἄλλο — ἐπιδοῦναι.

365 = 354, ubi vid. notam.

366 = Χ 352 (alibi) + γ 409.

367 = 326.

368 sq. = 348 sq. Jejunam horum versuum repetitionem jam antiquis criticis offensui fuisse diserta docet scholiastae Α notatio: ἐν ἄλλῳ καὶ ἐνταῦθα (vulgo ἐνταῦθα καὶ) οὗτοι οἱ στίχοι κεῖνται «κέκλυτέ — κελεύει». Et omittunt eos Ven. et Vindob. XLIX.

370 sq. ineptissime ex Σ 298 sq., ubi opportunissimum continent Hectoris ad Trojanos sub dio excubituros imperium

νῦν μὲν δόρπον ἕλεσθε κατὰ στρατὸν ἐν τελέεσσι
καὶ φυλακῆς μνήσασθε καὶ ἐγρήγορθε ἕκαστος,

hic in Priami abusum detorti sunt, substituto pro clausula, quae hic quidem

ferri nullo modo potuit, ὡς τὸ πάρος περ ex *E* 806 (alibi) et notissimo κατὰ πτόλιν exercitus loco. Quamquam alii hic quoque κατὰ στρατόν retinuerunt scholiasta et Eustathio testibus.

372. Saepius et ἠῶθεν sequente eundi verbo initio (ut *Λ* 555) et ἴτω in medio versu (ut *Υ* 355) et κοίλας ἐπὶ νῆας (ut *E* 26) in fine habemus.

373 = τ 222 + *P* 249 (et infra 470).

374 = *Γ* 87.

375 sq. Cfr. δ 681 sqq. κῆρυξ — ἦ εἰπέμεναι — ἔργων παύσασθαι, tum *Ω* 75 (coll. 744) εἴπω πυκινὸν ἔπος, quae ipsa locutio ab hoc loco abhorret. Nec multo melius αἴ κ' ἐθέλωσι ex *I* 255 huc traductum. Sequentibus proxime accedit *N* 535 ἐξῆγεν πολέμοιο δυσηχέος, ὄφρ' ἵκεθ' ἵππους.

377 sq. ὕστερον — νίκην = 291 sq. «Asinus asinum» spoliat!

379 = *I* 79 alibi.

380 = *Σ* 298, qui etiam in *Λ* 730 transiit, hic quidem cum plane ferri nequeat a recentioribus sublatus est. Nostro homine haud indignus videtur.

381. Vid. ad 372.

382. Initium ex *Γ* 125 similibusque locis, alteram versus partem ex *Z* 67, *T* 78 sumpsit insulse Martis famulos iterum inerti concioni adsignans, quam haberi voluit 383 νηὶ πάρα πρύμνῃ propter *K* 35, *Π* 286.

384 et 417 στὰς ἐν μέσσοισιν ex *T* 77 sumpsit, clausulam adeo cum ἅπαξ λεγομένῳ ad imitationem *I* 52 μετεφώνεεν ἱππότα Νέστωρ effinxit.

385 = 327.

386 sq. — εἰπεῖν confecit ex *M* 355 ἠνώγει Πετεῶο — υἱὸς Κεῖσ' ἴμεν atque *K* 563 Ἕκτωρ τε προέηκε καὶ ἄλλοι Τρῶες ἀγαυοί conjunctis. Tum *Δ* 17 εἰ δ' αὖ — πᾶσι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο adhibuit.

388 = 374.

389 sq. = *X* 115 (κτήμαθ') — ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος κοίλης ἐνὶ νηυσὶν Ἠγάγετο Τροίηνδ' + *Ω* 764 ὅς μ' ἄγαγε Τροίηνδ'· ὡς πρὶν ὤφελλον ὀλέσθαι, ubi etiam alii ipsius Paridis exsecrationem nostro loco tam inepte intrusam habuerunt. Cfr. ad 363.

391 = 364.

392 = *N* 626 (alibi, ut *A* 114) + *Δ* 100 (alibi).

393. Huic componendo adhibuit *Ξ* 275 ἦ μὲν ἐμοὶ δώσειν Χαρίτων μίαν et ο 16 κασίγνητοί τε κέλονται non nimis feliciter in copulae locum substituto γε!

394—397 = 375—378.

398 = *I* 29 (693 alibi), quod silentium quam inepte h. l. Graecorum proceribus adscribatur Trojani praeconis oratione quasi attonitis, quivis videt.

399 = *I* 31 (694), unde etiam Diomedi respondendi «satis pro imperio» partes inepte tradidit.

402 ὀλέθρου πείρατ' ἐφῆπται ex *M* 79.

403 sq. = *I* 50 sq. (710 sq. alibi).

405 προσέφη κρείων Ἀγαμέμνων ex *A* 130 (alibi).

406 sq. Ante oculos habuit β 111 sq. σοὶ δ' ὧδε μνηστῆρες ὑποκρίνονται, ἵν' εἴδῃς Αὐτὸς —, cujus loci e vicinia 114 ἀνδάνει αὐτῇ clausulam quoque desumpsit.

408. οὔ τι μεγαίρω satis inepte ex β 235. ϑ 206 (cfr. *Δ* 54) Agamemnoni dedit.

409. οὐ γάρ τις φειδώ, in quo apte explicando frustra laboraverunt interpretes, ineptissime ex ξ 92 = π 315 desumpsit, ut 410 μειλισσέμεν ex γ 96 = δ 326 αἰδόμενος μειλίσσεο insolenter addito genitivo. Ita etiam supra 401 γνωτὸν δέ ex ω 182 transtulit. Clausula νεκύων κατατεθνηώτων nota est, nec immemor fuit λ 218 ἀλλ' αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε κέν τε θάνωσιν.

411 sq. satis imperite ex *K* 328 sq. confecit:

ὣς φάθ'. ὃ δ' ἐν χερσὶ σκῆπτρον λάβε καί οἱ ὄμοσσεν·
ἴστω νῦν Ζεὺς αὐτός, ἐρίγδουπος πόσις Ἥρης,

ubi cum jurisjurandi argumentum diserte addatur, noster quidem inepta brevitate ὅρκια — ἴστω contentus fuit sceptro tum adscribens, quod auctor ibid. 461 de spoliis Minervae dedicandis narraverat — Ἀθηναίῃ — Ὀδυσσεὺς — ἀνέσχεθε χειρί. Mirum etiam, quod sceptrum non Jovi, quem solum invocavit, sed diis omnibus sustulit. Scilicet in mente habebat Z 200 ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν. Saepius jam in hisce artificibus ejusmodi invenimus casus memoriales.

413 = *M* 74 (alibi) + *N* 657 (ut jam supra *H* 82).

414. Certe initium ad *Γ* 134 οἳ δὴ νῦν ἕαται σιγῇ conformavit. Τρῶες καὶ Δαρδανίωνες hic et *Θ* 154 propriae farinae sunt.

415 = *B* 789 (et cfr. *Ω* 84, 99 εἵαθ' ὁμηγερέες) + ψ 91 ἧστο — ποτιδέγμενος, εἴ τί μιν εἴποι Ἰφθίμη ἄλοχος.

416 confecit ad exemplum *I* 649

ἀλλ' ὑμεῖς ἔρχεσθε καὶ ἀγγελίην ἀπόφασθε,

memor simul π 340 ἐφημοσύνην ἀπέειπεν.

417. Cfr. ad 384 et ξ 526.

419 = *Λ* 215 (alibi) + *ϑ* 500 (= ω 117).

420. Cfr. *Ψ* 49 *ὄτρυνον — ὕλην τ' ἀξέμεναι* et 111 *ὤτρυνε — ἀξέμεν ὕλην.*

421 sq. = τ 433 sq., quos versus ut traduceret, simili euntium conditione motus esse videtur: *οἱ δ' ἐς βῆσσαν ἵκανον.*

423. Cfr. *Ω* 307 *οὐρανὸν εἰσανιών.*

425. Cfr. *Λ* 829, 845 *ἀπ' αὐτοῦ δ' αἷμα κελαινὸν Νίζ' ὕδατι;* tum *ἄπο βρότον αἱματόεντα* ex *Ξ* 7, *Σ* 345, *Ψ* 41 sumpsit.

426. Initium ex *Π* 3 (alibi, ut etiam ω 46) deprompsit, clausulam ad similitudinem *Ι* 214 *κρατευτάων ἐπαείρας* effinxit respiciens simul *Ω* 589 sq. *λεχέων ἐπέθηκεν ἀείρας — ἤειραν — ἐπ' ἀπήνην.*

427. *οὐδ' εἴα* similiter saepius occurrit, ut η 274; *Πρίαμος μέγας* ex *Ω* 477 succurrit.

442 = *Ε* 84 (alibi) + *Β* 323 (alibi).

Concionem deorum 443—464 omnes Alexandrini rejecerunt: *τὴν τῶν θεῶν ἀγορὰν ἠθέτουν οἱ περὶ Ζηνόδοτον καὶ Ἀριστοφάνη καὶ αὐτὸς Ἀρίσταρχος.* Causam atheteseos aliud continet scholion: *οἱ δὲ θεοί: ἕως τοῦ «ὣς οἱ μὲν τοιαῦτα» ἀθετοῦνται στίχοι κβ', ὅτι περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ τείχους πρὸ τῆς τειχομαχίας* (*Μ* 4 sqq.), *ὡς ἂν μὴ προειρηκὼς ἐνθάδε.* «Et discrepant haec», inquit Friedlaend. Ariston. p. 135, «ab iis, quae dicit Neptunus de muro a se et Apolline exstructo.» Nec tamen rationes defuerunt, quibus alii poëtam ductum perhibebant, ut hanc narrationem interponeret, quas rationes ex scholiis petat qui hujuscemodi nugarum cupidus est. Nos quidem interpolatoris manum hic quoque agnoscimus, qui argumenti summam — neglectos deos *νεῶν — ἑκατόμβας* 449 sq. = *Μ* 5 sq. et Neptuni iram — ex Teichomachiae prooemio hausit, rem ipsam variis laciniis inepte exornavit, ut haec tabula docet:

443 = *Δ* 1 + *Λ* 609 (alibi).

444 = *Κ* 524 *θηεῦντο δὲ μέρμερα ἔργα* + *Γ* 130 sq. *ἵνα θέσκελα ἔργα ἴδηαι — Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.* Et quis nescit *μέγα ἔργον?*

445 = *Ε* 420 (alibi) + *Ξ* 384 (alibi).

446 = *Ε* 762 + τ 107 (cfr. ρ 386).

447 ineptissime ex *Ξ* 107 *νῦν δ' εἴη, ὃς τῆσδέ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι* et β 137 *μῦθον ἐνίψω* conflavit. Quaenam enim haec est interpretatio adoptata scilicet a recentioribus: *ἀνακοινώσεται διὰ θυσιῶν συνεργοὺς*

αὐτοὺς ϑέλων λαβεῖν · οἱ γὰρ ϑύοντες εἴσονται παρὰ ϑεῶν, εἰ δεῖ ἔργοις ἐγχειρεῖν ἢ οὔ! Injuriam profecto adolescentulis facimus, si in enarrandis, si diis placet, summi poëtae carminibus tales iis quasi bona fide propinamus ineptias, quibus haec omnia centonariorum opificia laborare videmus. Nam similia et in Chryseidis redditione et in senum consilio et in Catalogi interpolationibus jam deprehendimus, nec in posterum desiderabimus.

448 haud feliciter et οὐχ ὁράᾳς ex *O* 555, *Φ* 108 et δ' αὖτε, quod hic recte positum Graecos innueret iterum jam muri conditores, ex aliis locis transscripsit. Clausula notissima est.

451 et 458 rursus ex ι 264 τοῦ δὴ νῦν γε μέγιστον ὑπουράνιον κλέος ἐστίν (cfr. *K* 212) et τ 108 σευ κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει conformavit adsumpto *Θ* 1 = *Ω* 695 Ἠὼς — ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν, et insulse quidem. Nam illud ὅσον cum κλέος potius jungendum quam ad orbem terrarum almo lumine collustratum referendum esse jam Aristarchus intellexit scribendo ὅσην, quod ipsum alia laborat difficultate.

452. Cfr. *X* 387 τοῦ δ' οὐκ ἐπιλήσομαι.

453. ἥρῳ: ἡ διπλῆ, ὅτι δισυλλάβως καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἥρῳ Δημοδόκῳ. Jam Alexandrini igitur viderunt versus initium ex ϑ 483 desumptum esse. Tum πολίσσαμεν male ex *Υ* 217 Ἴλιος — πεπόλιστο ad murum transtulit, quo *Φ* 446 πόλιν πέρι τεῖχος ἔδειμα exprimeretur, ut jam scholia indicant: πολίσσαμεν ἀντὶ τοῦ περὶ τὴν πόλιν ᾠκοδομήσαμεν. Postremo clausulam ex *O* 30 ἀϑλήσαντα adscivit.

454 = *Δ* 30.

455 = ν 140. Eundem versum infra *Θ* 201 habemus.

456. Orationis initium ex *Ω* 220 sqq. imitatus est.

457. Cfr. *A* 91 ὃς νῦν πολλὸν ἄριστος et *Φ* 107 (alibi) ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων + *O* 510 (alibi) χεῖράς τε μένος τε. Et

459. ἄγρει μάν ex *E* 765 sustulit, sed neglexit eam formulam semper continuo imperativo jungi: vid. praeterea *Δ* 512, *Ξ* 271, υ 149, φ 176. Quae sequuntur, nota sunt.

460 = *O* 499.

461 τεῖχος ἀναρρήξας (aliud enim est τεῖχος ῥηξάμενοι *M* 90) male ex *Υ* 63 γαῖαν ἀναρρήξειε Ποσειδάων (cfr. *Σ* 522) immutavit, simul in aure habens τεῖχος ἀμαλδύνας *M* 32, quo verbo tum 463 abusus est. Porro εἰς ἅλα πᾶν καταχεῦαι, quo redderet illud *M* 26 ἁλίπλοα τείχεα ϑείη, com-

posuit ex *A* 314 καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον et τ 206 ἐπὴν Ζέφυρος καταχεύῃ, verbo non nimis feliciter usurpato.

462 = *M* 31.

463. Versus satis jejunus ex *M* 12 μέγα τεῖχος Ἀχαιῶν et 18 τεῖχος ἀμαλδῦναι confectus est.

464 = *E* 274 (alibi).

Vides locum ab Alexandrinis proscriptum ceteris nec meliorem nec pejorem, sed prorsus ejusdem farinae esse, quam etiam in iis, quae usque ad finem libri sequuntur, agnoscimus.

465 = β 388 (alibi) + *T* 242 (alibi) + *H* 444.

466 fere ex *B* 399 κάπνισσάν τε κατὰ κλισίας καὶ δεῖπνον ἕλοντο, cujus loci ex vicinia 402, 410, 422 sqq. etiam βουφόνεον suum ἅπαξ λεγόμενον contrahere ausus est.

Quae deinde narrantur de vino ex insula Lemno advecto obiter intuenti melioris originis videri possunt. Sed singula tamen nimis exilia sunt et magnam partem aliunde petita. Fundus est Ψ 740 sqq. ubi Achilles pernicitatis praemium ponit poculum — ἓξ δ' ἄρα μέτρα χάνδανεν — coll. hic 471 χίλια μέτρα, quod Φοίνικες ἄγον ἄνδρες (οἶνον ἄγουσαι hic 467) — στῆσαν δ' ἐν λιμένεσσιν (παρέστασαν ibid.), Θόαντι δὲ δῶρον ἔδωκαν (χωρὶς — δῶκεν hic 470 sq.), tum vero ὦνον ἔδωκεν — Ἰησονίδης Εὔνηος (ut hic 468, 471). Tum ad 467 sq. adhibuit *O* 255 ἐξ Ἴδης προέηκε παριστάμεναι, ad 469 *B* 728 τόν ῥ' ἔτεκεν Ῥήνη ὑπ' Ὀιλῆι et *B* 105 (alibi), ad 470 δ 130 χωρὶς δ' αὖθ' Ἑλένῃ — πόρε — δῶρα et (ut supra 373) *P* 249, ad 472 praeter dilectum illud καρηκομόωντες Ἀχαιοί (328, 442, 448, 459, 476) ex Θ 506, 546 οἰνίζοντο quamquam sensu paullum diverso exemit, ad 473 praeter alios locos inprimis α 184 πλέων — μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον, ad 474 ibid. 108 ῥινοῖσι βοῶν, οὓς ἔκτανον αὐτοί adhibuit. — 475 ἀθετεῖται, ὅτι νεωτερικὴ ὀνομασία τοῦ ἀνδράποδον· οὐδὲ γὰρ παρὰ τοῖς ἐπιβεβληκόσιν Ὁμήρῳ νοεῖται (κεῖται recte Friedlaend. Ariston. p. 135). λυπεῖ δὲ καὶ τὸ ἄλλοι πλεονάζον. Nobis quidem propter id ipsum versus interpolatoris videtur, qui clausulam ex *I* 88 τίθεντο δὲ δόρπον et γ 420 ἐς δαῖτα θάλειαν confecit.

Qui restant versus septem neminem praeter unitarios aut fallent aut delectabunt: tam inepte ex fragminibus undecunque collatis conglutinati sunt. Ita

476 decantatae clausulae demptum ex Σ 354 initium praemisit; 477

δαίνυντο primae sedi ex η 203, δ 9 intulit, cetera ex *B* 130, 815 (alibi), qui versus et ipsi recentiores sunt, commiscuit; 478 inepte per totam noctem mala Graecis machinantem facit Jovem quippe furatus ξ 243, ubi apte legitur αὐτὰρ ἐμοὶ δειλῷ κακὰ μήδετο μητίετα Ζεύς; 479 σμερδαλέα κτυπέων ex noto illo σμερδαλέα ἰάχων et μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα Ζεύς *O* 377 (cfr. *P* 595, φ 413) conflavit, clausulam ex χ 42 aliisque locis surripuit. Ad 480 et 481 concinnandos pluribus usus est: primum succurrit *Ψ* 218 sqq. ὃ δὲ πάννυχος — ἐκ κρητῆρος ἑλὼν δέπας — οἶνον ἀφυσσάμενος χαμάδις χέε, fortasse etiam *Ω* 284 sq. οἶνον ἔχουσ' — ἐν δέπαϊ, ὄφρα λείψαντε κιοίτην et *Γ* 300 χαμάδις ῥέοι, ὡς ὅδε οἶνος. Tum aderant talia, quale *O* 714 ἐκ χειρῶν χαμάδις πέσον; nec οὐδέ τις ἔτλη in fine positum pluribus caret exemplis ut *A* 534. Duplex πρίν, quod removebat Aristarchus scribendo πιέμεναι, ex *Ξ* 46 sq. adsumptum esse jam antiqui notaverunt; λεῖψαι eadem in versus sede μ 362, ὑπερμενέι Κρονίωνι *B* 403 et alibi legitur. Postremo 482 cum *I* 713 κοιμήσαντο καὶ ὕπνου δῶρον ἕλοντο congruit. Zenodotus et hunc et primum sequentis libri versum sustulit.

Vides de vili hujus materiae indole dubitari non posse. Nihil, ubi paullo liberius compilator versatus est, inveniri potest nisi v. 331—343 et 428—441, quibus versibus de mortuis sepeliendis atque munimentis exstruendis primum Nestoris admonitio tum ipsa narratio continetur. Sed ne hic quidem suam illum exuisse naturam infra apparebit, ubi copiosius de horum versuum consilio et argumento disserendi locus erit. Singuli praeterea qui restant versus tantum non omnes habent, quo aliquem scrupulum injiciant. Ita 352

ψευσάμενοι μαχόμεσθα· τῷ οὔ νύ τι κέρδιον ἧμιν

et verbum prima sede positum hoc uno loco mire cum accusativo ὅρκια πιστά conjungitur, nec satis apte ad fallacem aliorum locorum similitudinem confectam esse clausulam sensit interpolator, qui insulsissimum versum allevit

ἔλπομαι ἐκτελέεσθαι, ἵνα μὴ ῥέξομεν ὧδε,

cujus de vitiis sufficit Aristonici notam adscripsisse: ἀθετεῖται, ὅτι ἀγνοήσας τις, ὅτι ὑπακοῦσαι δεῖ τῷ οὔ νύ τι κέρδιον ἧμιν τὸ ἔσται, ὡς ἐλλείποντος τοῦ λόγου προσανεπλήρωσεν· καὶ ὅτι τὸ ἵνα οὐχ Ὁμηρικῶς παρείληπται ἀντὶ τοῦ ἐάν.

In abrupto Diomedis interdicto 400 sq.

μήτ' ἄρ τις νῦν κτήματ' Ἀλεξάνδροιο δεχέσθω
μήθ' Ἑλένην· γνωτὸν δέ, καὶ ὃς μάλα νήπιός ἐστιν,

insolenter positum esse γνωτόν, quod commodius adeo ω 182 legitur

γνωτὸν δ' ἦν, ὅ ῥά τίς σφι θεῶν ἐπιτάρροθος ἦεν,

jam ii intellexerunt ex antiquis, qui pro eo γνώτω scripserunt.

Tum 410 nova est et inaudita locutio πυρὸς μειλισσέμεν ὦκα detorta ex ea, quam supra habuimus 79 sq. = Χ 342 sq. πυρός με — λελάχωσι θανόντα. Nec, si ceteros locos, in quibus ἀμφότερον legitur — Δ 60 = Σ 365, Δ 145, Ν 166, ξ 505, ο 78 —, comparaverimus, probabimus nostri v. 417 sq.

— — — τοὶ δ' ὁπλίζοντο μάλ' ὦκα,

ἀμφότερον, νέκυάς τ' ἀγέμεν, ἕτεροι δὲ μεθ' ὕλην.

Postremo 424

ἔνθα διαγνῶναι χαλεπῶς ἦν ἄνδρα ἕκαστον

et rem confinxit satis incredibilem — quis enim credat omnes omnino mortuos ita aut laniatos aut cruore oblitos fuisse, ut difficile esset eos dignoscendi negotium? — scilicet abusus Ψ 239 sq.

ὀστέα Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο λέγωμεν

εὖ διαγιγνώσκοντες· ἀριφραδέα δὲ τέτυκται,

nec usitate scripsit χαλεπῶς ἦν, quod sensit librarius qui pro eo contra metrum substituit χαλεπὸν ἦν, scilicet memor et κακῶς ἦν eadem in sede Ι 551 positi et Υ 186 — χαλεπῶς δέ σ' ἔολπα τὸ ῥέξειν.

Unum, quem ipse fecit, versum ab omni vituperatione liberum esse concedo 362

ἀντικρὺς δ' ἀπόφημι· γυναῖκα μὲν οὐκ ἀποδώσω.

Sed, ut omnino minimum saepe intervallum esse dicitur inter ima et summa, ita statim octavi libri initium prorsus diversae est naturae. Sensit hoc jam Kayserus, cum, uti supra vidimus, Θ 1—27 a communi, quam pronuntiavit, damnatione exemit; sed eandem spirant splendidarum imaginum magnificentiam v. 41—52, quibus versibus partim infra de simili Neptuni itinere repetitis (Ν 23—26 = Θ 41—44, Ν 33 coll. Θ 44, Ν 34 sq. = Θ 49 sq.) Jovis aureo curru insistentis ab Olympo ad Idam vectura vividissime depingitur. Nec profecto cujus hic carminis spectabile habeamus fragmentum, obscurum esse potest: ut Neptunus ille nullis machinis, quominus Jovis vigilantiam fallat, prohiberi potest, ita hic quidem Jupiter tantae potentiae jactatione universos deos deterrens idem profecto est, quem supra in dissertat. IV, p. 22 in fragmentis Diomedis aristiae intrusis Junonem atque Minervam minaci Iridis nuntio revocantem vidimus. Et ecce bona

pars illorum fragmentorum novis insuper versibus ejusdem plane coloris atque dignitatis adaucta etiam infra Θ 350—437 legitur, ita ut disjuncta atque duos in locos dispersa membra poëtae facillime in pristini corporis integritatem rursus componere possimus hoc modo:

Θ 350—380 τοὺς δὲ ἰδοῦσ' — ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν.
Θ 381—383 = Ε 719—721 ὣς ἔφατ' — Κρόνοιο.
Ε 722—732 Ἥβη — αὐτῆς.
Θ 384—388 = Ε 733—737 αὐτὰρ — δακρυόεντα.
Ε 738—744 ἀμφὶ δ' ἄρ' — ἀραρυῖαν.
Θ 389—396 = Ε 745—752 ἐς δ' ὄχεα — ἵππους.
Θ 397—437 Ζεὺς — ἦτορ.

Haec qui uno tenore perlegerit, fateatur necesse est nostram artem quasi eam chirurgicae partem, quam plasticam vocant, non solum secando et detrahendo sed etiam suendo et conjungendo salutem afferre. Pertinere vero illud jam CVI versibus constans fragmentum ad carmen, cui *ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ* nomen est, cum supra jam l. c. prodiderim, hic statim breviter addere placet ejusdem illius carminis initium Θ 1—27, 41—52 contineri. Partem quidem veri jam Hermannus noster divinatus erat in dissert. de interpolationibus Homeri p. 12 sq. (Opuscc. V, p. 63), ubi «conjungat aliquis», inquit, «VIII. 1—51. cum XIII. 4. seqq. Emergere, opinor, Homerum ex Homero sentiet, quaeque divulsa ineptissima erant, conjuncta fieri aptissima». Nec dubito, quin ille summus criticus, cujus

«postque magisque viri nunc gloria claret,»

quidquid clamant nostra aetate «deficientis ingenii» nasutuli quidam homunculi, olim, dum vivebat, fortissimi equitis abjecti adulatores — σύνες, ὅ ν τοι λέγω; —, quin ille, inquam, totam rem perspexisset, si post dissertationem illam jam ante Lachmanni considerationes summi a se aestimatas scriptam toto animo ad haec Homeri studia reversus esset. Vidisset, opinor, Jovi in principio libri XIII., ut «neutri exercitui ullum deum opitulaturum putaret Graecis in summum discrimen conjectis», causam fuisse gravissimam non solum, quod «absterruisset ab isto consilio deos» universos, sed etiam, quod et uxorem semper refractariam et filiam ceteroquin amatissimam eodem vehementissimae minationis convicio ab ipso conatu repressisset.

Sed, quomodocunque de his statuitur, de tollendis versibus 28—40, quos Bekkerus Alexandrinorum judicium secutus nuper imae paginae ad-

scripsit, neminem jam amplius dubitaturum arbitror. Habemus profecto nobili antiquae columnae fragmento interlitam vilissimam calcem. Tu audi modo Aristonicum ad 28: ἐντεῦθεν ἕως τοῦ πρόφρονι μυθέομαι ἀθετοῦνται στίχοι ιγ', ὅτι ἐξ ἄλλων τόπων μετάκεινται. καὶ ἐν τοῖς κατὰ μέρος διαπίπτει, οὐκ ὀρθῶς χρώμενος ταῖς λέξεσιν ὀδυσσαμένοιο τεοῖο. τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ σοῦ, θέλει δὲ ὁ λόγος ὀργισθέντος σοῦ, ἀσυνάρθρως. Quod judicium rectissimum esse accuratior horum versuum perlustratio facile docebit:

28—30 = *Ι* 430—432 (cfr. ibid. 693—696).

31 = α 45, unde etiam recentiores imitatores desumpserunt α 81, ω 472.

32 = *Σ* 197 + *Ε* 892. Nec similia desunt, ut *Β* 301 εὖ γὰρ δὴ τόδε ἴδμεν et τ 493, ubi Euryclea firmum domino silentium promittit his:

οἶσθα μέν, οἷον ἐμὸν μένος ἔμπεδον οὐδ' ἐπιεικτόν.

Et cfr. infra ad 463.

33. Initio saepius legi ἀλλ' ἔμπης notum est: proxime ad nostrum locum, si bene memini, accedit δ 100 ἀλλ' ἔμπης πάντας μὲν ὀδυρόμενος. Tum Δαναῶν — αἰχμητάων suppeditavit λ 559, cui similis est clausula Δαναῶν — ἀσπιστάων *Ν* 680.

34 = *Θ* 354.

35—37 majore libertate sed satis infeliciter composuit. Neque enim aut in hac rhapsodia aut in iis, qui sequuntur, Iliadis libris Minerva unquam consilium subdit laborantibus in proelio Achivis. Sed ante oculos habebat interpolator Telemacheae Minervam Ulixis filio tam salutaria consilia suppeditantem, cujus beneficii et in deorum concilio α 88 sqq. diserte et in Telemachi colloquio β 26—28 tecte mentionem facit, hic quidem verbo usa etiam in nostrum locum illato: ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. Nec dubito, quin ex eodem carmine gravissimum illud α 61 τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ, quod semel auditum nemini unquam memoria excidet, in causa fuerit nostro, ut illud inauditum poneret ὀδυσσαμένοιο τεοῖο. Tum

38 τὴν δ' ἐπιμειδήσας ex Epipolesi desumpsit, ubi *Δ* 356 Agamemnon subridendo offensum placare studet irascentis Ulixis animum, quem ipsum irridentem facit iisdem verbis Doloneae auctor *Κ* 400 stolidae trepidantis speculatoris aviditati.

39 sq., qui versus hic quidem quid sibi velint nemo facile dixerit, commodius sane infra leguntur *Χ* 184 sq., quamquam nec hic jam meam celare volo sententiam, qua totum illud Jovem inter atque Minervam colloquium

X 166 — 188 a recentiore diasceuasta intrusum censeo ad similitudinem ejus deliberationis, quam *Π* 432—458 de Sarpedonis sorte cum Junone uxore instituit deum pater atque hominum rex.

Contra inter Jovis interdictum in deorum concilio pronuntiatum (*Θ* 1—27, 41—52) atque imperium per Iridem Junoni Minervaeque transmissum (*Θ* 350 sqq.) aliquam narratam fuisse Achivorum cladem tam gravem, ut prae eorum misericordia atque Hectoris odio Juno atque Minerva Jovis minas neglegere statuerint, non opus est demonstretur. Potius hoc quaeritur, utrum is continuae narrationis hiatus probabiliter iis, quae post *Θ* 52 leguntur, expleri possit. Ac mihi quidem, etsi in re incerta nihil pro certo affirmare ausim, haud inepte tamen v. 53—77 sequi videntur. Quid contradici possit, me minime fugit: nimis jejunos esse nimis universe loquentes hos versus atque ab omni accuratiore gestarum rerum expositione destitutos, quam ut «os magna sonaturum» hujus quidem poëtae eos effudisse putari queat. Verum enim vero ille, si bene eum novi — quod ut interim mihi credatur, aliquo meo jure postulare mihi videor —, diis maxime atque divinis rebus delectatus mortales utpote pusilla divinae potentiae ludibria non aliter orationis copia luminibusque exornare consuevit, nisi ubi numina ipsa in mediis hominibus versari atque rebus eorum suas manus injicere coepissent. Quod si conceditur, nihil magnopere vituperabitur in v. 53—58, ubi quam brevissime utriusque exercitus adventus narratur: nam *B* 863 *μέμασαν δ' ὑσμῖνι μάχεσθαι* et *B* 809 *πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι, ἐκ δ' ἔσσυτο λαός* potius ex nostro loco illuc illata sunt. Nec nimis mirabimur, si egregiam descriptionem *Θ* 60—65 integram ex antiquiore poëta *Δ* 446—451 desumpsit secundum ea, quae nuper monui in dissertat. V, p. 8, quemadmodum idem non dubitavit luculentissimam equi superbientis imaginem, quocum Homiliae auctor *Z* 506—511 Paridem contulerat, *O* 263—268 ad Hectorem transferre Apollinis beneficio resuscitatum, ubi non recte puto quatuor versibus 265—268 privatam esse ab Aristarcho comparationem, quae «aut sit, ut est, aut non sit». Unus tamen versus supra tollendus erat 59

πεζοί θ' ἱππῆές τε· πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει,

qui etiam in *B* 810 et *ω* 70 transiit. Quippe habemus hic v. 63 *πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει* de bellico concursantium hostium tumultu ut et *K* 185 — nec abludit in comparatione eidem rei adhibita *δρυτόμων ὀρυμαγδός* *Π* 633 —, qua clausula adjecta ad *ἱππῆες πεζοί τε* *Λ* 529 formula exstitit interpolatoribus gratissima.

Sed major sane est dubitandi materia in sequentibus v. 66—74:

ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ,
τόφρα μάλ' ἀμφοτέρων βέλε' ἥπτετο, πῖπτε δὲ λαός.
ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει,
καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
ἐν δ' ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τρώων θ' ἱπποδάμων καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων,
ἕλκε δὲ μέσσα λαβών· ῥέπε δ' αἴσιμον ἦμαρ Ἀχαιῶν·
αἳ μὲν Ἀχαιῶν κῆρες ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἑζέσθην, Τρώων δὲ πρὸς οὐρανὸν εὐρὺν ἄερθεν.

Duo priores versus etiam *Λ* 84 sq. non minus apte positi inveniuntur, ut, utrius loci prius fuerint, dubitari possit; primus versus etiam *ι* 56 legitur, alterum Apataé poëta ad carminis exitum exornandum adhibuit *O* 318 sq.

ὄφρα μὲν αἰγίδα χερσὶν ἔχ' ἀτρέμα Φοῖβος Ἀπόλλων,
τ ό φ ρ α μ ά λ' ἀ μ φ ο τ έ ρ ω ν β έ λ ε' ἥ π τ ε τ ο, π ῖ π τ ε δ ὲ λ α ό ς.

Nihil igitur impedit, quominus idem auctor hic quoque ea formula uti potuerit. Tum qui sequitur versus meridiem designans aeque bene legitur sed conjunctivo posito de Protei quotidiana consuetudine *δ* 400: his locis et iis, quos modo adduxi, *ι* 58 conjunxit is, qui pingui ingenio in Patrocleam *Π* 777—779 intrusit versus nimis patienter adhuc toleratos.

Sed in iis qui sequuntur versibus infelicissime nobilissimum locum *X* 209—213 transscriptum esse jam Aristarchus sensisse videtur, quamquam ultimis tantum, quos diasceuasta de suo addidit, infestus: audi Aristonicum ad 73 sq.: ἀθετοῦνται, ὅτι ὑπὲρ ἑκάστου στρατεύματος κῆρα ζυγοστατεῖ ὁ Ζεύς, οὐ πλείους, ὡς ἐπὶ Ἀχιλλέως καὶ Ἕκτορος· ὁ δὲ διασκευαστὴς ἐξέλαβε πολλάς. εἰ δέ τις δύο ὑπὲρ ἑκατέρου ἵστασθαί φησι, ῥυόμενος τὴν σύγχυσιν τοῦ δυϊκοῦ σχήματος, ἄλογον· πρὸς τί γὰρ δύο, ἀλλ' οὐ μία; Et secuti sunt recentiores, si bene memini, omnes. Sed ne sic quidem illos «praeclaros versus» bene «Achivis aptatos» esse recte judicavit H e r m a n n u s in dissertat. d e i t e r a t i s a p u d H o m e r u m edita a. MDCCCXL, p. 7. Nam profecto ambae illae mortiferae sortes, quae egregie primorum heroum pari respondent, satis mire ad universas utrasque copias atque ad duces non minus quam ad milites referuntur, praesertim cum non de internecione, sed tantum de fuga alterius exercitus agatur, ut maxime illud αἴσιμον ἦμαρ Ἀχαιῶν — cfr. etiam *π* 280 — a mendacii aut gravissimae neglegentiae crimine liberari nequeat. Nolo premere, quod Jupiter per totam Apatam Graecis inimicissimus hic

quidem, utrum iis an Trojanis clades injicienda sit, extensis lancibus quasi Fatum quoddam se superius consulere videtur, cum in simplici Homericorum dijudicatione philosophorum adyta adire reverear, quorum de meditationibus profundissimis vel Porphyrii scholia ad hunc locrem servata copiosissime testantur.

Itaque non defuturos arbitror, qui his lancibus diligenter pensitatis totum locum v. 66—74 ad centonarium opificium rejiciant. Et falsam esse hanc sententiam equidem minime omnium certo pronuntiaverim, quamquam tum excidisse totam de cladis initio narrationem statuendum sit. Fieri tamen potuit, ut Apatae auctor, cujus ingenio mire placuisse conjicias aureas Jovis lances, accommodate iis utentem fecerit summum moderatorem hoc uno versu contentus:

καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἔκλινε τάλαντα.

Vid. *T* 223 sqq.

— — — *ἐπὴν κλίνησι τάλαντα*
Ζεύς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμίης πολέμοιο τέτυκται,

et cfr. *Π* 658 *γνῶ γὰρ Διὸς ἱρὰ τάλαντα.*

Sed de his quomodocunque statuitur, ultimos versus 75—77 quamquam et ipsos formulis partim expletos commode describendae cladi praemitti potuisse nemo negabit. Eam ipsam vero quomodo narraverit nescimus, nec facile quis aliis ex locis probabiliter suppleverit, quae prorsus excidisse videntur fortasse non nimis multa. Nostrum enim poëtam ab humanis rebus singulatim accurateque exponendis fere abstinere supra jam monui.

Hoc vero confidenter affirmari debet, quae jam sequuntur v. 78—211, aliena esse ab Apatae auctore. Quae etiamsi egregie atque condigne essent scripta, ut sunt pleraque inepte excogitata et inscite expressa, jam propterea ad illum referri non possent, quod in iis Agamemnon Diomedes Ulixes memorantur, qui ut in ceteris carminibus Agamemnonis Aristia recentioribus ita etiam in nostro nusquam inter pugnantes recensentur. Itaque hic quidem taedioso singula excutiendi labore supersedere poterimus: neque enim quisquam adversabitur, opinor, nostrae sententiae, qua hanc quintam particulam non sane ad vilissimas consutoriae fabricae feturas detrudendam sed tamen imitatorio illarum rhapsodiarum generi, cujus insigne exemplum Hectoris Monomachiam esse nuper demonstravimus, adscribendam censemus. Sufficit igitur pauca quaedam breviter perstringere, quae partim jam notavit Kayserus l. c. p. 12.

Volneratum Nestoris equum v. 81 sqq. ad Patroclei Pedasi similitudinem effinxit *Π* 467 sqq., qua in re tamen volnus equo inflictum haud inficete 83—85 accuratius eum indicasse lubenter concedo. Sed laus, quam propter hanc artem ei tributuri sumus, eo minuitur, quod equum, quem unicum Nestori esse putavimus, quoniam altum fuit de ceteris silentium, subito *ἐν παρηορίῃσιν* tantum ut Pedasum (*Π* 152) alligatum fuisse sero concludimus ex v. 85 sqq.

ὄφρ' ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε
φασγάνῳ αἴσσων, τόφρ' Ἕκτορος ὠκέες ἵπποι
ἦλθον ἀν' ἰωχμόν, θρασὺν ἡνίοχον φορέοντες
Ἕκτορα,

ubi simul Hectorem miramur non solum bellatorem sed etiam aurigam. Nec minus miramur in iis, quae statim narrantur, Ulixem non solum fugientem, sed etiam ignava fuga Nestori salutem afferentem quamquam a Diomede demum suum in currum recepto. Verum non huic sed Ulixi frustra ad resistendum incitato hoc salutare facinus adscribitur ineptis versibus 91—93:

— *καί νύ κεν ἔνθ' ὁ γέρων ἀπὸ θυμὸν ὄλεσσεν,*
εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης,
σμερδαλέον δ' ἐβόησεν ἐποτρύνων Ὀδυσῆα.

Miramur etiam Hectorem primum quidem tanta celeritate appropinquantem, ut Nestor lori, quo alligatus erat occisus equus, abscidendi vix tempus invenire videatur, tum vero, ut conjicere debemus, sine ulla causa subito tantopere cunctantem, ut Diomedes post duos sermones Ulixi et Nestori habitos hunc suum in currum recipere, hic vero equos Diomedis flagello admonere possit, antequam *Ἕκτορος ἄγχι γένοντο* 117.

Neque in verbis, quibus usus est interpolator, solitam horum hominum artem desideramus. *Νέστωρ - Γερήνιος*, *οὖρος Ἀχαιῶν* notus ille ex *γ* 411 praesto erat imitatoribus etiam *Λ* 839, *Ο* 370, 659. Quod sequitur *οὔτι ἑκών* notum est, sed ferri potest, melius certe quam *ἵππος ἐτείρετο* pessime ex eadem sede *Ε* 153, *Χ* 242 huc translatum, pro quo jam antiquo tempore fuerunt, qui lecturi essent *ἐδάμνατο*. De versu 82

δῖος Ἀλέξανδρος Ἑλένης πόσις ἠυκόμοιο,

quo hic quidem loco parum apto «belli deterrima causa» infertur, supra ad *Η* 355 monuimus, ubi tamen multo aptius positus erat. Tum *φασγάνῳ ἀΐξας* supra *Ε* 81 habuimus, ubi certe major gladii efficacia diserte indicatur; v. 91 et *Γ* 374 et alibi legitur, v. 93 saepius etiam occurrit; *μεταφρένῳ ἐν δόρυ πῆξεν* *Ε* 40 adfuit. Postremo *ἄγριον ἄνδρα*, quo epitheto hic Hector

notatur heroum mitissimus, profecto multo aptius irascens Scamander *Φ* 314 Achillem appellat crudelissime saevientem — ἵνα παύσομεν ἄγριον ἄνδρα, quae tota clausula nostri auribus inhaeserat — et majore etiam jure immanem Cyclopem designant Ulixem pacaturi socii ι 494.

In sequentibus dubitaremus, quomodo tandem idem, qui v. 99

Τυδεΐδης αὐτός περ ἐὼν προμάχοισιν ἐμίχθη,

simul Nestoris equis adsistens cum ipso colloqui potuerit, nisi meminissemus nos *E* 134 eadem fere legere rectius sane

Τυδεΐδης δ' ἐξαῦτις ἰὼν προμάχοισιν ἐμίχθη.

Miraremur etiam, quod pro Hectore plures iique adolescentes bellatores memorantur 102

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,

nisi simul cum senectute Nestoris in mentem nobis veniret illud Z 255

ἦ μάλα δὴ τείρουσι δυσώνυμοι υἷες Ἀχαιῶν.

Senectutem vero suam iisdem verbis ipse Nestor notaverat *Δ* 321 νῦν αὖτέ με γῆρας ὀπάζει. V. 104 quo jure famulum objurget Diomedes adjectivo usus, quod ϑ 311 Volcanus sibi adtribuit, nescimus: nescimus enim omnino, num famulus adfuerit Nestori, quem supra gladio idem negotium exsequentem vidimus, quo *Π* 472 non Patroclus perfungitur sed Automedon auriga; equos vero sine dubio injuria notavit quippe non tam tardipedes quam occisi jugalis casu retardatos, ut supra 86 diserte indicatum erat

σὺν δ' ἵππους ἐτάραξε κυλινδόμενος περὶ χαλκῷ,

ubi tamen clausula non satis quadrat equo caput sagitta confixo. Sed in mente erant ἵπποι βάρδιστοι ex *Ψ* 309 sq., 530, qui et ipsi καλλίτριχες.

Sed haec tamen operosius collata sunt. Simplicius in v. 105—107 rem gessit, quos versus integros ex *E* 221—223 descripsit, ubi iisdem Aeneas Pandarum, ut suum currum conscendat, invitat. Quidni vero? Diomedes Aeneae postquam victo equos ademerat, victoriae jure poterat etiam verba surripere! Sequentem versum

οὕς ποτ' ἀπ' Αἰνείαν ἑλόμην μήστωρα φόβοιο

damnabat Aristarchus: ἀϑετεῖται, ὅτι ἄτοπον προστιϑέναι τὴν ἱστορίαν τῷ εἰδότι, καὶ ὁ καιρὸς δεῖται συντομίας, καὶ ὅτι τὸ ποτὲ χρονικὴν ἔχει ἔμφασιν, τῆς ἀφαιρέσεως γεγονυίας τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ. Quam injuste vero ille! Versus enim concinnatorio stilo dignissimus esse apparebit comparanti Z 97, 278, *M* 39, *Ψ* 16, nisi adeo ex *E* 272 cum quibusdam μήστωρε φόβοιο interpolator scripsit ad ipsos equos Nestoreo jugo gravius opponendos.

Aurigae Hectoris a Diomede interfecti exemplum infra ex Teucri Aristia mutuatus est, ex qua non solum Archeptolemum illius successorem desumpsit sed etiam integros versus transscripsit: 121—125 = 313—317. Nec unde caetera collegerit, latet. De 112 nihil opus est dicatur: saepius haec formula repetitur. Sed magis advertunt animum duo *θεράποντε,* Nestoris opinor, quamquam non diserte indicatur, *Σθένελός τε καὶ Εὐρυμέδων ἀγαπήνωρ,* quorum illum volgo pro celeberrimo habent Idomenei famulo, hic vero ut Nestoris auriga etiam infra in recentiore rhapsodia *Λ* 620 commemoratur. Patet homonymis hos quoque abuti imitatores, ut Monomachiae auctorem, de quo supra in dissertat. V, p. 18 sq. admonui. Habuimus in Epipolesi de Agamemnonis equis *Δ* 227 sq.

καὶ τοὺς μὲν θεράπων ἀπάνευθ' ἔχε φυσιόωντας
Εὐρυμέδων, υἱὸς Πτολεμαίου Πειραΐδαο.

Tum *λάβ' ἡνία σιγαλόεντα* 116 = *E* 328, *μάστιξεν δ' ἵππους* 117 = *E* 768 et alibi, *καὶ τοῦ μέν ῥ' ἀφάμαρτεν, ὃ δ' ἡνίοχον θεράποντα* 119 = *Φ* 171 + *E* 580, *υἱὸν ὑπερθύμου* 120 = *E* 77, *ἵππων ἡνί' ἔχοντα* 121 = *Π* 739 (in simili Cebrionae aurigae casu) habemus.

Sed profecto mirum est, quod unius ejusque obscuri hominis caede Hectore sane nihil prorsus agente tanta rerum conversio existit:

ἔνθα κε λοιγὸς ἔην καὶ ἀμήχανα ἔργα γένοντο,
καί νύ κε σήκασθεν κατὰ Ἴλιον ἠύτε ἄρνες,

ut Jupiter denuo ipse suam potentiam interponere atque fulmine misso cum equis etiam Nestorem atque Diomedem perterrere necesse habeat. Splendidum per se atque Homerico nomine haud indignum esse hunc locum non nego, ut paene eum aliunde subreptum esse arbitrer; sed nimis abruptum esse nec satis a narrationis integritate commendari ii quoque antiquiorum criticorum senserunt, de quibus haec in scholiis ad v. 131 legimus: *ἔν τισι τῶν παλαιῶν φέρονται δύο στίχοι·*

Τρῶες ὑπ' Ἀργείων, ἔλιπον δέ κεν Ἕκτορα δῖον
χαλκῷ δηιόωντα, δάμασσε δέ μιν Διομήδης.

Cum Nestoris oratione statim ad se suamque tenuitatem recidit rhapsodus. Ut hic Nestor, ita *E* 243 sqq. Sthenelus Diomedi fugae auctor existit. Verba quidem passim aliunde desumpsit, ut totum adhortationis colorem ex *Γ* 439 sq.

νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν σὺν Ἀθήνῃ,
κεῖνον δ' αὖτις ἐγώ· παρὰ γὰρ θεοί εἰσι καὶ ἡμῖν,

quae conjunxit cum formula σήμερον, ὕστερον αὖτε, de qua supra in dissertat. V, p. 9 ad *H* 30 dixi. Tum non nimis feliciter effictum videtur Διὸς νόον εἰρύσσαιτο ex *Ω* 584 μὴ — κραδίῃ χόλον οὐκ ἐρύσαιτο. De clausula usitatissima ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερός sive φέρτατός ἐστι plenissime ad h. l. ipsum disseruit Spitznerus.

Diomedis responsum quamquam nihil continet, quo offendamur, nec tamen quidquam novi praebet. V. 145 notissimus est; etiam 146 sequente ἀλλά et *A* 286 et alibi occurrit; 147 ex *Π* 52 (σ 274) deprompsit; utrumque conjunctum habemus *O* 205 et 207:

Ἶρι θεά, μάλα τοῦτο ἔπος κατὰ μοῖραν ἔειπες·
ἀλλὰ τόδ' αἰνὸν ἄχος κραδίην καὶ θυμὸν ἱκάνει.

Sequentium, quae paullo magis propria sunt, universum tamen argumentum ex *Δ* 176—182 hausit, unde ultima quoque verba — τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών — transscripsit.

Prorsus ejusdem indolis sunt 151—160. Satis accommodate omnia et dicta et narrata videntur, sed versus versuumque partes etiam alibi leguntur: 151 sq. nemo ignorat; ad 153 κακὸν καὶ ἀνάλκιδα φάντες ex *Ξ* 126 sumpsit; 155 Τρώων ἄλοχοι *H* 77 et Τρώων στίχες ἀσπιστάων *Δ* 221 cum Τρώων μεγαθύμων υἷας *Ψ* 175 (181) et Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων *E* 577 conjunxit; ad 156 et *Δ* 588 βάλον ἐν κονίῃσι et *Z* 430 θαλερὸς παρακοίτης succurrit. Tum φύγαδ' ἔτραπε hic et infra 257 ex *Π* 657 deprompsit; denique 158 sq. = *O* 589 sq.

— — — ἐπὶ δὲ Τρῶές τε καὶ Ἕκτωρ
ἠχῇ θεσπεσίῃ βέλεα στονόεντα χέοντο.

Nec in 160 (cfr. *E* 347) quidquam proprii invenitur, nec in Hectoreae cavillationis initio, ubi profecto, quae *M* 310 sq. Sarpedon Glauco socio in memoriam revocat pugnae ciendae gratia

Γλαῦκε, τί ἦ δὴ νῶϊ τετιμήμεσθα μάλιστα
ἕδρῃ τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείοις δεπάεσσιν,

iisdem Hectorem male facit fugienti hosti inclamantem Agamemnoni simul adhortatoriae ad Idomeneum orationis initium suffuratus *Δ* 257

Ἰδομενεῦ, περὶ μέν σε τίω Δαναῶν ταχυπώλων.

Nec profecto eidem hosti accommodata est quae sequitur minatio de popularium contemptu

νῦν δέ σ' ἀτιμήσουσι· γυναικὸς ἄρ' ἀντὶ τέτυξο,

qua minatione non minus suo genio indulsit quam sequentibus tribus versibus:

ἔρρε, κακὴ γλήνη, ἐπεὶ οὐκ εἴξαντος ἐμεῖο
πύργων ἡμετέρων ἐπιβήσεαι, οὐδὲ γυναῖκας
ἄξεις ἐν νήεσσι · πάρος τοι δαίμονα δώσω.

ubi quot versus tot offensiones habemus, ut non miremur hic quidem obelis figendis jam Aristophanem Aristarcho praecivisse: ἀθετοῦνται στίχοι τρεῖς, ὅτι εὐτελεῖς εἰσι τῇ κατασκευῇ, καὶ τὸ πάρος τοι δαίμονα δώσω τελείως ἐστὶν οὐ κατὰ τὸν ποιητήν · ἀνάρμοστα δὲ καὶ τὰ λεγόμενα τοῖς προσώποις. ἄλλως. τούτους καὶ Ἀριστοφάνης ἠθέτησεν. Ultima quidem ex Δ 396 paullo melius Zenodotus scribebat πάρος τοι πότμον ἐφήσω. Sed vereor, ut in cumulatis hujus loci ineptiis causam habeamus satis gravem, ob quam interpolatori interpolatorem supervenisse statuamus.

Sequens versus contaminatus ex Ε 443 et Λ 189 (alibi) jam veteribus scrupulum injecerat — πῶς δύο εἰπὼν τὸν Διομήδην μεριμνῆσαι ἓν ἐπάγει; —, ut quidam de interpretatione desperantes adeo post 168 alterum membrum adderent subjecto versu

ἢ μήτε στρέψαι μήτ' ἀντίβιον μαχέσασθαι,

inepte quidem, si verba spectamus imperite ex antecedentibus repetita, sed recte, si ex formulae usu judicamus: Λ 189 sqq., Ν 455 sqq., a quo nec illud σοὶ δὲ διάνδιχα δῶκε Κρόνου πάις abludit. Et cfr. Ε 671 sqq., Π 435 sqq.

Tum v. 170 sq.

τρὶς μὲν μερμήριξε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν,
τρὶς δ' ἄρ' ἀπ' Ἰδαίων ὀρέων κτύπε μητίετα Ζεὺς
σῆμα τιθεὶς Τρώεσσι, μάχης ἑτεραλκέα νίκην

aut immodicam imitationem aut lepidam parodiam continent praeclari loci Ε 436 sq.

τρὶς μὲν ἔπειτ' ἐπόρουσε κατακτάμεναι μενεαίνων,
τρὶς δέ οἱ ἐστυφέλιξε φαεινὴν ἀσπίδ' Ἀπόλλων.

Quantus enim hic est heros, cujus fugientis de resistendo vel solam cogitationem ter conceptam ternis summus Jupiter fulguribus reprimendam putavit? Et in ultimo versu non satis congruere σῆμα τιθεὶς Τρώεσσιν cum usitata clausula, de qua nuper in dissertat. V, p. 9 scripsi, jam senserunt ex antiquis ii, qui interpungendo male compacta secernere studebant: βραχὺ διασταλτέον ἐπὶ τὸ Τρώεσσιν · αὐτὸ γὰρ τὸ σημεῖον, πρὸς τὸ σημαινόμενον ὑπαντήσας, εἴρηκε νίκην. ἐὰν δὲ συνάπτωμεν, γίνεται σολοικοφανές.

Hectoris oratio 172—182 ejusdem est, quam jam ad taedium usque in his revelavimus, consuetudinis, qua formulae decantatae cum insolentissimis

ἅπαξ εἰρημένοις committuntur, qualia hic et τείχεα, ἀβλῆχρ' οὐδενόσωρα habemus et mirum illud imperium:

μνημοσύνη τις ἔπειτα πυρὸς δηίοιο γενέσθω,
ὡς πυρὶ νῆας ἐνιπρήσω, κτείνω δὲ καὶ αὐτούς.

Cujus membri finalis effecti scilicet ex *O* 701 sq.

Τρωσὶν δ' ἔλπετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἑκάστου
νῆας ἐνιπρήσειν κτενέειν θ' ἥρωας Ἀχαιούς,

nisi etiam nostro jam adfuerunt recentioris et ipsius auctoris versus de Hectoris jactatione *Ξ* 46 sq.

μὴ πρὶν πὰρ νηῶν προτὶ Ἴλιον ἀπονέεσθαι,
πρὶν πυρὶ νῆας ἐνιπρῆσαι, κτεῖναι δὲ καὶ αὐτούς,

omni sane offensione carentes — membri igitur illius finalis alteram partem haud satis apte ad ignis memoriam referri sensit profecto is, qui post 182 versum addidit

Ἀργείους παρὰ νηυσίν, ἀτυζομένους ὑπὸ καπνοῦ

contractum ex egregio loco *I* 241 sqq.

στεῦται γὰρ νηῶν ἀποκοψέμεν ἄκρα κόρυμβα
αὐτάς τ' ἐμπρήσειν μαλεροῦ πυρός, αὐτὰρ Ἀχαιοὺς
δῃώσειν παρὰ τῇσιν ἀτυζομένους ὑπὸ καπνοῦ,

ubi ante Bekkerum fere perperam edebatur ὀρινομένους.

Tertiae orationis, qua jam equos ut socios servosve (cfr. ξ 71 ὣς εἰπὼν δμώεσσιν ἐκέκλετο) Hector compellat, ineptiae nec antiquos nec recentiores fefellerunt. Et illi quidem duos versus sustulerunt, primum 185

Ξάνθε τε καὶ σύ, Πόδαργε, καὶ Αἴθων Λάμπε τε δῖε,

«ὅτι οὐδαμοῦ Ὅμηρος τεθρίππου χρῆσιν παρεισάγει· μάχεται δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα δυικά, καὶ ἡ προσφώνησις εὐήθης», nec doctissimos viros, unde equos Hectori suo quasi mutuatus sit compilator, fefellit: ἀθετεῖται ὁ στίχος, πρῶτόν γε καὶ διὰ τὸ σύ, εἶτα διὰ τὰ ὀνόματα· Λάμπος γὰρ τῆς Ἠοῦς ἐστιν ἵππος (ψ 246), Ξάνθος Ἀχιλλέως (*T* 400), Πόδαργος Μενελάου, Αἴθη Ἀγαμέμνονος (*Ψ* 295), ἣν Αἴθωνα νῦν εἶπε μετατιθεὶς τὸ γένος; cfr. Lehrs. Arist. p. 196 sq. Tum 189

οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι,

«γελοιότατος ἐπὶ ἵππων ὁ στίχος, ὅτι οἶνον ἵπποι οὐ πίνουσι· καὶ ὅτι θυμὸς ἀνώγοι οἷον εἰς μέθην» (ita Lehrs. apud Friedlaend. p. 142 pro eo quod in libro legitur εἰς μέθην γελοῖον). Et fere secuti sunt recentiores, ut Heynius, qui, «venerat homini in mentem», inquit, «Hecuba Hectori vinum

apportans Z, 264. eadem libandum vinum afferens Ω, 284;» Spitznerus, Faesius, Kayserus qui l. c. p. 4 quae ϑ 70 de Demodoco dicuntur eadem δέπας οἴνοιο, πιεῖν ὅτε ϑυμὸς ἀνώγοι adduxit, Bekkerus.

Sed accedunt alia. Profecto quid magis ridiculum sit, dictu difficile est: utrum quod Andromacha scilicet egregia materfamilias equos bellatores prius quam ipsum maritum pascit, an quod Hector his ipsis equis Nestoris clupeum, «cujus penetret nunc gloria caela», et artificiosam Diomedis loricam tamquam summa ostendit tropaea, quibus reportatis hac ipsa nocte Achivos naves conscensuros esse jumentis suis bene scilicet cordatis affirmat! Ineptiarum profecto hic nidum esse quivis concedat necesse est, quem nidum si jam ex aliena materia conglutinatum videmus, quid impedit, quominus in pessimae imitationis exemplo nos versari videamus? Ut orationis equis habitae auctorem Antilochum habuit Ψ 403—416 in curuli certamine suae bigae Nestoris κομιδήν (411 coll. Θ 186) exprobrantem, ita ex eodem loco 414 deprompsit ἀλλ' ἐφομαρτεῖτον καὶ σπεύδετον. Ad ἀσπίδα Νεστορέην sane non adscendere ἀσπίδα ταυρείην N 160 concedo, vile inventum, sed tum aperte memoria adfuit

οἴμης, τῆς τότ' ἄρα κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἵκανεν

ϑ 74, et ipsius Ulixis, qui de se ipso gloriatur ι 20 καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. Nec aurum unde surriperet, defuit χρυσὸς — δῶρα ϑεοῖο Υ 268 = Φ 165; tum τὸν Ἥφαιστος κάμε τεύχων B 101 de celeberrimo Agamemnonis sceptro, τό οἱ Τυχίος κάμε τεύχων H 220 de septemplici Ajacis clupeo legerat, etiamsi, de qua re certi quid statui nequit, post nostrum demum T 368 illatus sit

δύσατο δῶρα ϑεοῦ, τά οἱ Ἥφαιστος κάμε τεύχων.

Porro facete profecto, quae Diomedes E 273 de equis dixit — εἰ τούτω κε λάβοιμεν —, hic Hector ad equos dicit; postremo τῷ κεν ἐελποίμην αἱρησέμεν P 488 et ipsum ad equos relatum conjunctum cum ι 101 νηῶν ἐπιβαινέμεν ὠκειάων extremae adhortationi profuit, in qua unum sane ἅπαξ λεγόμενον splendescit αὐτονυχί!

Haec igitur si consideramus, non multum profecto malum imitatorem sordibus suis liberatum iri concedemus, si cum Friedlaendero in Analectis Homericis, quae nuper Jahnii annalibus inserenda curavit, p. 490 initium certe insulsae orationis v. 186—190, ne scilicet Andromacha idem marito atque equis triticum adposuisse videatur, plenius olim atque accommodatius scriptum fuisse credamus, ut et 186, nisi subsit lacuna, ἦν πόρεν

ὑμῖν pro *ἣν μάλα πολλὴν* pro genuina scriptura habeamus et post 190 hujuscemodi versum additum fuisse conjiciamus

σῖτον καὶ κρέα πολλὰ πορούσ' ὡπλίσσατο δόρπον.

Ingeniose profecto, nisi cum tam vili capite res nobis esset.

Nec majoris pretii abruptum esse Junonis atque Neptuni colloquium v. 198—212 nemo non videt. Itaque satis habeo ipsum transitum notasse notis formulis imperite expletum

ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, νεμέσησε δὲ πότνια Ἥρη,

quo praemisso — ut alia omnia taceam — certe Junonem exspectamus gloriabundo potissimum Hectori irascentem, et sequentem versum

σείσατο δ' εἰνὶ θρόνῳ, ἐλέλιξε δὲ μακρὸν Ὄλυμπον,

quo perridicule Phidiaci loci majestatem *μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον* traduci quis negaverit? De caeteris taceo, ne post operosam tot tantorumque vitiorum criminationem nihil cogitandum reliquisse videar legentium acumini. Quid, quod jam Heynius, quid rei sit, et clare sensit et aperte pronuntiavit, postquam antiquorum criticorum de v. 185 ratiocinia probavit: « At enim alia eaque gravior dubitatio animo meo insidet, an totus hic locus et episodium antiquiorem auctorem habeat; nimiam redolet interpolatoris operam male sedulam; nullam vim ad narrationem habet, et loco sublato a vs. 184 ad vs. 212, *ὥς εἰπὼν* ad *ὥς οἱ μὲν*, narratio multo magis epica structura et gravitate procedit. Verum haec res est sensus, qui cuique suus est relinquendus. »

Ita quidem Heynius. Nec in sequentibus amplius animus est singulos versus eadem, qua adhuc consuevimus, pertractare ratione. Jam enim, si quis ipse aut sententiam ferre dubitet aut quaestionem instituere nauseet, apud hunc quidem satis fidei me inventurum confido, si ejusdem tessellatae fabricae et v. 217—265 et v. 438—484 esse simpliciter affirmavero, praesertim cum illos quidem versus cum suis archetypis satis accurate composuerit Kayserus l. c. p. 25 sq., ex his vero satis sit meminisse 457—462 ex *Δ* 20—25, 463—468 adeo ex *Θ* 32—37, de quibus supra p. 16 dictum est, esse repetitos, nisi quod hic quidem *σθένος οὐκ ἀλαπαδνόν* variandi gratia habemus ex *E* 783 (cfr. *σ* 373) etiam a rhapsodo illo in *H* 257 translatum. Unum tantum observare placet, hoc posterius fragmentum ex iis esse, quae novissima aetate et fortasse ab ipsis demum Pisistrateis interposita sunt et eo quidem consilio, ut totius Iliadis compages «longo post tempore» tandem

confecta hic illic legentium memoriae inculcaretur. Clarissime id apparet ex 473—481, quos versus paullo accuratius consideremus. Ita igitur Juppiter:

οὐ γὰρ πρὶν πολέμου ἀποπαύσεται ὄμβριμος Ἕκτωρ,
πρὶν ὄρθαι παρὰ ναῦφι ποδώκεα Πηλεΐωνα
ἤματι τῷ, ὅτ' ἂν οἱ μὲν ἐπὶ πρύμνῃσι μάχωνται,
στείνει ἐν αἰνοτάτῳ, περὶ Πατρόκλοιο πεσόντος·
ὣς γὰρ θέσφατόν ἐστι.

Ut supra v. 466—468, qui et in optimis codicibus omittunter et a scholiis ignorantur, jam mature sublati esse videntur, ita hic 475 et 476 ab Aristarcho improbati sunt: ἀθετοῦνται στίχοι δύο, ὅτι διὰ τοῦ ἤ μ α τ ι τ ῷ πλείονος χρόνου ὑπέρθεσιν σημαίνει, τῇ δὲ ἑξῆς ἐπὶ τὸν τάφρον παράγει τὸν Ἀχιλλέα. καὶ ἀκριβολογεῖν οὐκ ἀναγκαῖον κατὰ τίνα καιρὸν ἐξαναστήσεται, ἀρκεῖ δὲ «πρὶν ὄρθαι παρὰ ναῦφι ποδώκεα Πηλεΐωνα»· τό τε ἐπιφερόμενον ψεῦδός τι ἔχει· οὐ γὰρ ἐν τῷ στείνει μάχονται. Ita quidem Aristonicus, et secuti sunt recentiores et adeo Nitzschius in libro, quem de Homerica poësi novissime scripsit, p. 249: recte, si in poëtae carmine versaremur ab indignis additamentis liberando. Verum agitur de consarcinatore, qui in comportandis consuendisque centonibus, quibus lacunas inter ipsa carmina hiantes expleret, id unice agebat, ut Homericis formulis uteretur, quae utrum recte an prave adhiberentur, parum ejus intererat, dummodo quae vellet plene enuntiare sibi videretur. Ita et huic loco ex ejusmodi quidem hominis mente aliquid defuturum fuisse, nisi et pugna navalis et Patrocli caedes diserte indicaretur, vel locus consimilis docet *O* 64—68, ubi idem fortasse priori interpolationi, quae Jovis ad Junonem orationem versu 55 primitus conclusam versibus 56—63 et 69—77 auxit, post verba per se rectissime dicta (vid. *Λ* 311, 824, ut taceam de *Ι* 235, *Μ* 107, 126, *Ρ* 639)

φεύγοντες δ' ἐν νηυσὶ πολυκλήϊσι πέσωσιν

quinque insuper intrusit versus ejusdem et consilii et coloris:

Πηλεΐδεω Ἀχιλῆος. ὃ δ' ἀνστήσει ὃν ἑταῖρον
Πάτροκλον· τὸν δὲ κτενεῖ ἐγχεϊ φαίδιμος Ἕκτωρ
Ἰλίου προπάροιθε, πολέας ὀλέσαντ' αἰζηοὺς
τοὺς ἄλλους, μετὰ δ' υἱὸν ἐμὸν Σαρπηδόνα δῖον.
τοῦ δὲ χολωσάμενος κτενεῖ Ἕκτορα δῖος Ἀχιλλεύς.

Similiter hic quoque duos illos versus conglutinavit: ἤματι τῷ ὅτ' ἂν — formula usitatissima est; ἐπὶ πρύμνῃσι μάχοντο legerat *O* 385 (et cfr. *Ξ* 51, *O* 722); στείνει ἐν αἰνοτάτῳ ex ipsa Patroclea deprompsit *O* 426 μάχης ἐν

στείνεϊ τῷδε memor fortasse illius, quod in Hesiodeo scuto 297 legitur *ἴδει ἐν αἰνοτάτῳ*, certe de grammaticorum dubitationibus securus; *περὶ Πατρόκλοιο θανόντος* (quod jam dudum pro *πεσόντος* restitui debebat) ex *P* 120, 182, *Σ* 195.

In sequentibus vero

— — — *σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω*
χωομένης, οὐδ' εἴ κε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' Ἰαπετός τε Κρόνος τε
ἥμενοι οὔτ' αὐγῇς Ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ' οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε Τάρταρος ἀμφίς.

primum vide, quam lepide suum in usum detorserit callidum illud Junonis mendacium, quo in Apata Venerem simul atque Jovem fallit *Ξ* 200—207 = 301—306:

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης
Ὠκεανόν τε, θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν,
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐὺ τρέφον ἠδ' ἀτίταλλον,
δεξάμενοι Ῥείας, ὅτε τε Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς
γαίης νέρθε καθεῖσε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης·
τοὺς εἶμ' ὀψομένη καί σφ' ἄκριτα νείκεα λύσω·
ἤδη γὰρ δηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται
εὐνῆς καὶ φιλότητος, ἐπεὶ χόλος ἔμπεσε θυμῷ.

Tum attende, quomodo hic quoque flosculorum undecunque decerpendorum morem retinuerit: *σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω οὐδ' ὄθομαι κοτέοντος* *A* 180; *ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι* Z 143 = *Υ* 429; tum nec *ἥμενοι* aliquoties versus initio positum ignoravit nec saepius repetitum *ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο* aut *Ὑπερίονος ἠελίοιο*; Tartarus *βαθύς* vero ex *Θ* 13 sq. fluxit. Iapetum quidem unde et cur potissimum Saturno captivo socium adjunxerit, nescire me fateor, utrumque vero in tenebris sedentes quippe *Τάρταρον ἠερόεντα* habitantes ad Cimmeriorum sive Cerberiorum illorum imaginem illustravit seu potius obscuravit, de quibus Necyiae interpolator:

— — — *οὐδέ ποτ' αὐτοὺς*
ἠέλιος φαέθων καταδέρκεται ἀκτίνεσσιν.

Atque his radiis delectari quicunque *ὁρᾷ φάος ἠελίοιο* satis constat: de ventis vero, quos scimus haud raro satis importunos esse, magis dubia res esset, nisi commode succurrerent *Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης*, ubi Rhada-

mantho et Menelao ῥηΐστη βιοτὴ πέλεν, quoniam huic quidem «terrae pater» nec «nivis» nec «dirae grandinis» vim immittit,

ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

His igitur ventis carentes fecit suos ὑποταρταρίους (cfr. *N* 274, 279) egregius inventor.

Sed jam tempus est, ut haec imitatorii stili exercitia relinquamus et caetera, quae nostro in libro supersunt, fragmenta paullo accuratius inspiciamus. Habemus hic primum Teucri Aristiam 266—334, qui postquam octo missis sagittis totidem hostes percussit, Agamemnonis laude instigatus Hectori ipsi arcum intendit, sed ab eo, a quo binae sagittae aberraverunt aliis hostibus funestae, gravissimo lapidis ictu telis viribusque exuitur. Esse hoc epyllium, quod haud infeliciter cum altera ejusdem herois aristia certare videtur Epinausimachae inserta *O* 436—485, haud contemnendi poëtae optime sentiet quicunque alacri animo a vicinis legendis ad illud accesserit. In eo epyllio ut quae non nimis multa leguntur etiam alibi obvia eam legem non migrant, quam supra in dissertat. V. p. 8 breviter adumbravi, ita nonnulla insunt et peculiaria et vero egregia, ex quibus unum illud suavissimum adscripsisse juvat simile:

μήκων δ' ὣς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ
καρπῷ βριθομένη νοτίῃσί τε εἰαρινῇσιν·
ὣς ἑτέρωσ' ἤμυσε κάρη πήληκι βαρυνθέν.

quod imitando fere corruperunt recentiores, ut Apollon. Rhod. III, 1399—1401, Quint. Sm. IV, 423—429, non male tamen expressit Vergil. Aen. IX, 434 sqq., dummodo ne pannum praetexuisset Catullo (XI, 23 sq. LXII, 39 sq.) subreptum:

— «inque humeros cervix collapsa recumbit,
Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens, lassove papavera collo
Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.»

Sed de epyllii exitu, qui quidem nunc est constans ille ex versibus 330-334:

Αἴας δ' οὐκ ἀμέλησε κασιγνήτοιο πεσόντος,
ἀλλὰ θέων περίβη καί οἱ σάκος ἀμφεκάλυψε·
τὸν μὲν ἔπειθ' ὑποδύντε δύω ἐρίηρες ἑταῖροι,
Μηκιστεὺς Ἐχίοιο πάις καὶ δῖος Ἀλάστωρ,
νῆας ἔπι γλαφυρὰς φερέτην βαρέα στενάχοντα,

qui versus excepto primo — ἀλλ' οὐδ' ἀχνύμενός περ ἑοῦ ἀμέλησεν ἑταίρου — prorsus iidem *N* 419—423 leguntur de Antilocho ejusque sociis Hypsenorem e bellico tumultu eripientibus, — de eo igitur exitu recte jam dubitationem movit Kayserus l. c. p. 7. Ne multa: videtur hic exitus ex Epinausimache episodio nostro allitus esse ab eo, qui totam hanc, de qua in hoc libello agimus, compagem conglutinavit.

Restant jam, de quibus dicatur, tres loci, quorum duo priores vel obiter intuenti aliquam et argumenti et dictionis cognationem habere videntur, primum 213—216:

τῶν δ', ὅσον ἐκ νηῶν ἀπὸ πύργου τάφρος ἔεργε,
πλῆθεν ὁμῶς ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν ἀσπιστάων
εἰλομένων· εἴλει δὲ θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι
Ἕκτωρ Πριαμίδης, ὅτε οἱ Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν.

tum 335—349, quorum tres 345—347 excepta una vocula (ὣς οἳ μὲν pro οἳ μὲν δὴ) integri in emblema jam a Lachmanno sublatum *O* 367—369 recepti sunt:

ἂψ δ' αὖτις Τρώεσσιν Ὀλύμπιος ἐν μένος ὦρσεν·
οἳ δ' ἰθὺς τάφροιο βαθείης ὦσαν Ἀχαιούς,
Ἕκτωρ δ' ἐν πρώτοισι κίε σθένεϊ βλεμεαίνων·
ὡς δ' ὅτε τίς τε κύων συὸς ἀγρίου ἠὲ λέοντος
ἅπτηται κατόπισθε ποσὶν ταχέεσσι διώκων
ἰσχία τε γλουτούς τε, ἑλισσόμενόν τε δοκεύει,
ὣς Ἕκτωρ ὤπαζε καρηκομόωντας Ἀχαιούς,
αἰὲν ἀποκτείνων τὸν ὀπίστατον· οἳ δ' ἐφέβοντο.
αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν
φεύγοντες, πολλοὶ δὲ δάμεν Τρώων ὑπὸ χερσίν,
οἳ μὲν δὴ παρὰ νηυσὶν ἐρητύοντο μένοντες,
ἀλλήλοισί τε κεκλόμενοι, καὶ πᾶσι θεοῖσι
χεῖρας ἀνίσχοντες μεγάλ' εὐχετόωντο ἕκαστος·
Ἕκτωρ δ' ἀμφιπεριστρώφα καλλίτριχας ἵππους,
Γοργοῦς ὄμματ' ἔχων ἠὲ βροτολοιγοῦ Ἄρηος.

De Hectoris, quam hic habemus, descriptione infra dicetur. Sed caetera si jam comparamus, habemus profecto tres ejusdem Achivorum cladis quasi actus alium ex alio succedentes, quorum primo illi in spatio inter suam fossam atque urbis moenia sito ab Hectore Jovis voluntate adjuto urgentur, secundo recta via suam ad fossam ab eodem truduntur,

tertio fossa cum vallis superata inter ipsas naves divinam opem desperate invocantes resistere conantur. Quaerentibus autem nobis, cujus carminis apta haec fuisse videatur gradatio, nec longa meditatio erit nec timida dubitatio, quin Apatae saepius jam, uti vidimus, a nostro consarcinatore spoliatae etiam illa fragmenta subducta esse statuamus. In hoc enim carmine quam accurate duplex rerum conversio ad illud pugnae initium adaptetur, jam mihi vide. Consopito Jove postquam Neptunus vice versa Trojanorum rem inclinavit, ut jam eadem via fugientes revertantur, *O* 1 sqq. eorum cladis summa iisdem verbis atque supra Achivorum depingitur:

αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν
φεύγοντες, πολλοὶ δὲ δάμεν Δαναῶν ὑπὸ χερσίν,
οἳ μὲν δὴ παρ' ὄχεσφιν ἐρητύοντο μένοντες,
χλωροὶ ὑπαὶ δείους, πεφοβημένοι, ἔγρετο δὲ Ζεὺς
Ἴδης ἐν κορυφῇσι παρὰ χρυσοθρόνου Ἥρης.

Et postquam excitatus Juppiter remoto Neptuno Apollinem misit, qui Hectorem e languore resuscitat novisque viribus auctum in Graecos irruere jubet, horum quidem principes ordinibus condensatis illius aliquamdiu impetum sustinent, ut caeterarum copiarum ad naves reditum defendant (πληθὺν μὲν ποτὶ νῆας ἀνώξομεν ἀπονέεσθαι ibid. 295, αὐτὰρ ὀπίσσω Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο ibid. 305), donec Apollo Jovis jussa executurus et aegide concussa et voce elata summum omnibus incutit terrorem, ut jam fugam capessere incipiant (ὣς ἐφόβηθεν Ἀχαιοὶ ἀνάλκιδες· ἐν γὰρ Ἀπόλλων Ἧκε φόβον — ibid. 326 sq.), quo facto dum Trojani aliquot hostes spoliant a ducibus suis caesos, ibid. 343 sqq.

— — — — τόφρα δ' Ἀχαιοὶ
τάφρῳ καὶ σκολόπεσσιν ἐνιπλήξαντες ὀρυκτῇ
ἔνθα καὶ ἔνθα φέβοντο, δύοντο δὲ νῆας ἀνάγκῃ,

ubi in postremo versu νῆας scripsi necessaria emendatione pro volgato τεῖχος, quod ex Teichomachia et Epinausimache prono errore illatum est etiam in Apatam, quae murum ignorat fossam tantum cum vallis habens. Rectum me invenisse non solum indicant quae jam habuimus supra *Θ* 345

οἳ μὲν δὴ παρὰ νηυσὶν ἐρητύοντο μένοντες,

sed certissime probant et quae Hector statim Trojanos monet spoliando occupatos *O* 347

νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα,

et quae Achivi faciunt, postquam Apollo fossam solo aequavit, ibid. 655 sq.

Ἀργεῖοι δὲ νεῶν μὲν ἐχώρησαν καὶ ἀνάγκῃ
τῶν πρωτέων, αὐτοῦ δὲ παρὰ κλισίῃσιν ἔμειναν,

et quae Trojani Hectoris vocem secuti ibid. 592

Τρῶες δὲ λείουσιν ἐοικότες ὠμοφάγοισι
νηυσὶν ἐπεσσεύοντο.

Sed ad fossam revertor, quam solam Apatae auctori notam fuisse egregia etiam, quae inde a v. 352 sequitur, descriptio ostendit:

ὣς εἰπὼν μάστιγι κατωμαδὸν ἤλασεν ἵππους,
κεκλόμενος Τρώεσσι κατὰ στίχας. οἳ δὲ σὺν αὐτῷ
πάντες ὁμοκλήσαντες ἔχον ἐρυσάρματας ἵππους
ἠχῇ θεσπεσίῃ· προπάροιθε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων
ῥεῖ' ὄχθας καπέτοιο βαθείης ποσσὶν ἐρείπων
ἐς μέσσον κατέβαλλε, γεφύρωσεν δὲ κέλευθον
μακρὴν ἠδ' εὐρεῖαν, ὅσον τ' ἐπὶ δουρὸς ἐρωὴ
γίγνεται, ὁππότ' ἀνὴρ σθένεος πειρώμενος ἧσι.

Et hoc ipsum Hectori promiserat supra 258 sqq.

ἀλλ' ἄγε νῦν ἱππεῦσιν ἐπότρυνον πολέεσσι
νηυσὶν ἔπι γλαφυρῇσιν ἐλαυνέμεν ὠκέας ἵππους·
αὐτὰρ ἐγὼ προπάροιθε κιὼν ἵπποισι κέλευθον
πᾶσαν λειανέω, τρέψω δ' ἥρωας Ἀχαιούς.

At enim cum his pugnare videntur quae statim post v. 359 adduntur:

τῇ ῥ' οἵ γε προχέοντο φαλαγγηδόν, πρὸ δ' Ἀπόλλων
αἰγίδ' ἔχων ἐρίτιμον· ἔρειπε δὲ τεῖχος Ἀχαιῶν
ῥεῖα μάλ', ὡς ὅτε τις ψάμαθον πάις ἄγχι θαλάσσης,
ὅς τ' ἐπεὶ οὖν ποιήσῃ ἀθύρματα νηπιέῃσιν,
ἂψ αὖτις συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων·
ὥς ῥα σύ, ἤιε Φοῖβε, πολὺν κάματον καὶ ὀιζὺν
σύγχεας Ἀργείων, αὐτοῖσι δὲ φύζαν ἐνῶρσας.

Hic igitur murum habemus? Minime vero; sed si Apatae poëta, ut equidem persuasissimum mihi habeo, etiam hos pulcherrimos versus addidit, ut rem miraculosam e quotidiana vita suavissime illustraret, scripserat ille procul dubio *ἔρειπε δὲ ἕρκος Ἀχαιῶν*. Celare tamen noluerim fore fortasse, qui ipsos hos versus alii recensioni adscribendos putent — inveniri vero duplicis recensionis vestigia haud raro in carminibus Homericis imprimis Friedlaenderus sagacissime nuper demonstravit —, ad quam sententiam juvandam et argumenti totius similitudo et vocabulorum quorundam repe-

titio (προπάροιθε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων 355 = πρὸ δ' Ἀπόλλων 360, ῥεῖα 356 et 362, ἐρείπων 356 et ἔρειπε 362) haud inepte adferri possit. Ut tamen egregiam comparationem ipsi auctori adscribamus, facit etiam vocabulum τῇ totius loci initio positum, quo κέλευθον ab Apolline factam respexisse videtur.

Sed jam ad locos, unde p. 31 egressus sum, Θ 213—216, 335—349 revertendum mihi est. Esse eos quoque carminis, quod ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ inscribitur, jam satis demonstrasse mihi videor, nec, si quis in Iliade parva a me edita, quae hoc ipso tempore in lucem prodibit, carmen restitutum perlegerit, eum amplius dubitaturum esse spero. Verum de primo, quem ibi habemus, versu

τῶν, δ' ὅσον ἐκ νηῶν ἀπὸ πύργου τάφρος ἔεργε,

amplius dicendum est. Qui quas interpretum cum antiquorum tum recentiorum turbas excitaverit, legere apud ipsos difficilius est, quam quae singulis placuerint sententiae, refutare. Itaque hoc aliis, quibus animus est inania disjiciendo laudem invenire, lubentissime relinquo, satis habeo adnotasse et Aristarchum in altera utra recensione ἔρυκεν pro ἔεργεν et Zenodotum ἐκ νηῶν καὶ πύργων τάφρος et alium antiquum ἐκ νηῶν ἀπὸ τάφρου πύργος scripsisse, quorum nihil quidquam juvat. Quodnam spatium necessario intelligendum sit, supra indicavi: sed is sensus nullis machinis ex volgata scriptura extorqueri potest, pro qua auctor ἐκ νηῶν ἐπὶ πύργου τάφρος ἔεργε dederat: insolentiore hujus praepositionis usu — proxime accedit Ε 700 προτρέποντο μελαινάων ἐπὶ νηῶν — factum est, ut ad similitudinem verborum ἐκ νηῶν etiam ἀπὸ πύργου inveheretur. De urbis muro itidem ξ 262 ἣν (πόλιν) πέρι πύργος Ὑψηλός legitur.

Superest, ut de comparatione dicatur, qua Hector Achivos persequendo ultimum quemque interficiens 338—342 cani venatorio apri vel leonis fugientis clunes appetenti confertur. Satis mire profecto; nec antiqui tacuerunt: οὐ δεόντως, φασί, τῷ κυνὶ ἓν ζῷον διώκοντι παραβάλλει τὸν Ἕκτορα διώκοντα πολλούς. ἄλλως τε οὐκ ἔδει εἰκάζειν τὸν διώκοντα κυνί, τοὺς δὲ διωκομένους ἀλκιμωτέρῳ ζῴῳ, τῷ λέοντι. Nihil profecerunt, qui utrique reprehensioni occurrebant ita, ut dicerent nec plures fugientes sed semper ultimum quemque cum fera comparari, et in Hectore non tam vires quam velocitatem laudari, feras vero in venando fugere solere quamvis validiores, ut etiam Graeci quamvis alias Trojanis superiores hoc quidem tempore non potuerint non fugere. Recte etiam Kayserus l. c. p. 7 nusquam unam canem leonem aut aprum persequi sed conjunctis multorum venatorum et canium viribus

ad eam rem opus esse ex *Γ* 26, *Ε* 476, *Λ* 414 sqq., *Ρ* 65 sqq. monuit, obversatum vero esse imitatori *Λ* 292 sq.

ὡς δ' ὅτε πού τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας
σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συῒ καπρίῳ ἠὲ λέοντι,
ὣς ἐπ' Ἀχαιοῖσιν σεῦε Τρῶας μεγαθύμους
Ἕκτωρ Πριαμίδης, βροτολοιγῷ ἶσος Ἄρηι.

Id eo verisimilius est, quod supra 172–178 in eadem Agamemnonis Aristia egregia fugientium Trojanorum et persequentis Agamemnonis imago exhibetur comparatione cum bubus instituta, quas omnes fugat leo unam prosternens, qui locus iisdem fere atque noster finitur versibus:

ὣς τοὺς Ἀτρεΐδης ἔφεπε κρείων Ἀγαμέμνων
αἰὲν ἀποκτείνων τὸν ὀπίστατον· οἱ δ' ἐφέβοντο.

Unde haud inepte suspiceris hos quidem versus nostro loco ad Hectorem translatos primitus circa ipsius illius carminis finem fuisse, sed a consutore hujus libri cum propriae fabricae comparatione conjunctos decurtato Apatae fragmento interpositos esse. Certe ut in Agamemnonis Aristia idem primum hujus tum Hectoris victoris successus iisdem fere verbis deinceps praedicaretur, a singulari illius carminis indole non abhorrere videtur, quod totum versari in mutuis utriusque herois victoriis componendis cum alii loci demonstrant, ut v. 216 sqq. collati cum 296 sqq., tum ipsius Jovis nuntius ab Iride ad Hectorem perlatus 187—194 = 202—209:

ὄφρ' ἂν μέν κεν ὁρᾷ Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
θύνοντ' ἐν προμάχοισιν, ἐναίροντα στίχας ἀνδρῶν,
τόφρ' ἀναχωρείτω, τὸν δ' ἄλλον λαὸν ἀνώχθω
μάρνασθαι δηίοισι κατὰ κρατερὴν ὑσμίνην.
αὐτὰρ ἐπεί κ' ἢ δουρὶ τυπεὶς ἢ βλήμενος ἰῷ
εἰς ἵππους ἅλεται, τότε οἱ κράτος ἐγγυαλίξω
κτείνειν, εἰς ὅ κε νῆας ἐυσσέλμους ἀφίκηται,
δύῃ τ' ἠέλιος καὶ ἐπὶ κνέφας ἱερὸν ἔλθῃ.

Non sine causa totum locum adscripsi, cujus duos extremos versus delendos putavit Lachmannus p. 38, quippe pugnantes cum Jovis consilio *Ο* 231—235 et ex *Ρ* 454 sq., ubi suum locum teneant, huc perperam invectos. Hic quidem summi signiferi error — dicendum enim est, quod sentio — haud scio an omnium, quibus ille difficillimam viam praeeundo aperiens humanae sortis se quoque participem esse ostendit, et maxime mirabilis et

funestissimus sit. Nam versus illi, quibus Apatae Juppiter nunc quidem adhortatoriam ad Apollinem orationem claudit

σοὶ δ' αὐτῷ μελέτω, ἑκατηβόλε, φαίδιμος Ἕκτωρ·
τόφρα γὰρ οὖν οἱ ἔγειρε μένος μέγα, ὄφρ' ἂν Ἀχαιοὶ
φεύγοντες νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκωνται.
κεῖθεν δ' αὖτις ἐγὼ φράσομαι ἔργον τε ἔπος τε,
ὥς κε καὶ αὖτις Ἀχαιοὶ ἀναπνεύσωσι πόνοιο —,

hi igitur versus etiamsi recte ibi legerentur, quos male invectos esse jam Alexandrini viderunt, quid tandem, utrum pugnent an non pugnent cum illo Jovis in Agamemnonis Aristia nuntio, nobis Lachmannianis curae erit? Contra illi Jovis ad moerentes Achillis equos orationi, quae num primitus in Patroclea adfuerit magnopere dubitandum est, male ex nostro potius carmine adhaesisse duos extremos versus facile patet:

σφῶιν δ' ἐν γούνεσσι βαλῶ μένος ἠδ' ἐνὶ θυμῷ,
ὄφρα καὶ Αὐτομέδοντα σαώσετον ἐκ πολέμοιο
νῆας ἔπι γλαφυράς· ἔτι γάρ σφισι κῦδος ὀρέξω,
κτείνειν, εἰς ὅ κε νῆας ἐυσσέλμους ἀφίκωνται,
δύῃ τ' ἠέλιος καὶ ἐπὶ κνέφας ἱερὸν ἔλθῃ.

Nam nec Trojani ad naves usque perveniunt sed tantum ad fossam (vid. *P* 760, *Σ* 172, 198, 215, quibus cum locis aperte pugnat *Σ* 150 — Ἀχαιοὶ — φεύγοντες νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο versus simul cum antecedentibus male intrusus), nec Trojanos ipse Juppiter ad naves progressos a victoria persequenda retinet, sed Achilles Junonis nuntio excitatus solo clamore non sine clade rejicit, nec Trojani ad solis usque occasum saevientes inter naves versantur, sed Trojanis eo modo rejectis postquam Patrocli corpus e bellico tumultu ereptum lecticae impositum atque ad Achillem perlatum est, tum demum Juno solem occidere jussit: vid. *Σ* 165—242. Profecto igitur mireris, quid sit, quod magnus noster magister vice versa ex Patroclea in Agamemnonis Aristiam illatos esse hos versus putaverit.

Sed funestissimus etiam ille error Lachmanno exstitit, cum remoto illo disticho unicum ipse sibi eriperet ducem, quo uteretur ad Agamemnonis Aristiam recte circumscribendam, cui jam quod post *Λ* 557 fragmenta ex *Ξ* et *O* adjunxit partim ad Apatam partim ad Epinausimacham pertinentia, necessario ex illo errore profluxit. Nos quidem postquam versus illos et retinendos esse et luculentissimum continere Agamemnonii carminis indicium vidimus, hoc ipsum jam intelligemus pugnam descripsisse noctis interventu diremptam,

ita ut ei optimo jure Agamemnonis Aristiae alter olim datus fuerit titulus, qui nunc nostro centoni inhaesit — *ΚΟΛΟΣ ΜΑΧΗ.* Unde vero? A versibus pulcherrimis, quibus ille finitur 485—488:

ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο,
ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν·
Τρωσὶν μέν ῥ' ἀκέουσιν ἔδυ φάος, αὐτὰρ Ἀχαιοῖς
ἀσπασίη τρίλλιστος ἐπήλυθε νὺξ ἐρεβεννή.

Quibus versibus potius ipsam Agamemnonis Aristiam, ubi ipse Juppiter pugnam occidente sole atque surgente nocte interruptum iri praedicavit, digne accommodateque concludi jam qui negatum eat neminem fore arbitror.

Sed hi versus etiam ultimi sunt, de quibus mihi dicendum fuit, «jamque opus exegi» et taedii plenissimum et vero utilitatis. Etenim primum quidem totum illum locum *Η* 313 — *Θ* 488, quem hoc libello pertractare institui, quo loco quasi conclusorio lapide totam hodiernae Iliadis compagem contineri nemo non videt, ex variis diversisque fragmentis male conglutinatum esse ea ratione, quam supra p. 5 casae Italicae comparatione illustravi, tam accurate luculenteque demonstrasse mihi videor, ut jam non verear, ne quis carmen vel recentissimo imitatori adscribendum nedum Homerico nomine dignum hic jam nobis aut vindicaturus sit aut venditaturus. Ita vero non solum operoso unitariorum aedificio omne subtraximus fundamentum, sed etiam in intima centonariae officinae penetralia quasi ingressi proprium ipsius fabricatoris opificium penitus inspeximus, qui varia undecunque diversi generis pretiique fragmenta vigili oculorum acie conquirens indefessoque labore componens multum sane distat a bono illo Homero, quem unitarii, quandocunque ipsi oculos aperire atque intendere non audent, dormitare Horatio auctore percommode faciunt. Deinde vero et egregii poëmatis, quod *ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ* inscribitur, satis multa fragmenta interque ea ipsum initium deteximus atque ab interpositis additamentis repurgata futuro usui reposuimus, et ejus carminis, cui adhuc unum nomen fuit *ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΑ* a potiori sane parte desumptum, exitum enucleavimus brevem illum quidem, sed disertum et tam aperte cum gravissimo argumenti indicio consentientem, ut ab eo exitu, unde eidem carmini alterum suum nomen inditum est, jam continuum interruptae pugnae cursum remetiri possimus.

Unum etiam nunc restat, de quo dicatur, qui factum sit, ut conglutinator tam nobilia antiquae artis fragmenta non solum cum latericio recentioris

fabricae opere sed etiam cum rudi materia componere adeoque vilissima sua calce interlinere in animum induxerit. Id igitur proximo libello demonstrare conabor ita, ut simul, de quibus versibus solis nondum singulatim egi *H* 331—343 et 428—441 sed tantum accuratius me expositurum esse supra p. 13 promisi, eos diligentissimo examini subjiciam. Ex qua disquisitione clarissime patebit istum hominem, cum miram hanc molem ex tot tamque variis coacervaret particulis, certo consilio id ipsum egisse, ut quae jam sequuntur in Iliade carmina et cum antecedentibus et secum ipsa in quandam perpetuae narrationis speciem coagmentaret. Novum igitur post Chryseidis redditionem et senum Consilium idque vastissimum habemus exemplum, quo docemur in sacro isto, quod unitarii exosculantur, unius Iliadis corpore pravissima quaeque atque foedissima membra maxime necessaria esse, ut notissimum illud de colosso fictilibus pedibus insistente ut in alias discordes congregationes vel «unitis viribus« male constrictas ita etiam in hanc multiformem pugnantium inter se partium unitatem jure meritoque accommodari queat.

Verlag von **Meyer & Zeller** in Zürich.

Leake, W. M., Topographie von Athen. Nach der zweiten englischen, ganz umgearbeiteten Ausgabe übersetzt und mit Anmerkungen und Abhandlungen versehen von J. G. Baiter und H. Sauppe. 8. Mit 8 Tafeln. 2 Thlr. 25 Ngr.

Lucilii, Caj. jun., Aetna, Fragmenta. Coll. et recogn. J. C. Gerlach. 8. maj. 1846. 2 Rthlr.

Philostrati Flavii quæ supersunt, Philostrati junioris imagines, Callistrati descriptiones ex libris manuscriptis emendavit et auxit; scholia Graeca magnam partem inedita adjecit commentarium et indices concinnavit C. L. Kayser. Editio altera. 1854. 4 mai. (72 Bg.). 4 Thl[illegible]

Platonis opera omnia. [illegible] gius Baiterus, Jo. Casp. Orellius, A. G. Winckel[illegible] [illegible]cedunt integra varietas lectionis Stephanianæ, Stallbaumianæ, *Scholia em*[illegible] *a et auctiora, Timaei lexicon ad codicem Sangermanensem* (a Baitero) *denuo recognitum, Glossæ Platonicæ ex lexicographis græcis* (a Baitero) *exerptæ, Nominum index in Platonem et Scholia.* Partes duæ. 4. maj. 1841. 10 Thlr.

Platonis opera omnia. Editio in usum scholarum. Accedunt *Scholia* emendatiora et auctiora, item *Dissertationes* et *Epistolæ criticæ,* 4 partes sive 21 volumina. 16. maj. Complet 6 Rthlr. 12 Ngr.

— Vol. 1. Euthyphro, Apologia Socratis, Crito. **Ed. quarta.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 2. Phaedo, item incertorum auctorum Theages et Erastæ. **Ed. tertia.** 10 Ngr.
— » 3. Theaetetus. **Ed. altera.** 10 Ngr.
— » 4. Sophista. **Ed altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 5. Euthydemus et Protagoras. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 6. Hippias minor, Cratylus. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 7. Gorgias et Io. **Ed. altera.** $11^1/_4$ Ngr.
— » 8. Philebus. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 9. Meno et Alcibiades I. $7^1/_2$ Ngr.
— » 10. Alcibiadcs II., Charmides et Laches. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 11. Lysis, Menezenus, Hipparchus. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 12. Politicus et Minus. **Ed. altera.** 10 Ngr.
— » 13. Res publica. **Ed. tertia.** 25 Ngr.
— » 14. Leges et Epinomis. **Ed. altera.** 1 Rthlr.
— » 15. Timaeus et Critias. **Ed. altera.** $11^1/_4$ Ngr.
— » 16. Parmenides. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 17. Symposion. **Ed. altera.** $7^1/_2$ Ngr.
— » 18. Phaedrus. $7^1/_2$ Ngr.
— » 19. Hippias maior, item epistolae. $11^1/_4$ Ngr.
— » 20. Dialogi spurii: Axiochus. De Justo. De Virtute. Demodocus. Sisyphus. Eryxias. Clitophon. 10 Ngr.
— » 21. Scholia. 1 Rthlr.

Platons Unterredungen über die Gesetze. Aus dem Griechischen übersetzt und mit Anmerkungen begleitet. Zweite Auflage berichtigt durch Sal. Vögelin. 2 Bände. 8. 1841. 27 Ngr.

Salusti Catilina et Jugurtha cum var. editionum Gerlachii et Kritzii. Orationes et epistolæ ex fide cod. Vatic.. et Ciceronis Catilinaria, Livii librorum CXL. epitome. Recognovit J. Casp. Orellius. 12. maj. Editio altera. 1854. 10 Ngr.

Suetonii, C., vita XII. imperatorum. Erläutert von J. H. Bremi. gr. 8. 2. Auflage. 1820. 1 Rthlr. 15 Ngr.
